

**ORTAOKUL BEŞİNCİ SINIF GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE
ÜÇ BOYUTLU (SERAMİK ÇAMURU) PLASTİK UYGULAMALARA
İLİŞKİN BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

Şadan SAYGI

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir,2015

ORTAOKUL BEŞİNCİ SINIF GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE
ÜÇ BOYUTLU (SERAMİK ÇAMURU) PLASTİK UYGULAMALARA
İLİŞKİN BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Şadan SAYGI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

DanıŐman: Doç. Metin İNCE

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Haziran 2015

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Şadan SAYGI'nın "Ortaokul Beşinci Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Üç Boyutlu (Seramik Çamuru) Plastik Uygulamalara İlişkin Bir Eylem Araştırması" başlıklı tezi 30.06.2015 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Metin İNCE

Üye : Yard.Doç. Özlem KESER

Üye : Yard.Doç.Dr. Şirin ŞENGEL

Prof.Dr. Esra CEYHAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

ÖZET

ORTAOKUL BEŞİNCİ SINIF GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE ÜÇ BOYUTLU (SERAMİK ÇAMURU) PLASTİK UYGULAMALARA İLİŞKİN BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Şadan SAYGI

Yüksek Lisans, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Haziran 2015

Tez Danışmanı: Doç. Metin İNCE

Değişen zamanla beraber sanat eğitiminde de bazı değişiklikler meydana gelmektedir. Sanat eğitiminde iki boyutlu çalışmaların yanı sıra farklı boyut, malzeme ve teknik olarak zenginleşme ve gelişme ihtiyacı ağır basmaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda sanat temelli eğitim önemli bir işlev yerine getirmektedir. Bu araştırmanın amacı, 5.sınıf öğrencilerinin yapmış olduğu resim çalışmalarının seramik çamuruyla, kabartma (rölyef) ve üç boyut olarak şekillendirmeleri sürecinde iki boyutlu çalışmalardan üç boyutlu çalışmalara geçerken yaşadıkları problemler incelenmiştir. Bu amaçla araştırma, sanat temelli araştırma ve eylem araştırması ile desenlenmiştir.

Araştırma 2014-2015 eğitim öğretim yılında Türk Eğitim Vakfı Zahide Zehra Garring Ortaokulu Görsel Sanatlar atölyesinde; Görsel Sanatlar dersi ve ders dışı etkinlikler kapsamında beşinci sınıflara uygulanmıştır. Çalışma 18 Kasım - 08 Aralık 2014 tarihleri arasında uygulanmıştır. Araştırma süresince üç etkinlik yapılmıştır. Her etkinlik öncesi uygulama hakkında tartışılmış ve ardından sanat ürünlerinin oluşturulması aşamasına geçilmiştir. Toplam 4 haftalık bir süreç içinde araştırmanın uygulaması tamamlanmıştır. Gerçekleşen her uygulamada kamera ile görüntü alınmıştır. Süreç fotoğraflarla belgelenmiştir. Araştırmada yer alan her öğrenciye çalışma uygulanmıştır ve veriler toplanmıştır. Uygulamaya 13 öğrenci katılmıştır, iç örnekleme yoluyla altı öğrenci odak öğrenci olarak uygulamaya katılmıştır. Her uygulama sonunda odak 6 öğrenci ile yarı yapılandırılmış sorular sorulup cevaplandırmaları istenmiştir. Araştırma sırasında veriler, ders video kayıtları, yarı yapılandırılmış sorular, araştırmacı günlüğü, fotoğraflar ve öğrenci ürünleri elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sanat eğitimi, Plastik şekillendirme, Üç boyutlu çalışmalar

ABSTRACT

A PRACTICE STUDY CONCERNING THREE DIMENSIONAL PLASTIC (CERAMIC CLAY) APPLICATION IN A SECONDARY SCHOOL 5TH GRADES VISUAL ARTS LESSON

Şadan Saygı

Post Graduate Master, Department of Fine Arts Education

Institute of Educational Sciences

June 2015

Thesis Advisor: Doç. Metin İnce

Art education practices are changing gradually as time is proceeding. Alongside the two dimensional education there has been the requirement of using different dimension and equipment as well as certain enrichment in technical applications. Due to this requirement art based education creates a very important function. The target of this research is to observe the process of the art work which is formed three dimensionally using relief and ceramic clay by the fifth grade students and observe the difficulties that occur while passing to three dimensional art works from two dimensional art works. With this aim our research is designed by art based research and a practice study.

The research was conducted in Turkish Educational Foundation Zahide Zehra Secondary School workshop in 2014-2015 and applied to 5th grades students in visual art lessons and activities conducted apart from the lessons. The practice took place between 18th February and 8th December 2014. During the research 3 practice were applied and before each practice the methods of application were discussed with the students. After that the process of forming the art products took place. Within four weeks the work was completed and the necessary data was collected. With all the applications, photos were taken regularly and the study was documented with visual support. The research was applied to all the students joining the workshop. Thirteen students joined the study and 6 students joined as internal sampling. At the end of each practice semi structured questions were asked to six focus students. During the research the data, video recordings, semi structured questions, research diary, photographs and student products were obtained. The security of the data was achieved by the evaluation of multiple individuals.

Key Words: Art Education, Plastic Structuring, Three Dimensional Work

ÖNSÖZ

Tez; araştırma, uygulama ve yazma sürecinde bir çok kişinin desteğini gördüm. Bu süreç içerisinde yer alan herkese sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Sürecin sonunda tez yazmanın akademik değerlerin yanında; eğitici, öğretici, insanı olgunlaştırıcı bir yanının olduğunu da fark ettim. Tez yapmak sabrın, azmin, çalışmanın, ne demek olduğunu daha da iyi öğretiyor. Zihinsel olarak kazanımları yanında; bireyin iç dünyasının yukarılara taşınmasında güzel bir araç. Süreç içerisinde yaşadığım bütün deneyimler her anlamda olumlu değişiklikler yaratmıştır.

Tez Danışmanım Sayın Metin İNCE' ye süreç boyunca bana gösterdiği sabır ve emek için teşekkür ederim. Tezimi inceleyerek, görüş ve bilgilerini sunan Yrd.Doç. Özlem Keser'e , Yrd.Doç. Dr.Şirin Şengel'e ve Doç.Dr.Ali Ersoy'a ayrıca teşekkür ederim. Araştırmada yer alan öğrencilerim, destekleriyle her zaman yanımda olan ailem, arkadaşlarım, hocalarım ayrıca Müjde KOÇ ve Recep YILMAZ' a teşekkür ederim.

Şadan SAYGI

Eskişehir, 2015

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZGEÇMİŞ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
EKLER.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ.....	1
Görsel Sanatlar Dersi Programı ve İçeriği.....	5
Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Genel Amaçları.....	6
Öğretim Programının Temel Hedefleri.....	6
Programın Öğrenme Alanı.....	7
Beşinci Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı.....	8
Sanat Eğitiminde Yaratıcılık ve Etkileşim.....	9
Sanat Temelli Eğitimde İki ve Üç Boyutlu Çalışmalar.....	12
Üç Boyutlu Çalışma Yöntemleri.....	16
Biçimlendirme.....	16
Eksiltme.....	16
İnşa.....	16

Üç Boyutlu Çalışmalarda Kullanılabilecek Malzemeler.....	16
Kağıt Çalışmaları.....	17
Kağıt Hamuru Çalışmaları.....	17
Alçı Çalışmaları.....	18
Tel Çalışmaları.....	19
Atık Malzeme Çalışmaları.....	19
Kil Çalışmaları.....	20
İlgili Araştırmalar.....	23
Araştırmanın Amacı.....	27
Araştırmanın Önemi.....	27
Sınırlılıklar.....	29
Tanımlar.....	29
İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM.....	30
Araştırma Modeli Eylem Araştırması.....	30
Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik.....	31
Geçerlik.....	31
Güvenirlik.....	32
İnandırıcılık.....	32
Aktarılabirlik.....	32
Tutarlılık.....	32
Teyit edilebilirlik.....	33
Araştırmacının Rolü.....	33
Ortam.....	34
Katılımcılar.....	34
Verilerin Toplanması.....	37
1. Kişisel Bilgi Formu.....	45

2.Video Kayıtları.....	46
3.Yarı Yapılandırılmış Görüşme.....	46
4.Araştırma Günlüğü	46
5.Öğrenci Günlükleri.....	47
6.Doküman İncelemesi.....	47
Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUMLAR.....	48
I.Hafta.....	48
1. ve 2. Ders.....	50
1. ve 2. Dersin Uygulanmasına Yönelik Yaşanan Sorunlar.....	54
3. Ders	55
3. Dersin Uygulanmasına Yönelik Yaşanan Sorunlar.....	60
4.Ders.....	60
4. Dersin Uygulanmasına Yönelik Yaşanan Sorunlar.....	63
II.Hafta.....	64
III. Hafta.....	67
III.Hafta Çalışmaya Yönelik Sorunlar.....	71
IV. Hafta.....	72
IV. Hafta Çalışmaya Yönelik Sorunlar.....	77
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ.....	78
"En Sevdiğim Hayvan" Konulu Pastel Boyayla Resim Etkinliğine Yönelik Sorunlar.....	78
"En Sevdiğim Hayvan" Konulu Seramik Çamuru (Kil) ile Kabartma (Rölyef) Etkinliğine Yönelik Sorunlar.....	79

"En Sevdığım Hayvan" Konulu Seramik (Kil) Çamuru ile Üç Boyutlu Etkinliğine Yönelik Sorunlar.....	80
"En Sevdığım Hayvan" Konulu Çalışmanın Seramik Uygulaması I.Fırınlama, Boyama (Sırlama), II.Fırınlama Etkinliğine Yönelik Sorunlar.....	82
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ÖNERİLER.....	84
Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	84
Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	85
EKLER.....	86
Ek I - İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi.....	86
Ek II - Veli İzin Formu.....	87
Ek III - Öğrenci Tanıma Formu.....	88
Ek VI - I.- II. Uygulama Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	89
Ek IV - III.Uygulama Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	89
Ek IV - II.- III.- IV. Hafta Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	90
KAYNAKÇA.....	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: <i>Eylem Araştırma Süreci</i>	31
Şekil 2: <i>Tev Zahide Zehra Garring Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi Planı</i>	36
Şekil 3: <i>Tuğçe'ye Ait Kişisel Özelliklerin Şematik Gösterimi</i>	39
Şekil 4: <i>Mert'e Ait Kişisel Özelliklerin Şematik Gösterimi</i>	40
Şekil 5: <i>İrem'e Ait Kişisel Özelliklerin Şematik Gösterimi</i>	41
Şekil 6: <i>Berk'e Ait Kişisel Özelliklerin Şematik Gösterimi</i>	42
Şekil 7: <i>Ece'ye Ait Kişisel Özelliklerin Şematik Gösterimi</i>	43
Şekil 8: <i>Bariş'a Ait Kişisel Özelliklerin Şematik Gösterimi</i>	44
Şekil 9: <i>Eylem Araştırması Veri Toplama Teknikleri</i>	45

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: <i>Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Özellikleri</i>	36
Çizelge 2: <i>Uygulama Öncesi ve Sonrası Süreç</i>	48
Çizelge 3: <i>"En Sevdiğim Hayvan" Etkinliği I.Hafta 18.11.2014 Tarihli Ders Süreci</i>	49
Çizelge 4: <i>"En Sevdiğim Hayvan" Etkinliği II.Hafta 25.11.2014 Tarihli Ders Süreci</i>	64
Çizelge5: <i>"En Sevdiğim Hayvan" Etkinliği III.Hafta 02.12.2014 Tarihli Ders Süreci</i>	67
Çizelge 6: <i>"En Sevdiğim Hayvan" Etkinliği IV.Hafta 08.12.2014 Tarihli Ders Süreci</i>	72

RESİMLER LİSTESİ

Resim1: 18.11.2014 İrem'e Ait Tarihli "En Sevdiğim Hayvan" Konulu Resim Çalışması.....	51
Resim 2: 18.11.2014 Barış'a Ait "En Sevdiğim Hayvan" Konulu Resim Çalışması.....	52
Resim 3: 18.11.2014 Mert'e Ait "En Sevdiğim Hayvan" Konulu Resim Çalışması.....	53
Resim 4: 18.11.2014 Tarihinde Çamurun Kalıplara Yerleştirilmesi Ve Şekillendirilmesi.....	57
Resim 5:18.11.2014 Tarihinde Kalıplara Yerleştirilen Çamurun Kabartılması - Rölyefin Yapılması.....	58
Resim 6: 18.11.2014 Tarihinde Üç Boyutlu Uygulama Ve Çalışmaların Kurutma Aşaması.....	63
Resim 7: 25.11.2014 Tarihli Çalışmaları I. Pişirim İçin Fırına Yerleştirme.....	66
Resim 8: 25.11.2014 Tarihinde Çalışmaların I.Pişirim İçin Fırına Yerleştirilmiş Hali – Fırını Çalıştırma.....	66
Resim 9: 02.12.2014 Tarihinde I.Pişirimi Yapılmış Seramik Çalışmaların Sırlanması.....	70
Resim 10: 08.12.2014 Tarihli Seramik Fırınından Çıkan Çalışmalar.....	73
Resim 11: 08.12.2014 Tarihinde Berk, Barış ve Mert'e Ait Çalışmalar.....	75
Resim 12: 08.12.2014Tarihinde Tuğçe, İrem ve Ece'ye Ait Çalışmalar.....	76

KISALTMALAR LİSTESİ:

UG: Uzman Görüşü

AG: Araştırmacı Günlüğü

DV: Ders Videosu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Görsel Sanatlar dersi bireylerin dünyayı farklı bir bakış açısı ile görmelerini sağlayan önemli derslerden biridir. Görsel Sanatlar dersi eleştirel düşünmeyi, estetik değerler kazanmayı, yaratıcı ve üretici olabilmeyi sağlar. Sanat eğitimi ile birey, bedensel ve zihinsel olarak gelişir, pratik düşünür, hızlı hareket eder. Bireyler, doğal ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi düşüncesini benimser. Bireyin çok yönlü gelişmesinde Görsel Sanatlar dersi önemli bir yer tutar. Dünya değişirken Görsel Sanatlar dersi de değişim yönünde hareket etmelidir. Bu sebepten Sanat Temelli yaklaşım dersi gelişiminde önemli bir yaklaşımdır.

Sanat Eğitimi araştırma yöntemlerinden biri olan Sanat Temelli Araştırmada sanatın farklı dallarındaki ifade biçimlerinin sistematik analizi yapılır. Bu araştırma deseninde, görsel sanatlar alanının kurumsal, yapısal ve geleneksel eylemlerinin açıklanması öngörülür. Çünkü sanat çalışmaları zihinsel süreçler bakımından karmaşık bir süreçtir. Bu karmaşık sürecin sorgulanması ve eğitimsel durumların keşfedilerek yorumlanması için sanat temelli araştırma deseni uygun bir yöntemdir (Türkcan, 2013, s.585). Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan sanat temelli araştırma yaklaşımında öğrencilerin sanatsal ürünlerinin analizleri yapılarak onların iç dünyalarındaki algıları, yaşam deneyimleri ve bunlara ilişkin kendi görüşleri ortaya konmuş olur (Türkcan, Girmen, 2012). Teknolojinin ve zamanın hızla değişmesi bireylerin dünyaya adapte olmalarında sıkıntılar yaratabilmektedir. Değişen bu şartlar eğitimi de farklılaştırır. Bireylerin hızla gelişen bu şartlara alışmaları, görsel sanatlar dersine de büyük sorumluluk yüklemektedir. Toplum ve evrensel değerlere sahip çıkmada sanat eğitiminin önemi her geçen gün artmaktadır. Sanat eğitimi bireyin gelişimi için vardır.

Gel'e (1993, s. 61-62) göre ise, çocuklar için tüm sanat etkinlikleri önemlidir; onların gelişimlerini sağlıklı bir biçimde sürdürmeleri, bu etkinliklere katılımları ölçüsünde gerçekleşir. Bu nedenle sanatsal etkinlikler çocuk için bir iletişim alanıdır. Çocuk etkinlikler arasında kendini yaşamaktadır. Aslında sanat eğitimi bireyleri yalnız duyum ve duyguları açısından zenginleştirmekle kalmaz, onları çağın değişim sürecinde yaşadıkları topluma ve tüm dünyaya uyum sağlayacak bir yapıya kavuşturur. Ait oldukları toplumun üyesi olarak kendi kültür ve sanat değerlerine sahip çıkmaya, evrensel değerleri korumaya, paylaşmaya dolayısıyla uluslararası etkileşime olanak verir. Diğer disiplinlerle karşılaştırıldığında sanat eğitiminin bireyin gelişim sürecini hızlandıran, güçlendiren bir rol üstlendiği görülmektedir (Türkcan, Girmen, 2012,s.241). Genel eğitim kapsamında Görsel Sanatlar Eğitimi; sanatların

yasa ve tekniklerini kullanarak bireye estetik kişilik kazandırmayı hedefleyen bir eğitim alanıdır. Sanat eğitimi sürecinde; algılama, bilgilenme, düşünme, tasarlama, yorumlama, ifade etme ve eleştirme davranışları estetik ilkeler doğrultusunda sanatların dili kullanılarak edinilir (Çevik, 2014,s.159).

Sanat insanın kültürel yaşamının, kişisel deneyimlerinin en tikel ve en kapsamlı alanıdır. Sanatın bu anlamda kişiye kazandıracığı değerleri başka hiç bir ders, alan ya da deneyim kazandıramaz. Dewey; "Sanatı yaşama can veren bir deneyim olarak niteler. Bu, yaşayan organizmaya yaşadığını anımsatan, insanın yaşamında en önemli yeri alan ve en yüksek duygusal deneyimleri tanınır kılan değeri kendinden bir olgudur" (Kırıçoğlu, 2005, s.47). Sanatsal öğrenme, kişi ile yapıtı (ürün-model) arasında gelişen yaratıcı etkinlikler sürecidir. Çünkü öğrenme duyularla gerçekleşir, görme, dokunma, tat alma, hissetme, duyma ve koklama bireyin içinde bulunduğu çevre arasında bir ilişkiye olanak sağlar.

Sanat eğitimi;

1. *Çocuğa ve gence sanat aracılığı ile iletişim kurma olanağı verir.*
2. *Kişiye görsel okur yazarlık kazandırır.*
3. *Kişiye, niteliksel ayırmsamaya yönelik eleştirel düşünme kazandırır.*
4. *Kişiye kendi kültürünü olduğu kadar, öteki kültürleri öğrenme ve değerlendirme olanağı verir.*
5. *Kişiye duygu, düşünüyü ve imgelerini bir ürüne dönüştürmede yaratıcı davranış kazandırır.*
6. *Sanatsal boyutta topluma değer yargısıyla ve de toplumsal bir kritik olarak yaklaşım yeteneği kazandırır.*
7. *Hazı yaratmanın bir güdüsü olarak bu duyguyu çocuklara tattırmak.*
8. *Fazla ve nitelikli sanat yapıtı görme, bu yapıtlardaki değerleri özümseme kişide bir değer birikimi sağlar. Bu birikim yeni yapıtlar olarak yaratıcı kişilerle geleceğe aktarılır.*
9. *Sanat, kültürel ve toplumsal gelişmede katılımcı kişiler yetişmesinde önemli rol üstlenir (Kırıçoğlu, 2005,s.48-51).*

Sanat eğitimi bireye duygusal açıdan kendini gerçekleştirme hoşgörüsü kazandırır. Ülkenin sosyo-ekonomik açısından düşünüldüğünde, işsizlik sorununa çözüm getirir. Kişilerin boş zamanlarını değerlendirmesi yanında, kişiyi üretken kılar, insanı mutlu eder, insanı insana yaklaştırır, yine insanı dünya bireyi olmakla onurlandırır. Sanat eğitimi ile öğrencilerin yaratıcı güçleri ortaya konarak düşünce ve hislerini gerçekleştireceği ortamlar yaratılır. Öğrenciler yaratıcı birey olarak içinde yaşadıkları topluma hizmet edebilecek hale gelirler. Yaratıcılığa yönelten sanatsal etkinlikler, bilişsel ve estetik gücü birleştirici, dinlendirici ve kültürel yapıyı geliştirici yönde değişecektir (Erbay, 2013, s.18).

Sanat eğitimi bireyin bedensel gelişimi yanında iç dünyasının zenginleşmesinde de önemli bir rol oynar. Birey sanatın herhangi bir dalı ile uğraşması sonucunda bedensel ve ruhsal birçok zenginliğe ulaşır. Belki de en önemlisi kendini daha iyi tanır. Sanat eğitiminin bireyi her yönden geliştiren yanı olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda sanat eğitimcilerine büyük görev düşmektedir.

Sanat eğitimi tüm öğrenme biçimlerini (bilişsel, görsel, duyuşsal, kinestetik) desteklemektedir. Sanat eğitimi; öğretici ile öğrenen (öğretmen-öğrenci) arasında önceden programlanmış estetiksel etkinlikler çerçevesinde oluşan amaçlı, anlamlı iletişim ve etkileşimlerle gerçekleşir (Artut, 2009, s.98). Sanat eğitimi insanlarda duyarlılık sınırlarını zorlar, o sınırın daha genişlemesini olanaklı kılar. Bu yolla insan kendini bir kez de bu yönü ile tanıma olanağı bulur ve "kişi" olma, olabilme yolunda daha bilinçle ilerler (Erinç, 1998, s.59).

İnsanoğlunun, yarattığı dünya sonucunda doğa ile bağları zayıflamıştır. Sanat, doğa ile insan arasında bir köprü vazifesi görür. Sanat eğitimi, sanata karşı duyarlı bireyler yetiştirerek, doğayı yeniden hatırlamada zihinsel ve duygusal bir vazife yerine getirir. Bu yüzden sanat eğitimi derslerine gereken önem verilmeli ve sanat eğitimi boş vakit geçirme etkinliği düşüncesinden çıkartılmalıdır.

İnsanın hazır olarak bulduğu doğayı, zihinsel, duygusal güçlerini kullanarak anlaması tanınması kısacası bilinçli algılamaya yöneltme eğitimidir. Sanat eğitimi hoşça boşa vakit geçirme kavramından çok uzak olup, kişinin gözleme dayalı olarak, doğayla, sanat yapıtlarıyla, çevresiyle ilişki kurabilmesini ve yaratma aşamasında kendine güvenmeyi karar vermeyi, sentez yapmayı ve kullandığı malzemelerle yeniden üretmeyi amaçlar (Özen, 2002, s.4). Çocuklar her an farklı malzemeler kullanmak, yepyeni çalışmalar yapmak isterler. Edindikleri deneyimle, dünyayı görüş ve algılayış biçimleri değişir. Zihinlerini kullanmayı, kendi kendilerine düşünmeyi yalnızca kendi yaptıkları keşiflerle öğrenebilirler. Çocuklar yetişkinlerin uyarıları ya da kurallarından çok bu gibi oyunlarla, çalışmalarla öğrenirler (Striker, 2005, s.28). Küçük yaşlardan itibaren oyunla başlayan süreç, gelişim özelliklerine göre bilinçli bir sanat eğitimine dönüştürülmelidir. Bunun için en ideal zaman dilimi temel eğitim içinde verilendir.

Çocuğun gelişim özellikleri göz önüne alınarak sanat eğitimi temel eğitim içinde gerçekleştirilmelidir. Temel eğitimde amaç, öğrenciye gerekli bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak onu milli ahlak anlayışlarına uygun olarak yetiştirmek ve

kabiliyetleri yönünde hayata ve üst öğretim aşamasına hazırlamaktır. Çocuğun zihinsel gelişiminde, çizimler ve karalamalar, çocuğa yazılı sözcüklerden çok daha önce bir şey ifade etmeye başlar. Aynı şekilde resim çizmekte çocuğun, yazı yazmayı öğrenmeden önce kendini ifade etmek için kullandığı bir yöntemdir. Hatta temel eğitim boyunca ders kitaplarının yazarları ve öğretmenler çocuğun eğitimi için büyük ölçüde resimli anlatımdan yararlanmaktadırlar (Erbay, 2013, s.31). Çocuk yazıyı öğrenmeden önce kendini ifade ediş şekli resimle olur. Bu yüzden bu dönemde olan bireylerin kitapları da görsel olarak zenginleştirilmelidir. Bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır.

Sanat eğitmenleri, sanat eğitimini kişiler arasındaki farklılıkları göz önünde bulundurarak yapar. Eğitim veren kişiler ile eğitim alan kişilerin bilgi, tecrübe, davranış, cinsiyet, yaş gibi belirleyici bireysel farklılıkları, bazı kalıtsal özelliklerin etkileri de göz önünde tutularak sanat eğitimi gerçekleştirilir. Canlandırabilme ve fikirlerini kağıda dökebilme yeteneği hem sanatsal, hem de bilimsel mesleklerdeki kişilerin eğitimsel başarılarına katkıda bulunmaktadır. Sanat eğitimi; hayal gücünü çalıştırarak, dramatize edip, canlandırarak güçleri geliştirmek, yaratıcı çabayı yönlendirmek için gereklidir. Sanatta yaratma öğrencinin kişilik yapısı ile doğru orantılıdır. Sanat eğitimi grup eğitiminin yanı sıra, bireysel eğitim ağırlıklı olmalıdır. Bugün istenen öğrenci tipi yaratıcı, araştırmacı, sorgulayan, bildiklerinin uygulayabilen, yeni niteliklere açık, çevresel faktörleri sanat yararına kullanabilen bireylerdir. Sanat alanında eğitilenin görsel sanatlara cevap verme kapasitesi ya da toplumdaki sanatçı olacakların ayrılabilmesi için çevrede örnekleri bulunan ve kolayca ulaşılabilecek sanat eserlerine ihtiyaç vardır. Bu sayede objelere bakmakla keskinleşen algılama kabiliyeti öğrencide gelişebilir. Bu amaçla sanatçı atölyeleri, müze ve galeri gezileri ders programlarına her zaman alınmaktadır. Eğitim sistemi değişen şartlara uygun olarak düzenlenebilecektir. Okullardaki fiziki şartların değişmesi daha sağlıklı bir eğitim verilmesini sağlayacaktır. Teknolojinin eğitimin yararına kullanılması gerçekleşecektir. Eğitimde bireysel farklılıkların korunması gerekliliği karşımıza farklı sanat anlayışını çıkaracaktır. Zengin sanat akımları toplumun yapısının sanat üzerindeki etkisini bilmek evrensel kültürlere saygılı olurken kendi ulusal kültürünü korumayı ve sonraki kuşaklara aktarmayı kolaylaştıracaktır (Erbay, 2013, s.35,36,38,79). Sanat eğitimi, milli değerler ve evrensel değerler dikkate alınarak bir program çerçevesi içerisinde okullarda verilmelidir. Türkiye'de Görsel Sanatlar dersi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulmuş program çerçevesinde okutulmaktadır.

Görsel Sanatlar Dersi Programı ve İçeriği

Sanat eğitimi, milli değerler ve evrensel değerler dikkate alınarak bir program çerçevesi içerisinde okullarda verilmelidir. Türkiye'de Görsel Sanatlar dersi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulmuş program ve içeriğine göre okutulmaktadır.

Her ülke sanat eğitimi programlarını, kendi ihtiyaçlarına göre oluşturmaktadır. Sanat eğitimi estetik anlayış kazandırmak, gelecekte yaratıcılığı ve ilerlemeyi cesaretlendirmek amacı yanında, herkes için ulaşılabilir olması sağlanmalıdır. Böylece sanat ve sanat eğitimi toplum tarafından daha fazla desteklenecektir. Sanatta yaşanan değişim, (demokratik toplum, pedagojik rahatlama, kendini ifade etme, toplum içinde işe yarama gibi) güvenli gelişim sürecinin bir parçası olarak planlanması zorunludur (Mutlu, 2013, s.125). Sanat eğitiminde toplumsal unsurlar dikkate alınmalı. Bunun yanında gelişen ve değişen bir dünya doğrultusunda bireyin ihtiyaçları da göz önüne alınmalıdır.

21. Yüzyıla girdiğimiz şu yıllarda, eğitimde modern anlayışın yerini postmodern yaklaşımlara bıraktığını görmekteyiz. Bunun anlamı daha çok bireyselleşme, yani kişinin biricikliği üzerine oturtulmuş bir eğitim olarak algılanabilir. Böyle bir eğitim programı öğrencisinin istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak eğitim içeriğinin her bireye özgü şekillendirilmesini de gerektirmektedir. Türkiye'de Görsel Sanatlar Eğitimi alanında güçlükler yaşanmaktadır. Bu güçlükleri, basitten karmaşığa doğru ders isminin içeriğine uygun olmayışı, müfredat programındaki ders saatlerinin azlığı, alandaki öğretmenlerin ve fiziksel koşulların yetersizliği, sınıfların mevcudu ya da ekonomik problemler olarak sayabiliriz (Aykut, 2006. s.33-37). Toplumun sanata bakış açısının da istenilen düzeyde olmamasından Görsel Sanatlar dersi hak ettiği değeri görememektedir. Zamanın ve teknolojinin hızla ilerleyişi, ekonomik sıkıntılar bu uçurumu daha da arttırmaktadır. Teknolojik gelişmelerin yakından takip edilmesi, toplumsal bakış açısının değiştirilmesi, yaşam koşullarının iyileştirilmesi süreçlerinin Görsel Sanatlar dersine yansıtılması gerekmektedir.

Görsel sanatlar eğitiminin yaşam koşullarından, teknolojik gelişmelerden ve sanat alanının kendi gelişmelerinden ayrı tutulamayacağını gerçeğine dayalı olarak öğrencilerin gerekliliklerinin karşılayabilecek niteliklerle donatılmaları gerekmektedir. Bu nedenle sanat eğitimi programlarının ve ders içeriklerinin bu nitelikleri taşıyacak özelliklere sahip olması ve sürekli güncellenmesi verilen eğitim açısından önemlidir. Kerry Freedman'ın söylediği gibi "Eğer biz öğrencilerin yaşadıkları post modern dünyayı anlamalarını istiyorsak, öğretim

programları; kültürlerin, disiplinlerin ve sanatsal formların sınırlarını içeren öğretme ve öğrenmenin geleneksel sınırlarına karşı görsel formlarla ifadenin etkisine daha çok odaklanmayı içermek zorundadır" (Coşkun, 2014,s.16). Çocukların değişen dünyayı anlamlandırmaları için sanat eğitiminde geleneksel formların dışına çıkılarak, evrensel değerlerle oluşturulmuş farklı bir çizgi yakalanabilir.

Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Genel Amaçları

Görsel Sanatlar eğitimi çocuğa farkındalık kazandırdığı gibi birçok yöntem ve tekniği de içinde barındırır. Kırıçoğlu'na göre; "Görsel Sanatlar eğitimi, eğitim ile sanatın değişik konumlarda, değişik boyutta ve ağırlıkta bir araya geldiği bir alandır. Çevreyle ilk tanışma, görme, algılama, adlandırma ve düzenleme ile başlayan sanat eğitimi daha sonra ürün verme tat alma olarak gelişir. Görsel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemler; anlatım, soru-cevap, problem çözme, gösteri, gözlem gezisi, örnek olay inceleme, grup tartışması ve iş başında eğitimidir " (Kırıçoğlu, 2002). Verilen yöntem ve teknikler program çerçevesinde görsel sanatlar öğretim programında kullanılır. Ders yılı içerisinde Görsel Sanatlar dersinde uygulanır.

Öğretim programı 173 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2.maddesinde ifade edilen Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Milli Eğitiminin Temel ilkelerine esas olarak hazırlanmıştır. Milli eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu programa göre;

"Görsel Sanatlar kavramı, bazen bir amaca yönelik olarak bazen de kaygılar ile sanatsal düzenleme eleman ve tasarım ilkelerini dikkate alıp, hayal gücü, düşünce, yaratıcılık ve becerinin birleşmesi sonucu ortaya çıkan eserleri ifade eder. Bu eserler mimari yapı, resim, seramik, heykel, tekstil tasarımı, fotoğraf gibi sanat eserleridir.

Görsel sanatlar, bireyin yaşamında ve çevresindeki gereksinimlerindedir. Çünkü o bireyin yaşadığı toplumda etrafında olup bitenlere karşı kendini farklı biçimlerde ifade edebildiği etkili araçlardan biridir. Görsel sanatlar insan bilincini yeniden düzenleyebilecek kazanımları sağlayan ve bu sayede duygusal gelişime katkıda bulunarak duygu birliği oluşturan; onun yaratıcılık ve üretkenlik yönünü açığa çıkartarak sanatsal gelişimini teşvik eden, farklı fikirler, ülkeler ve kültürlerle iletişim kurarak onlara saygı duymayı öğretme ve empati gibi değerleri kazandırarak toplumlar arasında köprü vazifesi gören; kültürel mirasa değer vermenin önemini kavratma; estetik değer yargılarının gelişimine katkı yapan; bireylerin görsel okur yazarlığı kazanması, eleştirel düşünmesi ve problem çözmesi için eğitsel süreci organize eden bir alandır. Ayrıca görsel sanatlar, insanlık tarihinin geçmişini bize aktarmakla birlikte kim olduğumuzu, tarihimizi, kültürümüzü ve dünyadaki yerimizi anlamamıza yardımcı olmaktadır" (Meb , 2013, s.3).

Başarılı bir Görsel Sanatlar Eğitim programında öğrenci ön planda olmalıdır. Eğitim diğer alanlarla ilişkili olmalıdır. Öğrencinin ilgi istekleri dikkate alınmalıdır. Ders içerisinde

verilenlerin hayatta uygulanabilir karşılığı olmalıdır. Alma, Kırışoğlu ve San'a göre başarılı bir Görsel Sanatlar dersi ve eğitim programı şöyle olmalıdır.

1. Öğrenci için eğitsel bir değer taşımalıdır.
2. Öğrencinin önce ve sonra öğrendikleri arasında bir ilişki olmalıdır.
3. Eğitim süresi öğrenciye yönelik olarak doğru saptanmalıdır.
4. Kurumsal ve uygulama basamakları öğrenciye belirtilmelidir.
5. Uygulanan program öğrencinin ilgi alanını belirlemeye yönelik olmalıdır
6. Program içerisinde verilen bilgiler gerçek yaşamda da uygulanabilir olmalıdır (Alma, 2005; Kırışoğlu, 2002; San,1983).

Bireyin görsel sanatlar eğitimi alması çok üstün yetenekli olmasını gerektirmez. Görsel Sanatlar eğitimi bireyin kişisel yaşantısına katacağı olumlu edinimler, küresel anlamada ilişki içerisinde olduğumuz insanlar ve toplumlar açısından avantajlar sağladığından her düzeydeki yaş grubundan bireyler için bir gereksinimdir. Programın Temel hedefleri, öğrenme alanı ve beşinci sınıf Görsel Sanatlar dersi öğrenme alanı aşağıda anlatılmıştır.

Öğretim Programının Temel Hedefleri

- *Görsel okur yazarlık, algı ve estetik bilincine sahip,*
- *Görsel sanatlar alanındaki temel kavram ve uygulamalar konusunda bilgi, beceri ve anlayışa sahip,*
- *Görsel sanatlar ile ilgili tartışmalara etkin katılan ve bu tartışmaları değerlendiren,*
- *Görsel sanatların doğası ve kökenini inceleyen, değerini sorgulayan,*
- *Güncel kültür-sanat nesnelerini bilinçli olarak izleyen,*
- *Görsel sanatlara ait kültürel mirasın değerini anlayan ve onları koruyan,*
- *Görsel sanat çalışmalarında bilgi, malzeme, beceri, teknik ile teknolojiyi etkin ve güvenli bir şekilde kullanarak düşüncelerini ifade eden,*
- *Görsel sanatları diğer disiplinlerle ilişkilendiren,*
- *Sanat alanında etik davranış gösteren,*
- *Sanat alanıyla ilgili meslekleri tanyan,*
- *evresini inceleyen, ondan esinlenen ve onu gelecek nesillere aktaran,*
- *Görsel sanatları öğrenmeye ve uygulamaya istekli bireyler yetiştirmektedir.*

Programın ğrenme Alanı

Program üç temel öğrenme alanı üzerine odaklanmıştır:

1. *Görsel iletişim ve biçimlendirme*
2. *Kültürel miras*
3. *Sanat eleştirisi ve estetik*

- 1. Görsel İletişim ve Biçimlendirme:** Bu alanda öğrencilerin; hayal dünyaları, duygu, düşünceleri, sanat elemanları, tasarım ilkeleri, sanat eserini anlama, değerini kavrama, saygı duyma, araç gereç kullanımı, teknik bilgi, uygulama, malzemeyi tasarruflu kullanma, ekonomik davranma, yeteneklerini ortaya çıkararak biçimlendirme çalışmaları yapma ve sanatsal etik kurallarına uymak gibi konuları içerir.
- 2. Kültürel Miras:** Kültür, toplum, sanat eseri ve sanat eseri inceleme, sanatçı çalışmaları ve ortamları inceleme, sergi alanları, sanatçı atölyelerini öğrenme, sanatın bir araç olduğunu, geçmiş ve gelecek arasında bir köprü olduğu, müzeler arasındaki ilişki, görsel sanatlar tarihçesinin öğrenilmesi konularını içerir.
- 3. Sanat Eleştirisi ve Estetik:** Sanat eserlerini basitten karmaşığa yorumlaması, görsel sanatlar kavramıyla ilgili kavramların öğrenilmesi, sanatsal objelerin incelenmesi, sanat eserlerinin duygu ve düşünceleri ifade etmede, iletişim kurmada, ön bilgi edinmede, yorum yapmada, sanat eserinin incelendiğinde belli bir anlamının olduğunu, bir ekonomik değerinin olduğunu, sanat estetik ve zevklerin değişebileceğini, bireysel farklılıkların olabileceğini, sanatsal etik değerlerinin varlığını kabul eder.

Beşinci Sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı

Beşinci sınıf görsel sanatlar dersinde öğrencilerin edindikleri bilgileri özümsemeleri ve sanat eserlerinin daha anlamlı değerlendirmeleri üzerine yoğunlaşır. Bu düzeyde görsel sanat çalışması oluşturmada ve sanatı takdir etmede değer ve fikirlerin iletimi üzerine vurgu yapılır. Öğrencilerin, çalışmalarında sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanmaları üzerinde durulur.

Görsel İletişim ve Biçimlendirme

1. Görsel sanat çalışmasını oluştururken uygulama basamaklarını kullanır. Beyin fırtınası ile başlayan, fikirleri sentezleme, tasarlama, eskiz yapma, detaylandırma ve görsel sanat çalışmasını oluşturmaya kadar devam eden sürecin bilinmesi ve uygulanması sağlanır.
2. Görsel sanat çalışmasında mekan olgusunu göstermek için ölçü ve oranı kullanır.
3. Görsel sanat çalışmasında hava perspektifini kullanır.
4. Gözlemlerden yola çıkarak orantılarına uygun insan figürü çizer.
5. Görsel sanat çalışmasında farklı malzemeleri kullanır.
6. Üç boyutlu sanat malzemelerini kullanarak rölyef ve heykel oluşturur.
7. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini kullanır.

Kültürel Miras

1. Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar.
2. Geçmişte ve günümüzde yapılmış sanat eserleri arasındaki farkı belirler.
3. Müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirir.
4. Kullanılan sanat malzemeleri ile görsel sanat alanındaki meslekler arasında ilişki kurar.

5. Heykeltıraşın eserlerini oluşturmak için kil, metal, taş, bronz, alçı, ahşap vb. malzemeleri kullandığı örneğindeki gibi sanat alanındaki meslekler ve kullanılan malzemeler üzerinde durulur.

Sanat Eleştirisi ve Estetik

1. Doğal ve inşa edilmiş çevreyi karşılaştırır.
2. Seçilen sanat eserinin görsel özelliklerini analiz eder.
3. Seçilen sanat eserinin içeriğini yorumlar.
4. Bir sanat eserini yapıldığı dönem ve şartlara göre analiz eder.
5. Kendi görsel sanat çalışmasını analiz eder.
6. Sanat eserinin neden farklı değerlendirildiğini öğrenir.
7. Görsel sanat çalışmasında etik kurallara uyar (Meb , 2013, s.3,4,5).

Programda beşinci sınıf öğrencilerinin seramik çamuru ve farklı malzemelerle üç boyutlu rölyef ve heykel yapabileceğini belirtir. Görsel Sanatlar dersi öğretim programı yukarıda belirtilen maddeler eşliğinde Görsel Sanatlar dersinde uygulanmaktadır.

Sanat Eğitiminde Yaratıcılık ve Etkileşim

Yaratıcılık; şartlar, durumlar, olgular ve bireylerin kapasitesine göre farklılık gösterebilir. Yaratıcılık kavramı geniş kapsamlıdır. Bireylerin gösterdiği yaratıcılık örnekleri çok çeşitli olabilir. Bu çeşitlilik bir çok etkene bağlıdır.

Yaratıcılık, çok boyutlu düşünen bir usun ürünüdür. Tıpkı yetenek gibi, zeka gibi yöneldiği alanlar ve yoğunluk bakımından kişiden kişiye değişir. Kimi insanlar ötekilere göre daha çok daha az yaratıcıdır. Yine kimileri, kimi alanlarda ötekilere göre daha ayartıcı ya da daha az yaratıcılardır. Kişilerin yaratıcı davranışlarındaki bu ayrılık kalıtıma, kültür ortamına, eğitim ve öğretime bağlıdır. Bu nedenle hiçbir zaman kesin bir dille kimi insanlar yaratıcıdır, kimileri değildir denemez. Her insan az ya da çok olanak bulduğunda yaratıcı davranış sergileyebilir (Kırıçoğlu, 2005, s.167).

Yaratıcılık kavramının Batı dillerindeki karşılığı "Kreativitaet, creativity" dir. Latince 'creare' sözcüğünden gelir. Bu sözcük doğurmak, yaratmak, meydana getirmek" anlamındadır; devingen, dirik (dinamik) bir süreç olma niteliği sözcüğün anlamında saklı bulunmaktadır. Yaratıcılık dendiğinde, öyle pek yalın tanımlamalara sığmayan, karmaşık bir süreç karşısında olduğumuzu belirtmeliyiz. Yaratıcılık süreci, tüm duyuşsal ve düşünsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içerisinde vardır. Yaratıcılık, yalnız sanatsal süreçlerde ya da sanat eğitimi ve öğretimine ilişkin etkinliklerde rol oynayan bir yeti olmayıp, insan yaşamının ve

insanlığının evriminin tüm yönlerinde yer alan temel bir yetenektir. İnsan tarafından tamamlanmış her işte, yaratıcılık, bir temel öge olarak bulunmaktadır. Genel ve geniş bir tanımla, "bilinen şeylerden yepyeni bir şey çıkarmak, yeni, özgün bir birleşime (sentez) varmak, bir takım sorunlara yeni çözüm yolları bulmak" olabilir (San, 2008, s. 13,14). Yaratıcı sanatsal etkinliklerin gerçekleştirilmesi genellikle öğrenci grupları ve öğretmen kontrolünde özgür ve bağımsız bir ortamda gelişir (Artut, 2009, s. 211).

Yaratıcılığın önemli kavramlarından biri tasarımıdır. Mevcut durumun oluşturduğu çizginin dışına çıkmak, yeniyi, olmayanı var etmek, çözüm getirmek tasarımın işidir.

Tasarım kavramının temeli olan yaratıcılık; var olan kalıpları yıkmak, alışılmışın dışına çıkmak, bilinmeyenlere doğru adım atmak, empoze edilmiş düşünce edilmiş düşünce çizgisi ortaya koymak, bir problem için değişik alternatif çözümler getirmektir. Ayrıca yaratıcılık başkalarının izlediği yoldan çıkmak, başka yolları açan yeni yollar bulmak, yeni ilişki kurmak veya var olan düşünceler arasında ilişki kurmak, yeni fikir, düşünce, teknik, yöntem ortaya koymak, icat etmek ve insana yararlı olanı keşfetmektir. Yaratıcılık; çevre, aile, eğitim, yaşantı birikimi, olaylar gibi uyaranlarla belenir. İnsan ne kadar çok uyaranlarla karşı karşıya gelip, tepki gösterirse, algıarsa, belleği, zihni dolayısı ile yaratıcılığı gelişir (Ayda, 2011, s.34). İnci San'ın yaratıcı zekaya sahip olanlar hakkında yorumu şöyledir:

"Yaratıcı bir zekaya sahip olanlar bir fikirden diğerine kolaylıkla geçerler aynı konuda pek çok görüş ve buluş ortaya atarlar; Alışılmış yollardan geçerek sonuca varmazlar herkesin geçtiği yollardan başka yollar ararlar değişiklik peşindedirler; tek doğru çözümle yetinmezler soruna birkaç çözüm bulurlar yeni çözümlere yatkındırlar; gerekli gördüklerin de yeni ve ilginç buluşlar için ellerindeki malzemeyi değişik biçimlerde kullanırlar ortaya koydukları üründe genellikle alışılmışın dışında ve ilgi çekicidir. Yaratıcı bireylerde öğrenmeye hazır olma ilgili olma dilde çağrışımlarda düşünsel alanda ve anlatımda akıcılık düşüncede esneklik ve özgürlük merak sezgi hayal gücü deneme araştırma sına bulma kalıplardan kurtulma ve yeni fikirler üretme en belirgin özelliklerdir" (Razon, 1997, s.213)

Bireylerin, yaratıcılıklarını her anlamda geliştirebileceği ortamlar hazırlanmalıdır. Sanat eğitimi, bireylerin küçük yaşlardan itibaren yaratıcılıklarını geliştirebileceği ortamlar sunabilir.

Küçük yaştan başlayarak çocukları yaratıcı kılmaya en uygun alan, sanatsal alandır; ve bu açıdan sanat eğitimi, genel ve tümel eğitim ve öğrenim için de genişlikle, yaygınlıkla yer alması gerekli bir düzen (disiplin)dir. Sanat eğitiminin baş amaçlarından biri, görmeyi, işitmeyi, dokunmayı, tat almayı öğretmektir. Çevresini hakkıyla algılayıp onu

biçimlendirmeye yönelmek için bu gerekli ilk koşuldur. Yalnızca bakmak değil, görmek, yalnızca duymak değil, işitmek, yalnızca ellerle yoklamak değil, dokunmalı duyumsamak yaratıcılık için gerekli ilk aşamalarıdır (San, 2008, s.25). Yaratıcılıkla ilgili duyguların içinde merak duygusu da oldukça önemlidir. Yaratıcılığın ortaya çıkmasında merak duygusu olmalıdır.

Yaratıcı insan meraklıdır. Alışılmışın dışındaki şeylere karşı merak duyar, araştırır, keşfetmeye çalışır. Bulduklarıyla yetinmez, hep daha ötesini, daha da ötesini merak eder, kurcalar, öğrenmeye çalışır. Olayların başkalarının göremediği yanlarını da görür, çok boyutlu düşünebilir. Sürekli gözlem yapar, araştırır. Bulduklarını yorumlar, kendi deneyimleri ile birleştirir, kendince sonuca ulaşır. Yaratıcı insan özgüveni gelişmiş insandır. Kendine güveni tamdır. Gerekliğinde öz eleştiri yapabilir. Bağımsız düşünebilir, bağımsız kararlar verebilir. Karar verme aşamasında sınırları yoktur. Son derece özgür davranır, akılcı düşünür, benzerlerinden farklı, birden fazla kabul edilebilir çözüm yolları üretir. Yaratıcı insan kendi ve çevresi ile barışıktır. Kolay ilişki kurar, dışa dönüktür. Son derece esprili, şakacıdır. Lider yapıdadır. Başkalarını etkileyebilme gücü vardır. Bir olayı başından dek sürükler. Sonuç alana dek bıkmadan sabırla ilgilenir. Yaratıcı kişilikteki insan enerjiktir. Sürekli hareket halindedir. Değişen durumlara rahat uyum sağlar. Maceraya atılmayı sever, cesurdur, risk almayı göze alabilir (Abacı, 2004, s.9,10). Birey küçük yaşlardan itibaren yaratıcılığı deneyimler. Bireyin kendi kabuğundan çıkıp sosyalleşmeye başlaması yaratıcılığını farklı boyutlara taşır. Bireyin eğitimi, yaşı ve şartların değişmesi yaratıcılığını farklı şekillendirir. Bireyin okul sürecinin başlaması yaratıcılığını sistemli olarak geliştirmesine etkili olur.

Anaokullarından hazırlanarak gelen öğrenci, temel eğitimi de, sanat eğitimi öğrenimi daha sistemli olarak sürdürmelidir. 7 ve 15 yaşlarındaki çocuklar aktiftir, kolay heyecanlanır, elle çalışmayı sever, öğrenmeye heveslidir, kolay sıkılır, dokunmaktan zevk alır, hareketli objelerden hoşlanır, sembollerle çalışmayı, renklerle oynamayı sever, çocuk kendi iç dünyasının fantezilerini sınırsız bir özgürlükle çalışmalarına yansıtır (Erbay, 2013, s.30). Araştırmanın yapıldığı yaş grubu 10-12 yaş ergenlik öncesi evreye girmektedir. Bu yaşlarda çocuğun bir yandan alabildiğine gerçeği yansıtma isteği ve bu yolda başarısı ve başarısızlığı sürerken bir yandan çizgide daha özgür ve kendisine özgür ve kendisine özgün anlatım formları arar (Kırıçoğlu, 2005, s.94). 10 - 12 yaş ergenlik öncesi evre bireyin somut düşüncenin ağır bastığı bir evredir. Perspektif algısı yeni yeni gelişmeye başlamıştır. Birey bu yaş aralığında özgür form ve şekiller yaratabileceği bir süreç yaşar. Sanat eğitiminde iki boyut ve üç boyutlu çalışmaları bir arada kullanılabilirler.

Sanat Temelli Eğitimde İki ve Üç Boyutlu Çalışmalar

İki boyutlu çalışmalar plastik sanatlarda en çok kullanılan yöntemlerdendir. Sanat eğitimi denilince ilk akla gelen yöntemlerden biri de resim eğitimidir. Modern zaman, gelişen teknoloji ve insanın ihtiyaçları sanat eğitimini çeşitlendirmiştir. Sanat eğitiminde meydana gelen bu çok çeşitlilik sanat temelli eğitim olarak şekillenmiştir. Sanat temelli eğitim, bir çok alandan bir araya gelmiş etkinlikler eğitimidir. Sanat temelli yaklaşımda iki boyut ve üç boyutlu çalışmaları bir arada kullanabiliriz.

Sanat dersi ya da temel sanat eğitimi dersi, çok yönlü ve karmaşık bir süreç olarak anlaşılmalıdır. Bu süreç içinde, görsel-yoğrumsal alandaki uygulamalı çalışmalarla aynı alana ilişkin kurumsal bilgiler ve sanat bilimine dayalı bilgiler, belli bir amaca yönelik olarak, belli bir dizge ve örgütlenme içinde yer alır; yeti ve beceriler görerek, yoğurarak, çizerek, inşa edip kurarak nesnelere ve gerçeklikle bağlantı kurularak, bu konulardaki davranışlar ve bilinçlenme yönlendirilir. Bu etkinlik çalışma gruplarında karşılıklı etkileşim içinde yer alır. Sanat eğitiminin önemli bir bölümüdür. Sanatın kılıklı (pratik), kurumsal ve tarihsel temellerine dayalı belli bir program içinde görsel - yoğrumsal sanatların ve genelde sanatların temel düşünme, davranış, çalışma biçimleri, hem üretici hem alımlayıcı (tüketici) etkinlikleri içinde yansıtılır. Amaçlanan, amaçlanan bağımsız ve üretici düşünce ve davranışı, girişimci olmayı ve yaratıcı etkinlikte bulunmayı sağlamaktır. Amaç, sanatı yalnızca uzaktan anlamak değil, bizzat yaşayarak, tanıyıp değerlendirerek sanatsal biçimlendirme eylemine katılmayı, bu olguda etkili rol oynamayı gerçekleştirmektir. Öğretmenin etkili yönlendirmesi son derece önemlidir. Bunun için de sanat eğitim biliminden yararlanılır (San, 2010, s.25). Sanat eğitimi içerisinde üç boyutlu etkinliklere çokça yer verilmelidir. Çünkü zihin üç boyutlu bir dünyada var olur.

İnsan zihni üç boyutlu bir evren içinde algılamayı öğrenir. İki boyut; düşünce süreçleri geliştikten sonra fark edilir. Oysa genellikle bunun tersi düşünülür ve eğitim sürecine iki boyutun öğretilmesiyle başlanır. Çocuğun eğitiminde ihmal edilen "üçüncü boyut" algılamasına yönelik eğitim, insanın doğasına en yakın olan algı eğitimidir. Çocuk topu daireden daha kolay anlar ve algılar. Çünkü üç boyut nesnenin bizzat kendisidir ve somuttur (Çapar, 2008, s.11). Görsel sanatlar eğitimi öğretmenleri sanat eğitimini, genellikle, kâğıt, kalem ve boyaya indirgemektedirler. Bu resim ağırlıklı yaklaşım, aslında yetersiz, yanlış bir yönlendirmenin uzantısıdır. Böyle bir anlayış, diğer disiplinlerden kopuk, üç boyutlu tasarıma yer vermeyen, fikri boyutu olmayan öğrencileri sanat eğitiminden soğutan bir yaklaşımdır.

Her türlü malzeme ile üç boyutlu tasarımlar yapmak mümkündür. Çocuklar yalnızca resim yaparak tam olarak kendilerini ifade etmiş sayılmazlar. Her çocuğun kendini ifade biçimi farklıdır. Çocuğa çeşitli gereçler sağlayarak onun kendisini ifade etmesine yardımcı olunmalıdır. Bu malzeme çeşitliliğini iki boyutlu çalışmalar yanında üç boyutlu çalışmalarla da sağlamak olanaklıdır. Çünkü bazı çocuklar üç boyutlu çalışmalara daha yatkın olabilmektedirler. Farklı malzemeler ve iki elin de aynı anda kullanımına olanak sağlayan üç boyutlu çalışmalar, çocukların ellerini kullanabilme yeteneklerini geliştirir. Çocuklar bu süreçte ellerindeki malzemenin dönüşümüne tanıklık ederler. Biçimlendirilen üç boyutlu çalışma, parmakları dokunsal özelliklere karşı daha duyarlı bir hale getirir. Önemli olan bu ürün oluşturmaktan çok zihinsel ve fiziksel etkinliklerin ortaya koyulduğu yaratıcı süreçtir. "Fiziksel güçle, doğaya egemen olma güdüsünün ve estetik anlayışın bir araya gelmesi sanat eğitimi için eğitsel bir anlam taşır." Böylece çocukların duyuşal ve fiziksel yetilerini geliştirme fırsatı yaratılmış olur (Çapar, 2008, s.11,24,25). Duyuşal ve fiziksel yetileri geliştirilen çocuk yaratıcı özellikleri ile daha farklı üretimler gerçekleştirebilir. Yaratıcılık çocuk için önemli bir unsur haline gelebilir.

Yaratıcılığa dayalı sanat eğitimi, yalnızca iki boyutlu çalışmalardan oluşan resim eğitimi değil, yaşamımızın öteki bölümlerini oluşturan üç boyutlu biçim, teknik ve bunlarla ilgili gereçler evreni de ilgilendirmektedir. Ancak sanat eğitimi ne tek yanlı bir teknik araç-gereç yapma, ne de çeşitli gereçlerle oyuncak yapma dersi niteliğinde olacaktır. Bu anlamda çağdaş sanat eğitiminin işlevi, sanat eğitimi dersine, özgür-yaratıcı biçimlendirmeye dönük bir çehre kazandırmaktır. Çünkü günümüzde, tehlike içerisinde olan teknik değil, teknoloji evreninin nesneye bağımlı insan tipinin yaratıcılığıdır. Elle biçimlendirme kaslar yoluyla deneyim kazanarak öğrenmek demektir. Bu nedenle dokunsal yaşantıya (kaslar yoluyla izlenim alma) dayanan yoğrumsal gereçlerle çalışma, fiziksel ve zihinsel gelişme, psikolojik dengeye ulaşma açısından, eğitim değeri yüksek bir araç olarak, programlarda kesinlikle yeterince yer almalıdır (Gençaydın, Eripek, 1993, s.64,65). Yaratmaya ve üretmeye çocuk kadar yatkın başka bir yaratık yoktur; çocuk resim yapar, biçimlendirmelere girişir, yapısal formlar kurar. Küçük bir teşvik ile doğal yaratma, keşfetme ve icat etme dürtüleri harekete geçer ve onu daha iyisini yapmaya sürükler (San, 2010, s.90).

Çocukların üretme sürecinde bilinçli olarak yönlendirilmesi yaratıcılık sürecini olumlu yönde etkiler. Bireyin sadece fiziksel yönden değil, zihinsel ve duygusal gelişimin sağlanmasında sanat eğitimi önemli bir yeri vardır. Farklı malzeme ve tekniklerden yararlanan

çocuk fiziksel ve zihinsel olarak gelişir. İç dünyasının dışarı yansıması yaratıcı süreçleri içeren sanat eğitiminden geçer.

Sanat eğitimi derslerinde genellikle iki boyutlu çalışmalara (desen ve renkli çalışmalar) yer verilmekte, üç boyutlu çalışmalar ihmal edilmektedir. Sürekli resim yaptırmak, sınıftaki öğrencilerin çoğunluğunu oluşturan yapıcı tiplerin doğal gereksinimi olan, nesnelere üç boyut içerisinde algılama ve kendilerinin ifade etme özelliklerinin güdük bırakmak anlamına gelir. Elle biçimlendirme, kaslar yoluyla deneyim kazanarak öğrenmek demektir ki, "kazanılmış bilgi" edinmenin en sağlıklı ve ekonomik yoludur. Bu da ünlü bir Çin hikmetinde anlamını bulur: "İşitsem unuturum, görürsem anımsarım,yaparsam bilirim." Bu nedenle dokunsal yaşantıya (kaslar yoluyla izlenim alma) dayanan yoğrumsal gereçlerle çalışma, fiziksel ve zihinsel gelişme, psikolojik dengeye ulaşma açısından, eğitim değeri çok yüksek bir araç olarak, programlarda kesinlikle yeterince yer almalıdır.Her iki elin, bedenin ve entellektüel işlevlerin hep birlikte katıldığı tek çalışma alanı sanat eğitimi dersleridir. Sanat eğitimi çerçevesinde, yoğrumsal gereçlerle yapılan etkinlikler, kişilik gereksiniminin tamamlanması ve iç evrenin dışa vurulması açısından, iki boyutlu çalışmalara göre insan doğası açısından daha elverişlidir. Kısacası üç boyutlu çalışmalar, hızlı bedensel gelişim sürecini yaşayan, kendilerini kanıtlama isteğinin çok güçlü olduğu, çok karmaşık ve değişken ruhsal özelliklerine sahip olan gençliğin, duyarlı dengelere dayalı doğasıyla sanat arasındaki estetik köprüyü kuran bir araçtır (Gençaydın, Eripek, 1993, s.67,68).

Yaratmaya ve üretmeye yatkın başka bir yaratık yoktur; çocuk resim yapar, biçimlendirmelere girer, yapısal formlar kurar. Küçük bir teşvik ile doğal yaratma, keşfetme ve icat etme dürtüleri harekete geçer ve onu daha iyisinin yapmaya sürükler (San, 2010, s.90). Öğrenciler iki görünüşel formu bilinç dışında, fakat yan yana yaratır, biri dolaysızca duysal izlenimlerinden açık seçik belirlenmiş mekan kavramlarına ve öğrencinin form verme tipine göre aldığı dönüşümdür. Çocuktaki bu iki katlı görünüş biçiminin okulca bilinçli bir biçimde ele alınması ve ellerin modle etmesiyle dışsal ifadesini bulan form tasarımı yetisinin, görsel imgelerle ve yüzeysel (iki boyutlu, düz) resimle olan bağlantısını iyi kurabilmesinin sağlanması gereklidir. Tüm diğer disiplinler, bu noktada, insanı doğa ile bilinçsizce haşır neşir olmaya ve son derece karışık bir tasarımı ve imgeleme gücüyle baş başa bırakarak, onu naifliğe (saf yürekliliğe) teslim etmektedirler. Görsel imge ile form imgesinin bir birlik olarak canlandırılması, bilincin bu yönde geliştirilmesi, görüncün göz ve el aracılığıyla sanatsal anlamda eğitilmesi demektir (San,2010, s.74).

Sanat eğitimi sırasında yaptırılan çalışmaların çeşit azlığı dersin tekdüze geçmesine etken olabilir. Bu durum öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Dersi sıkıcı bir hale getirebilir. Sürekli iki boyutlu malzeme ve tekniklerin kullanıldığı derslerde bir süre sonra benzer işler ortaya çıkabilir. Sürekli çizgisel ya da lekesel değerlerle iki boyutlu çalışmaların yanında farklı malzemelerle üç boyutlu çalışmalar da uygulanabilir.

Genel olarak ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin görsel sanatlar eğitimi dersinde yaptıkları çalışmaların çoğunlukla iki boyutlu çalışmaları kapsadığı söylenebilir. Bu dönemdeki çocuklar, resimde gerçekçi bir betimleme ihtiyacı duymaktadırlar. Fakat bazı öğrenciler kendilerini gerçekçi betimlemede başarısız bulmaktadırlar. Rosenberg (1968) 10 - 11 yaşlarında çoğu çocuğun çizmeye karşı olan temel ilgisini kaybettiğini belirtir. Üç boyutlu çalışmalar, resim yapmaya ilgisi azalan ve bu konuda kendisini başarısız hisseden çocukların iki boyutlu çalışmalarda harcadıkları enerji ve zamanın daha etkili kullanılmasını sağlar. Resimde birinci özellik üç boyutluluğun ortaya çıkarılmasıdır. Bu, yapılan resmi çok daha fazla zorlaştırır. Çünkü sadece resimdeki derinliği göstermek için gerekli olan teknik yetenek ustalığı, çocuğu çok fazla ek çaba harcamak zorunda bırakır. Üç boyutlu çalışmalarda yukarıdaki gibi bir aktarma sorunuyla karşılaşılmaz. Çünkü, üç boyutlu tasarlanan çalışma, son betimlemede üç boyutlu olarak kalır (Çapar,2008, s.27). Resim çizme becerisi geliştiremeyen çocuk için üç boyutlu çalışmalar daha uygundur. Böylece resim yapmak için zorlanmayan çocuk üç boyutlu daha geniş kapsamlı üretim alanlarında kendini gösterebilir

Öğrencilerin çoğu, çizim ve iki boyutlu çalışmaları sever. Fakat üç boyutlu çalışmalar, diğerlerine göre daha az çizme becerisi olan öğrencilerin kendilerini göstermelerini sağlar. Temel eğitimde birinci kademenin sonları ve ikinci kademedeki önemli bir yeri olan üç boyutlu çalışmalar, soyut düşünme ve gözünde canlandırmayı cesaretlendirir. Öğrenciler üç boyutlu formlarda görme ve uygulama becerilerini geliştirme fırsatına sahip olurlar. Üç boyutu hayalinde canlandırma özel bir zeka biçimidir. Bu yetenek heykelde, mimaride, ürün tasarımında, çevresel tasarımda, bahçe mimarisinde ve kentsel planlamada kullanılabilir. Geleceğin nitelikli mimar, heykeltıraş ve endüstriyel tasarımcıları, erken yaşlarda karşılaştıkları üç boyutlu çalışmalar aracılığıyla, kendilerini gerçekleştirme yolunda ilk adımı atmış olurlar. Bunun dışında ve daha da önemlisi, seçeceği meslek ne olursa olsun, her çocuk için üç boyutlu çalışmalar, kendisi de üç boyutlu olan yaşam için hazırlanma olanağı sağlar. Üç boyutlu zihinsel olarak tasarlamak çocukların düşünme ve akıl yürütme donanımlarını artırır. Çocukta görsel duyarlılık ve problem çözme yetkinliği arttıkça diğer disiplinlerdeki ilişki kurma ve problem çözme alanlarında da başarısı yükselir. Örneğin; geometri, fizik ve

matematik dersleri üç boyutlu yaratıcı eğitimin sonuçlarını daha doğrudan kullanan alanlardır (Çapar, 2008, s.29,30). Sanat eğitimi bireyin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Üç boyutlu çalışma bireyin geleceğinin şekillenmesinde önemli bir yer tutar. Bu yüzden bireylerin eğitim hayatında sanat temelli eğitimden yararlanmalıdır. Sanat temelli eğitimin geniş yelpazesi sanat eğitiminde uygulanmalıdır.

Üç Boyutlu Çalışma Yöntemleri

Üç boyutlu tasarım, biçimlendirme, eksiltme ve inşaı kapsayan üç temel yöntem kullanılarak oluşturulur.

- 1. Biçimlendirme:** Biçimlendirme, balmumu, kil, Kağıt hamuru, ince metal ya da tel gibi yumuşak maddelerle parmaklar ve birkaç basit alet kullanılarak biçim vermektir. Biçimlendirme bir katkı süreci olarak da adlandırılabilir. Bu süreç malzeme üzerinde ekleme ve eksiltmenin uygulandığı bir süreçtir. Biçimlendirme yöntemi ile yapılan çalışmaların kalıbı alınıp döküm yapılarak çalışmalar çoğaltılabilir. Kille yapılan çalışmalar pişirilerek daha dayanıklı ve kalıcı hale getirilebilir.
- 2. Eksiltme:** Verilen malzeme kütesinden kesme ya da yontma ile yaratılan çalışmadır. Biçimlendirmeden farklı olarak eksiltme yöntemi eklemeyi içermez. Heykel tamamen ortaya çıkana kadar malzeme eksiltir.
- 3. İnşa:** İnşa yönteminde çocuk üç boyutlu bir çalışma yapmak için çeşitli malzemeleri toplar ve birleştirir. Diğer üç boyutlu çalışma yöntemlerinden farklı olarak inşa modern bir tekniktir (Çapar,2008, s.14).

Uygulama sırasında öğrenciler bu tekniklerden de yararlanmışlardır. Seramik çamurunu biçimlendirip, eksilterek ve inşa ederek şekillendirmeye çalışmışlardır.

Üç Boyutlu Çalışmalarda Kullanılabilecek Malzemeler

Sanat eğitiminde bireyin yaşına uygun malzemeler tercih edilmelidir. Çocuğun fiziki şartları yetersizken bedeni zorlayıcı çalışmalar yaptırmak, çocuğu sanatsal faaliyetlerden uzaklaştırabilir. Bedensel ve zihinsel olarak hazır bulunuşluk düzeyi yüksek çocuklara seviyesinin altında çalışma yaptırmak ya da sürekli aynı işle meşgul etmek çocuk için sıkıcı olabilir. Bu yüzden çocuk sanata karşı ilgisiz kalabilir. Çocuğun sürekli ilgisini çeken malzemeler ve teknikler kullanılabilir. Çocukların ilgisini çekebilecek tekniklerden biri üç

boyutlu çalışmalardır. Sanat eğitiminde boyutlu çalışmalara sıkça yer verilmelidir. Özellikle seramik (kil) çamuru bu etkinliklerdendir.

Üç boyutlu çalışmalarda kullanılan malzemeler, çocukların resim yaparken kullandıkları malzemelerden çok daha çeşitlidir. Farklı malzemelerle farklı çalışma tekniklerini uygulamak, öğrencilerin söz konusu malzemelerle sanatsal üretim yapabilme olanaklarını artırır. Görsel sanatlar eğitimi derslerinde kalem, kağıt, boya gibi resim araç gereci yanında kil, kağıt hamuru, alçı, kum, ahşap, geometrik bloklar, karton, kağıt, kumaş, ip, tel, plastik, metal, taş, kutu, plastik şişe ve her çeşit bulunmuş nesne kullanılabilir. Bulunmuş nesne ya da kap gibi bol miktarda üç boyutlu parçalar, bir sanat dersliğinde deneysel çalışma ya da yaratıcı sorun çözme için gerekli malzemeleri karşılayabilir (Çapar,2008, s.15). Üç boyutlu çalışmaları; Kağıt Hamuru Çalışmaları, Alçı Çalışmaları, Tel Çalışmaları, Atık Malzeme Çalışmaları, Kil Çalışmaları olarak sınıflandırabiliriz.

Kağıt Çalışmaları

İnsanoğlu kağıdı ilk keşfettiği zamandan beri sanatsal olarak kullanılmıştır. Bireyler küçük yaşlardan itibaren çizgisel karalamalarla başlattığı kağıt sürecini üç boyutlu olarak devam ettirir.

Kağıt sanat yapmada en kolay bulunabilir, en az masraflı ve çok yönlü kullanılabilen malzemelerden biridir. Kağıttan yüzey üzerine çizim, boyama, baskı ve kolaj yapmak yanında kesip katlayıp, uzatıp, kıvrıp, tomar yapıp, sarıp, üst üste koyup, çentik atıp heykeller yapılabilir. Mukavvadan narin kağıtlara, kaplar ve karton kutulara kadar pek çok farklı kağıt çeşidi üç boyutlu çalışma yaparken çocukların deney yapmaları için mükemmel bir malzemedir (Çapar,2008, s.16).

Üç boyutlu çalışmalar arasında çeşitli geometrik biçimleri esas alan (küp,dikdörtgen, piramit, silindir v.b) şekillerin birlikteliğinden farklı biçim ve kompozisyonlar oluşturulabilir (Artut, 2009, s. 328). Bu yöntemle dengeyi sağlayacak şekilde ve olabildiğince büyük figüratif ya da soyut heykeller yapılabilir. Her düzeye uygun bir teknik olup grup çalışması şeklinde de uygulanabilir (Yılmaz, 2007, s. 305). Öğrencilerin severek yaptığı çalışmalardandır.

Kağıt Hamuru Çalışmaları

Kağıt hamuru çok dayanıklı, hafif ve eğitsel değeri yüksek olan bir yoğurma malzemesidir (Yılmaz, 2007, s. 61). Üç boyutlu çalışmalar içinde en etkili olanlardan biri de kağıt hamuru çalışmasıdır. Kağıt hamuru ile kil çalışmalarında olduğu gibi, heykel ve kabartmalar (rölyef) yapılabildiği gibi tel veya ince çیتالardan iskeletler oluşturularak çeşitli figüratif ya da soyut çalışmalar gerçekleştirilebilir (Artut, 2009, s.329). Çalışmalar tamamlandıktan sonra yapılan üç boyutlu çalışmalar guaj ve ya tutkallı boya ile boyanır. İstenirse vernik atılabilir. Her yaş grubu için uygun bir tekniktir. (Yılmaz, 2007, s. 326)

Kağıt hamuru çalışmaları yüzlerce yıldır bir biçimlendirme aracı olarak kullanılır. Kullanım özellikleri olarak kille benzerlikler gösteren kağıt hamuru ile yapılan çalışmalar kurduğunda sertleşip sağlamlaşır. Fakat kil hamuru girip fırınlanma olanağı yoktur. Yırtılarak küçük parçalar haline getirilen gazete kağıtları bir gece suda bekletilir. Suyu alınarak tutkalla karıştırılır. Çocuklar kağıt hamurunu yuvarlayıp açabilir, kalıp haline getirebilir ve sebze meyve gibi konular çalışabilir (Çapar,2008, s.16). Kağıt hamuru ile çalışmak yapım aşamasında eğlencelidir. Sonrasında çok başarılı sonuçlar elde edildiğinden ortaokul düzeyinde sıkça tercih edilen bir çalışmadır. Çalışma yapılırken atölye ortamının bulunması temizlik ve hijyen açısından kolaylık sağlar. Öğrencilerin severek yaptığı çalışmalardandır.

Alçı Çalışmaları

Alçı, jipsen (kireç taşı) 110-180 derece arasında pişirilmesinden elde edilip, öğütülerek ince toz haline getirilmiş bağlayıcı bir maddedir. Alçı su ile karıştırıldığında sertleşir. Hırdavatçılar da satılan, ekonomik bir malzemedir. Hızlı ve geç kuruyan türleri vardır. Sanatsal amaçlı kullanımında genellikle çabuk kuruyan türdeki alçı tercih edilir (Yılmaz, 2007, s. 62).

Alçı kolay çalışılan bir malzemedir ve yoğrumsal malzemelerle biçimlendirilmiş çalışmalar alçı ile kalıba alınabilir. Alçı, fiziksel olarak oldukça sağlamdır fakat bununla birlikte kesip yontmak için yeterince yumuşaktır. Çalışırken ya da daha sonra renklendirilebilirler. Temizlik açısından bulunduğu ortamlarda problem yaratabilir (Çapar,2008, s.16). Kalıpla çalışmalar daha çok tercih edilir. Kalıptan çıkarken kopan yerler var ise alçı ile ilaveler yapılarak düzeltilebilir. Ortaya çıkan üç boyutlu alçılı obje, guaj boyalarla ve aynı yönde fırça darbeleriyle istenen renklerde boyanır. Okul öncesi dahil,

ilköğretimin her kademesi için uygundur. Küçük yaştaki uygulamalarda maket bıçağı kullanımı öğretmen tarafından gerçekleştirilmelidir (Yılmaz, 2007, s. 352).

Atölye ortamında daha rahat çalışılan bir tekniktir. Dikkatli bir çalışma gerektirmektedir. Özellikle maket bıçağı kullanılan çalışmalarda güvenliğe dikkat edilmelidir. Öğrenciler tarafından sevilerek yapılan bir çalışmadır.

Tel Çalışmaları

Tel günlük hayatta sıkça karşılaşılabilen, kolay bulunan bir malzemedir. Tel çalışmalarında çizgi ve boşluk etkisi yaratılabilir. Tellerin yan yana ya da üst üste sarılması ile yüzeyler oluşturulabilir. Basit ve çizgisel tel çalışmaları, yüzey üzerine iki boyutlu yapılan çizim çalışmalarının üç boyutlu ele alınışı olarak görülebilir. Tel çalışmasında amaç, telle çizim yapmaktan çok üç boyutlu bir çalışma oluşturmaktır (Çapar,2008, s.16). Ortaokul ve daha üst sınıflar için uygun bir malzemedir. Kalın tel ile oluşturulacak şeklin iskeleti oluşturulur. İnsan ya da hayvan figürleri çalışılabilir. Oluşturulan iskeletin etrafı tel ile sarılarak şekil verilmeye çalışılır (Yılmaz, 2007, s. 358).

Tel ile oluşturulan isletin üzerine teli dolayarak çalışma tamamlanabilir.İskeleti hazırlanmış telin üzerine tutkal ile kağıt yapıştırılabilir. Üzeri renklendirilerek farklı çalışmalarda yapılabilir. Tel ile yapılan çalışmalarla birçok tekniği karıştırarak farklı sonuçlar elde edilebilir. Bu yüzden öğrenciler tarafından sevilerek yapılan bir çalışmadır.

Atık Malzeme Çalışmaları

Günlük yaşamda karşılaşılan kullanım dışı nesnelerin çeşitliliği ve kolay bulunabilirliği, atık malzemelerle üç boyutlu çalışmalar, çocukların zihinsel tasarım yapabilmelerini ve yaratıcı düşüncelerini geliştirir. Çocuklar alışılmadık formlarla ilginç üç boyutlu kompozisyonlar elde edebilirler. Farklı malzemeler bağlanarak, yapıştırılarak birleştirilir ve çalışmalar renklendirilir (Çapar,2008, s.16).

Artık materyallerle yapılan çalışmalar masraf gerektirmeyen,ekonomik malzemelerdir. Biçimler hazır olduğu için zamandan kazanç sağlar ve çalışmayı kolaylaştırır. Hazır biçimlerin çeşitliliği ve bolluğu bireyi çok yönlü düşünmeye ve denemeye, malzemenin olanakları ise araştırmaya sevk eder ve yaratıcılığı körükler. Bireyin malzemeyi tekniğe uygun kullanma yeteneğini ve el becerisini geliştirir. Artık materyaller, grup çalışmalarına imkan tanıdığı için paylaşma, işbirliği ve özgüven duygusunun gelişmesine yardımcı olur.

Artık malzemelerle yapılan çalışmalar, her yaş grubuna uygun olmakla birlikte, bu malzemelerle yaptırılacak grup çalışmaları okul öncesi ve ilköğretim düzeyindeki içedönük çocukların sosyalleşmesinde yardımcı olur (Yılmaz, 2007, s. 55).

Son yüzyılda yaşanan teknolojik ve dijital gelişimlerin sonucunda ortaya çıkan atık malzemelerin değerlendirilmesi ve dönüştürülmesi adına olumlu bir yaklaşımdır. Atıl konumdaki bir objenin sanatsal bir objeye dönüşmesi öğrenciler tarafından ilgiyle karşılanan bir süreci içerir. Okullarda atık malzeme ile çalışmalar sıkça uygulanmaktadır.

Kil Çalışmaları

Seramik çamuru ile üç boyutlu eğitim sanat eğitiminde önemli bir yöntemdir. Uygulaması ve temin edilmesi en kolay olan üç boyutlu sanatsal malzemelerden biri; seramik (kil) çamurudur. Genel olarak kilden yapılan ve pişirilen çalışmalara "seramik" denir.

Çeşitli batı dillerine az çok değiştirilerek aktarılan Fransızca Ceramique; Almanca keramik; İngilizce, ceramic; Rusça, keramica; Türkçe seramik olarak bilinen bu sözcük Yunanca'dan gelmektedir. Yunanca' da boynuz sözcüğünün karşılığı olan kelime "keramos" olduğundan, keramoslar yerlerini seramik kaplara bıraktıktan sonra da, seramik kaplar bu adla anılmaya başlandı. Türklerde zengin bir tarihsel geleneğe dayanan kilden ya da çamurdan biçimlendirilerek fırında pişirilen, yüzeyler, sırlanan yada mat bırakılan her türlü toprak, çini ya da porselen işlerin tümü için seramik ya da keramik deyimini kullanmak yaygın bir alışkanlıktır. Malzeme olarak tanımlanmasının ve diğer sanat alanlarında (yardımcı malzeme) kullanılmasının yanı sıra seramik aynı zamanda bağımsız bir sanat dalıdır. Klasik anlamda bilinen sanatların en eskisi olarak bilinen seramik, çeşitli gereksinimlerle ortaya çıkan, ana maddesi toprak olan bir tür kap sanatıdır (Özen, 2002, s.5, 9, 24).

Kilin suyla karıştırılarak plastik hale getirilip şekillendirilmesi, pişirilerek sağlam ve kalıcı yapıya dönüştürülmesi işlemine seramik denir. Ayrıca seramik; organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemlerle şekil verdikten sonra sırlanarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına ulaşacak kadar pişirilmesinin bilim ve teknoloji olarak tanımlanabilir. Seramiğin hammaddesi kildir; yani topraktır. Ancak her topraktan seramik yapılmaz. En elverişli killer kayaların ayrışmasından oluşur. Seramik hammaddesinin doğal olarak bulunması insanların binlerce yıl önce bu sanat dalını geliştirmesini sağlamıştır. Sonuç olarak seramik daha basit tanımı ile biçimlendirme yöntemleri ne olursa olsun en son şeklini

pişirildikten ve sırlandıktan sonra alan, killi topraktan yapılan porselen, çanak-çömlek, vazo, kapkacakların, yapı ve süs eşyalarının ortak adı diyebiliriz (Ayda, 2001, s.7).

İlk ve orta öğretim ile amatör düzeydeki çalışmalarda kullanıma en uygun çamur türü "şamotlu kil"dir. Şamot daha önce pişirilmiş olan seramiklerin iri taneli kum kıvamına gelinceye kadar iyice parçalanmış halidir. Kil, içerisine katılan şamot çamurun küçülmesini önler, kurumasını kolaylaştırır ve pişirilecek olan çalışmanın fırındaki direncini artırarak çatlama riskini azaltır. Şamot, kilin içerisinde %5-15 arasında kullanılır. Şamotlu çamur seramik fırınlarında 900-1040 derece arasında fırınlanır (Yılmaz, 2001, s.58).

Ucuz ve kolay bulunur bir malzeme olması nedeniyle kil, biçimlendirme için uygun bir malzemedir. Kille biçimlendirmede çalışmayı oluşturmak için her seferinde kil eklenir ya da gerekli yerlerde kil çıkartılır. Sıklıkla iki boyutlu çalışmalarla uğraşan çocuklar, kil çalışması ürettiklerinde büyük bir güven edinirler. Bu yeni güven duygusu onların diğer becerilerine de yansır. 10 -13 yaşları arasındaki çocuklar kil çalışmalarında ustalık kazanırlar (Çapar, 2008, s.18).

Kil doğada var olduğu için çocuk her an bu malzemeye rahatça ulaşabilir.Çocuk kili eline aldığı andan itibaren bir çok şekil yaratabilir. Henüz gelişmemiş estetik algısı ile bir takım şekiller oluşturur. Çocuğun elini disipline etmek için işin uzmanı öğretmen tarafından kil çalışmaları eğitimi verilebilir.

Kil, çocukların elle oynamayı sevdiği doğal bir malzemedir. Nasıl çalışılacağı konusunda öğretmen yardımı gerektirir. Kil, geniş bir öğrenme olanağı sunar, yoğrulabilirliğe sahiptir, biçimlendirmeye elverişlidir ve kalıbı alınabilir; form oluşturmada ve inşada kullanılabilir. Kil dokunarak öğrenmeyi geliştirici bir malzemedir. Çocuklar, kili ellerinde yuvarlar, bastırır, sıkır ve uzatırken hem eğlenir hem de kili tanıyıp onunla yapabilecekleri çalışmalar hakkında fikir sahibi olurlar (Çapar,2008, s.18).

İlk kez çamurla tanışan çocuk genellikle kap kakak, fincan gibi en çok kullandığı objeleri yapmayı tercih eder. Seramik eğitimiyle beraber bir hayvanı nasıl yapacağını öğrenir. Süreç içerisinde yapacağı çalışmalar çeşitlilik gösterebilir.

Kil çalışmalarında önemli bir noktada malzeme ile seçilen konu arasındaki ilişkidir. Kille ilk kez çalışacak olan öğrencilere inek, at, domuz, su aygırı, fil, gergedan ve ayı gibi dört ayaklı memeliler özellikle uygundur. Çünkü çocuklar onları ayakta tutabilecek güçlü bacaklar yapabilirler. Kedi, köpek, tavşan, kaplumbağa,kurbağa, sincap, balina, yunus balığı

ve timsah gibi diğer sevilen hayvanlar da kille yapılabilir. Nuh'un gemisi, sirk, hayvanat bahçesi ve orman gibi konularla grup çalışmaları yapılabilir (Çapar,2008, s.18).

Çoğu öğrencinin ilk kez dokunduğu malzeme çamurla tanışmasına tanık olun, uygulamaların, deneyimlerin paylaşılmasının, eğitim adına çok önemli katkıları olduğu düşünülmektedir (Özen, 2002, s.90). Çamurun başka hiçbir malzemede olmayan kendine özgü plastik yapısı son derece güven vericidir. Yeniden ve yeniden defalarca biçimlendirilebilme özelliğiyle sanki sihirli bir malzemedir. Bir toprak çamurla bütünleşme sonucunda ortaya konulan çalışmalar onu yapan kişinin her türlü ruh durumunun da en güzel göstergesi olur. Çamurun bu özelliğini daha ilk derste öğrenen birey, avuçları içindeki bu sihirli malzemeyle alabildiğine ve keyifli bir oyuna başlar. Bu oyunda daha başından yenmeyi çamurla başa çıkmayı göze alan birey, sonuçta ortaya koyduğu gücüyle, somut olarak çalışmasıyla, ürünüyle, eseriyle, yapıtıyla herkesin karşısındadır. Bazen kişisel yeteneklerin bazen de bilgi birikiminin sığılğından kaynaklanan sıkıntılar çamura yüklenir. Ondan hınc alınır. Çamur alabildiğine örselenir, parçalanır, kırılır. İşte çamur böyle bir malzemedir (Özen, 2002, s.90).

Çamurla oynamak çocuğun ruhsal dünyasında da önemli değişimler yaratır. Çamurla kurduğu bağ onu ruhsal olarak da güçlendirir. Çamurla yaratım sürecinde fiziksel ve duyuşsal organları da harekete geçer. Çocuk çamurla yaratım sürecini bir oyun gibi algılar. Oyun gördüğü sürecin önemli bir süreç olduğu eğitim sırasında çocuğa aktarılmalıdır.

Öğrenciye çamurla oynamanın kelime anlamından anlaşıldığı kadar kolay olmadığını bilincini verebilmek ancak iyi bir eğitimle olasıdır. Dersin işleyişinde beş duyuş organımızdan özellikle bir kaçını harekete geçirmek oldukça önemlidir. Yapılan açıklamalarla işitme, örnek olarak gösterilenlerle görme, uygulama aşamasında da dokunma duyuları harekete geçirilerek öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olunur. Duyular aracılığı ile elde ettiğimiz imgelerin bellekteki durumu algılamadır. Algı sıradan bir tanıma olayı değildir. Geçmişteki deneyimlerin çokluğuna ve eğitimle edinilenleri birleştirebilme yeteneğine bağlı olarak gelişen algı, yeni ve biricik yaratmada çok önemli bir rol oynar. Görme duyumuzun seçici olabilme yeteneğinin arttırılmasında eğitimin rolü çok büyüktür. Temel sanat eğitiminde malzeme çamur, sonuç seramik olduğunda dokunma duyuları önem kazanır. Çamurla iki veya üç boyutlu olarak yapılması istenen konuları biçimlendirmede teknik ve artistik bilgilerin eşliğinde yetenekli ellerde devreye girer. Rengi dokusu, kokusu, iç ve dış yapı farklılıkları, kimyasal bileşimleriyle çok çeşitlilik gösteren doğal ve yapay maddeler, insanoğlu tarafından

değişime uğratılarak kullanılmışlardır. Konumuz gereği ele aldığımız çamurda değişime uğratılarak kullanılan doğal maddelerden biridir. İnsanlık tarihine ışık tutan birçok medeniyetin tarihsel süreçlerini belirlemede etkin bir rol oynayan seramiğin ana maddesi çamurdur. Çamurun seramiğe dönüşmesi ateşin bulunmasıyla başlar. Aklını kullanabilen insanoğlunun yaratıcılık ve teknolojik gelişmelerle doğru orantılı olarak seramiği çok farklı alanlarda kullanmıştır. Tıp, endüstri, teknolojik alanlarda gelişmiş biçimleriyle kullanılan seramik, aynı zamanda eğitim alanında da kullanılmaktadır. Yukarıda sözü edilen pişirilene dek, biçimden biçime sokulabilen özelliğiyle, plastik olarak anılan çamur, diğer maddelerden bu özgün durumuyla ayrılır (Özen, 2004, s.92).

Çocuk çamurla birçok biçim yapabilir. Aynı malzemeyle yapıp bozmayı öğrenebilir. Yaratıcılığını hayal gücünü kullanır. Çamura şekil verirken çeşitli malzemeleri kullanmayı öğrenir. El kasları çalışır, el becerisi gelişir.

Çamur;

- *Çekingen, utangaç çocuk için ideal malzemelerdir.*

- *Bir şeyler yarattığını görmek, endişeli çocuğu rahatlatır.*

-*Çocuk başarısının zevkini tadar.*

-*Yaptıkları ile yetişkinin ilgisini çeker.*

- *İletişim kaynağıdır.*

-*İç gerginliklerinin giderilmesinde yararlıdır (Razon, 1997, s.219).*

Serbest biçimlendirme gereçlerinin başında kuşkusuz doğal bir gereç olan ve ülkemizin her yerinde bulabileceğimiz kil gelmektedir. Hem yüksek eğitim işlevi, hem de çok ekonomik olan kil, sanat eğitimi derslerinin vazgeçilmez gereci olacaktır (Gençaydın, Eripek, 1993, s.66). Kil çalışmaları her yaşa uygun bir çalışmadır. Kolay bulunur olması tercih edilebilir malzeme yapar. Fakat seramik fırının ve boyalarının her okulda olmayışı sorun yaratabilir. Kilin sanat eğitiminde kullanılmasının tartışılmaz bir faydası vardır. Bu yüzden okullarda sanat eğitimi uygulanmalıdır.

İlgili Araştırmalar

Konuyla ilgili alan yazın incelemesi yapıldığında ortaokullarda Görsel Sanatlar dersinde seramik uygulamalarına dair bir eylem araştırması yapılmadığı görülmüştür. Sanat eğitimi ve bir çok farklı alanda yapılan eylem araştırması ve diğer araştırma teknikleri ile yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır.

Yıldırım (2007), Okul öncesi eğitimde Türkçe etkinliklerinde uygulanan öykü tamamlama tekniğinin çocukların problem çözme becerisine etkisi konusunda öğretmen görüşlerini içerir. Yayınlanmış Yüksek lisans tezidir. Bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitimde Türkçe etkinliklerinde uygulanan öykü tamamlama tekniğinin çocukların problem çözme becerisinin gelişimine etkisinin öğretmen görüşüne dayalı olarak belirlemektir. Araştırma 2006-2007 eğitim öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki dört bağımsız anaokulunda görev yapan 6 yaş grubu öğretmenleri ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre belirlenen dokuz ilköğretim okulunun anasınıfı öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada 30 öğretmen ile görüşülmüş ve kendisiyle görüşme yapılan öğretmenlerin sınıflarında gözlemler yapılmıştır. Araştırma verileri, nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmış gözlem teknikleri ile toplanmıştır. Görüşme verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmış ve elde edilen veriler sayısallaştırılmıştır. Gözlem verilerinin çözümlenmesinde ise frekans hesaplamaları yapılmıştır. Görüşme ve gözlem teknikleri yoluyla elde edilen bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Araştırmada gerek görüşmeler gerek gözlemler sonucunda elde edilen bulgular, öykü tamamlama tekniğinin çocukların problem çözme becerisini geliştirdiğini ortaya koymuştur.

Türkkan (2008), İlköğretim görsel sanatlar dersi bağlamında görsel kültür çalışmaları: Bir eylem araştırması yayınlanmış doktora tezidir. Araştırmasında, İlköğretim okullarındaki Görsel Sanatlar Dersinde uygulanacak olan görsel kültür çalışmalarının nasıl yürütülebileceğini belirlemektir. Araştırma Görsel Sanatlar dersinde görsel kültür çalışmalarının öğretim uygulamalarına dayandığından nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma 2007-2008 yıllarında Eskişehir Cumhuriyet İlköğretim Okulunda gerçekleştirilmiştir. Öğretim boyutu 3/B sınıfında yer alan 30 öğrencinin tümünde uygulanmıştır. Araştırma katılımcıları olarak dördü kız üçü erkek olmak üzere toplam yedi odak öğrenci belirlenmiştir. Görsel Sanatlar dersinin toplam 22 saatinde uygulanmıştır. Görsel kuşatmalar altında yaşanan günümüz dünyasında görsel dilin

baskın rolü yadsınamaz bir gerçektir. Kitle iletişim araçlarının ve hareketli görüntülerin egemen olduğu yaşam koşullarında toplumsal üretimlerin görme üzerine ayrı bir vurgu yapması kültürün yeni görselliğini anlamayı gerektirir. Günümüz yaşam dinamiklerinin önemli bir boyutunu oluşturan görsel deneyimlerin anlamlandırılabilmesi için eğitim önemli bir rol üstlenmektedir. Eğitim uygulamalarında gerçekleştirilecek görsel kültür çalışmaları, öğrencilerin görsellere ilişkin anlam katmalarını sorgulayarak kendi yaşamlarını da anlamlandırmalarına katkı sağlayabilir.

Ay (2010), Sosyal Bilgiler derinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma; bir eylem araştırması yayınlanmış bir doktora tezidir. Araştırmanın uygulaması 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Alpu ilçesi merkezi Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu'nda 5-A sınıfına devam eden öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Öğretim boyutu 5-A sınıfında yer alan 13 öğrencinin tümü üzerinde uygulanmış; ancak, araştırmanın katılımcıları olarak üç odak öğrenci belirlenmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde "Toplum için çalışanlar" ve "Bir ülke bir bayrak" ünitelerinde 11 hafta süre ile uygulanmıştır. Araştırmanın verileri kişisel bilgi formu, video kayıtları, yarı yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü ve tutum ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmanın verilerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı ve öğrenci günlükleri betimsel analiz yolu ile çözümlenmiş, video kayıtları ise micro ve makro analizler yoluyla çözümlenmiştir.

Çengelci (2010), İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması, yayınlanmış doktora tezidir. Araştırma, yapılandırılmış gözleme dayalı betimsel durum çalışması biçiminde desenlenmiştir. Araştırmada bütüncül tek durum deseni benimsenmiştir. 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Ahmet Olcay İlköğretim Okulunda gerçekleştirilen araştırmaya 5-A sınıfında öğrenim gören 9'u kız, 13'ü erkek toplam 22 öğrenci ile sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları "Öğretmen kişisel bilgi formu", "Öğrenci kişisel bilgi formu", "Yapılandırılmamış gözlem", "Video kayıtları", "Yarı yapılandırılmış Görüşme" ve "Araştırmacı Günlüğü" biçimindedir. Araştırma verileri tümevarım analizi yoluyla çözümlenmiş, araştırma soruları doğrultusunda bulgular tanımlanarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların telkin yoluyla değerler eğitimi, soru-yanıt yoluyla değerler eğitimi, değer belirginleştirme yaklaşımı yoluyla değerler eğitimi ve örtük program yoluyla değerler eğitimi olduğu belirlenmiştir.

Lampir (2010), İlköğretim görsel sanatlar dersinde küçük grup çalışmaları: Bir eylem araştırması yayınlanmış yüksek lisans tezidir. Araştırmasında ilköğretim okullarındaki Görsel Sanatlar dersinde uygulanacak olan küçük grup çalışmalarının nasıl yürütüleceğini belirlemektedir. Nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. 2009-2010 öğretim yıllarında Eskişehir Günyüzü Gümüşkonak İlköğretim Okulunda gerçekleştirilmiştir. 4/A sınıfında yer alan 17 öğrencinin tümü üzerinde uygulanmıştır. Görsel Sanatlar dersinin 9 saatinde uygulanmıştır. Görsel Sanatlar dersinde küçük grup çalışmalarının sonuçları üzerine bir araştırma yapılmıştır.

Avcı (2013), Dijital sanat bağlamında dijital teknolojilerin güzel sanatlar eğitime entegrasyonu: Bir eylem araştırması yayınlanmış doktora tezidir. Araştırmasında sanat eğitiminin günün koşullarına göre şekillenip değişim ve gelişmelere uyum sağlaması gerektiği ifade etmiştir. Türkiye'deki okullarda öğretim programlarında sanat eğitimindeki gelişimlere karşılık gelecek kazanım yada etkinliklere rastlanmadığını belirtmiştir. Araştırmada geliştirilen Dijital Sanat dersi aracılığı ile dijital teknolojilerin sanat eğitime nasıl entegre edilebileceği sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmacının aynı zamanda dersin uygulayıcısı olduğu süreçte yeni bir dersin uygulamalarını, sorunlarını ve çözüm önerilerini içerdiğinden eylem araştırması modeli aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma 12 öğrenci ve araştırmacı ile gerçekleşmiştir. 14 haftalık ders döneminde işlenen 42 ders saatinde yapılandırılmıştır. Uygulama sonunda öğrencilerin dijital sanat ile ilgili temel karakteristikleri ifade edebilir duruma geldiği söylenmektedir. Öğrencilerin dijital sanat çalışmalarının hayata geçirildiği söylenebilir.

Klose (2014), Görsel sanatlar öğretmeni yetiştirmede görsel kültür eğitime yönelik bir eylem araştırması yayınlanmış doktora tezidir. Araştırmasında, Teknolojik gelişmelerle birlikte görsel uyarıcıların ön plana çıktığı günümüz dünyasında imgelerin, teknolojinin olanaklarıyla yeniden üretimi, sosyal yaşamı olduğu kadar sanatı, sanatın anlamını ve üretimini de değiştirip dönüştürmektedir. Görüntüleme teknolojilerinin yaşamsal deneyimlerde olduğu kadar sanat alanında kazandığı önem, bu alanları görsel kültür çalışmaları yoluyla inceleme gereği doğmuştur. Araştırmanın sanat, eğitim, kültür, toplum, yeni teknolojiler ve medyalar arasında var olan bağlantıları ortaya çıkarmak ve önemini vurgulamak açısından önem taşımaktadır. Görsel kültür çalışmalarının sanat eğitime nasıl dahil edileceğini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada, eylem araştırması deseni kullanılmıştır. Araştırma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel sanatlar eğitimi bölümünde Resim Ana sanat Atölye dersinde oluşmuştur. 2012-2013 yıllarında

gerçekleştirilen araştırmada aynı bölümün öğrencilerinden 12 si ve araştırmacının kendisi yer almıştır. 11 Haftada 44 ders saati sürecinde yapılandırılmıştır. Görsel kültür çalışmaları öğrencilerin, imajların sosyal ve kültürel işlevlerine karşı farkındalık geliştirdikleri, eleştirel yorumlarda buldukları ve bu bağlamda günlük deneyimlerden faydalandıkları görülmüştür.

Tanyel (2015), Kavramsal sanat uygulamalarıyla öğrencilerin sanatsal ifade biçimlerinin geliştirilmesine ilişkin eylem araştırması yayınlanmamış doktora tezidir. Araştırmasında kavramsal sanat yoluyla öğrencilerin sanatsal üretimde öğrencilerin özgün ifade biçimini anlamaktır. Bu çerçevede araştırma eylem araştırması olarak desenlenmiştir. 2012-2013 yılları arasında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-iş Öğretmenliği bölümü 3.Sınıf öğrencileri ile çalışma yapılmıştır. 10 haftalık bir süreçte uygulama tamamlanmıştır. Araştırma 12 öğrenci ile uygulanmış ve 6 öğrenci odak olarak seçilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 5.sınıf öğrencilerinin yapmış olduğu resim çalışmalarının seramik çamuruyla, kabartma (rölyef) ve üç boyut olarak şekillendirmeleri sürecinde iki boyutlu çalışmalardan üç boyutlu çalışmalara geçerken yaşadıkları problemlerin etkisi incelenmiştir. Belirlenen bu amaca göre aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. İlkokullarda sanat eğitimi, sınıf öğretmenleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Öğrencinin, sınıf öğretmenin bilgi, ilgi, beceri ve isteği doğrultusunda sanat eğitimine karşı tutumu değişmektedir. Verilen sanat eğitimi genellikle kısıtlayıcı, sıkıcı, tek düze bir eğitimidir. Bu uygulamada öğrencinin, bir sanat eğitimcisi ile farklı teknik ve malzeme ile yapacağı çalışmanın sonuçları neler olabilir?
2. İlkokullarda sanat eğitiminde farklı malzeme ve teknikler yeterince kullanılmamaktadır. Seramik çamuru ile ilk kez tanışacak öğrenci bu süreçte neler yaşayacaktır?
  - a) Malzemeyi nasıl kullanacaktır?
  - b) Uygulamada iki boyuttan üç boyuta geçişte ne gibi problemlerle karşılaşacaktır?
  - c) Uygulama sırasında karşılaşacağı diğer problemleri nasıl çözecektir?
3. Öğrencilerin, seramik çamuru ile yaşayacakları sürece ait görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, İstanbul İli, Ümraniye İlçesi Türk Eğitim Vakfı Zahide Zehra Garring Ortaokulu 5.sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmayla beşinci sınıf öğrencilerinin yapmış olduğu resim çalışmalarının seramik çamuruyla kabartma (rölyef) ve üç boyut olarak şekillendirmeleri sürecinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Sanat eğitimi bireyin gelişiminde önemli bir yer tutar. Bireye fiziksel, ruhsal ve duyuşsal olarak her anlamda katkı sağlar. Anaokulu ve ilkokul öğrencileri ilk sanat eğitimlerini sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirir. Sınıf öğretmenin sanata, sanat eğitimine ilgi ve tutumu dersin işlenişini etkiler. Bu yüzden çocuklardaki sanat sevgisinin gelişmesinde sınıf öğretmenin büyük etkisi vardır. Sanat eğitimi önemini bilen bir sınıf öğretmeni geleceğin sanatçıları ortaya çıkartabilir. Beşinci sınıfa gelen bireyler ilk kez işin uzmanı olan Görsel Sanatlar öğretmeni ile çalışma imkanı bulur. Araştırma için beşinci sınıf öğrencilerinin seçilme sebebi; ilk kez Görsel Sanatlar Öğretmeni ile dersi alıyor olmalarıdır. Öğrencinin ilkokuldan getirdiği sanat eğitimi alışkanlıklarının yanında ilk kez yapacağı çalışma sonuçları önemlidir. İlk kez seramik (kil) çamuru ile tanışır. Malzeme ve teknik olarak şimdiye kadar yaptığı çalışmalardan farklıdır. Öğrenci beşinci sınıfa kadar üç boyut denemeleri gerçekleştirmiştir. Fakat üç boyutlu çalışmalarla ilk defa bu kadar kapsamlı bir şekilde tanışır. Öğrencilerin sanatsal olarak kendilerini ifade etme, farklı bir malzemeyi tanıma , bu süreçte yaşadıkları ve kendilerini analiz etmeleri açısından önemli görülmektedir.

Ülkemizde sanat eğitimi denildiğinde resim eğitimi akla gelmektedir. Bu yüzden ilkokul eğitiminde ağırlıklı olarak iki boyutlu çalışmalar yaptırılmaktadır. Zihinsel ve fiziksel olarak gelişen öğrenci beşinci sınıftan itibaren üç boyutlu çalışmaları yerine getirebilir. Araştırma yapılırken sanat temelli araştırmadan yola çıkılmıştır. Farklı disiplinleri bir araya getiren sanat temelli araştırma bu araştırma için oldukça uygun görülmektedir. Görsel Sanatlar dersinde sanat temelli eğitime ilişkin gerçekleştirilen süreçlerin ayrıntılı biçimde incelenerek var olan durumun sanat temelli eğitim açısından daha etkili süreçlerin düzenlenmesine ışık tutacağı, yaşanan sorunların çıkarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, var olan durumdan yola çıkarak gelecek uygulamaların tasarlanması ve sanat temelli araştırma ile ilgili olarak araştırılması gereken boyutların belirlenmesi bakımından da araştırmanın önem taşıdığı söylenebilir. Bu bağlamda araştırmanın önemi şöyle özetlenebilir.

- Ortaokulda sanat eğitiminin öneminin kazandırılmasında önemli görev üstlenen Görsel Sanatlar dersinde sanat temelli eğitime yönelik yapılanların belirlenmesi kuram ve uygulama arasındaki ilişkinin net bir biçimde görülmesine olanak sağlayacaktır.
- Bu uygulama ile Görsel Sanatlar dersinde farklı uygulamalar yapılmasına etkili olacaktır. Öğretmen ve öğrencilerin görüşleriyle atölye ortamında etkili ve eksik yönleri bakımından olanaklı kılacaktır. Yaşanan sorunların ortaya çıkarılmasına katkı sağlayacaktır.
- Ortaokul Görsel Sanatlar dersinde sanat temelli eğitime yönelik belirlenen durumun araştırılması uygulamaya ve yapılacak araştırmalara yönelik öneriler geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Literatüre baktığımızda seramik eğitimi ile ilgili bazı araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Seramik eğitimi ile ilgili sanat temelli araştırma ve eylem araştırması ilk kez yapılmaktadır. Bu araştırmada resim çalışmalarından üç boyuta geçerken öğrencilerin yaşadığı problemleri araştırmak gerekli görülmüştür. Bu anlamda araştırma sonucunda elde edilen veriler sanat eğitimi dersinde öğrencilerin kendilerini sanatsal olarak ifade edebilmeleri ve yaşanan sorunlarla araştırmaya katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Sınırlılıklar

- Araştırma, 2014 - 2015 Eğitim öğretim yılında İstanbul Ümraniye Türk Eğitim Vakfı Zahide Zehra Garing Ortaokulu 5.Sınıfların bir şubesi ile gerçekleştirilecektir. Araştırma verileri 13 öğrenci ile sınırlanmaktadır. Araştırmacı görev yaptığı okulda uygulamasını gerçekleştirdiği için modeli eylem araştırmasıdır.
- İçerik olarak "En sevdiğim hayvan" konusunun ele alındığı ders etkinlikleri, üç aşamada gerçekleşir.

Tanımlar

Ortaokul: 2012 yılından itibaren yapılan düzenlemeyle 5.6.7. ve 8. sınıfları içine alan, öğrencileri genel eğitim yoluyla bir yandan hayata bir yandan liseye hazırlayan kurumdur.

Görsel Sanat Eğitimi: Öğrencilere gözlem, izlenim ve gereksinimleri ile duygu ve tasarımlarını resimle anlatabilme bilgi, beceri ve yetisini, sanat yapıtlarını değerlendirmek için gerekli ölçüleri ve kavramları kazanmak konusunda onlara yardımcı olmak amacıyla yapılan eğitim (Özsoy, 2003, s.15)

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Eylem Araştırması

Eylem Araştırması özünde bir şeyleri değiştirmeyi, bir sorunu çözmeyi amaçlar ve uygulama yapar. Eylem araştırması uygulamada ortaya çıkan sorunların anlaşılmasına ve çözülmesine yönelik olarak uygulayıcılarının tek başlarına ya da bir araştırmacı ile birlikte uygulama sürecini çalışmalarını içerir. Araştırma ile uygulamayı bir araya getiren ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 78). Eylem araştırmacıları, sağlam genellemeler aramaktansa, kendilerinin de kişisel olarak dahil oldukları, belirli bir durumun koşullarını değiştirmelerini sağlayacak bilgiyi elde etmeye yoğunlaşır (Büyüköztürk, Çakmak, Aktürk, Karadeniz, 2011, s. 18). Eylem araştırması bir okulda çalışan yönetici, öğretmen, eğitim uzmanı veya diğer kuruluşlarda çalışan mühendis, yönetici planlamacı, insan kaynakları uzmanı gibi bizzat uygulamanın içinde olan bir uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği ve uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da hali hazırda ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik sistematik veri toplamayı ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 295).

Mills'e göre eylem araştırması süreci dört aşamadan oluşmaktadır. Belirtilen aşamalar;

- Odaklanılacak alanın belirlenmesi
- Verilerin toplanması
- Verilerin analizi ve yorumlanması
- Eylem planının geliştirilmesi

Kaynak: Mills, Geoffrey E. (2003). Action Research. A Guide For The Teacher Researcher.

Şekil 1. Eylem Araştırma Süreci

Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik

Araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 255). Araştırmacı araştırma süresince gerekli gördüğü takdirde, yeni stratejilere başvurabilir, görüşmeye yeni sorular ekleyebilir, daha önce planlanmayan yeni görüşmeler yapabilir, elde ettiği bilgileri teyit etmek amacıyla farklı veri toplama yöntemleri kullanabilir. Araştırma alanına olan yakınlık, yüz yüze görüşmeler yoluyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplama, gözlemler yoluyla doğrudan ve olayın gerçekleştiği doğal ortam içinde bilgi toplama, uzun süreli bilgi toplama ve ek bilgi toplama olanağının nitel araştırmada geçerliği oluşturmayı sağlayan önemli özellikleridir (2011, s. 266).

Güvenirlik

Gerçeklerin bireylere ve içinde bulunan ortama göre sürekli bir değişim içinde olduğu ve araştırmanın benzer gruplarda tekrarlanmasının aynı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılmadığını en baştan kabul etmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 259).

Bu çerçevede geçerliği ve güvenilirliği sağlamak amacıyla kullanılan stratejiler şunlardır:

- İnanırcılık
- Aktarılabirlik
- Tutarlılık
- Teyit edilebilirliktir.

Araştırmada geçerlik ve güvenilirlik strateji uygulaması şöyledir.

İnanırcılık

Araştırmacının elde ettiği bulguların gerçekliğine, benzer ortamlarda sonuçların geçerliğine, süreçlerin birbirleri ile tutarlı olmasına ve verilerin nesnel bir yaklaşımla toplandığına, sonuçlandırıldığına kanıtlar sunması gereklidir (Yıldırım, Şimşek, 2011, s.265). Bu sebeple araştırmacının bu süreçteki aşamaları şöyledir:

- Araştırma verileri 18 Kasım - 08 Aralık 2014 tarihleri arasında 4 haftalık bir süreçte toplanmıştır.
- Araştırma verileri her uygulamadan sonra düzenli olarak incelenmiştir.
- Uygulamanın her aşamasından sonra uzman görüşlerden yararlanılmıştır.

Aktarılabirlik

Karşımıza çıkan olay ve olguları hem de bunların değişkenlik gösteren özelliklerini ortaya koyma amacını güden yöntemler kullanılabilir. Araştırma sonuçlarının aktarılabirliği dayandığı verilerin yeterli düzeyde betimlenebilmesine bağlıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 270). Bu yüzden araştırmacı çalışmasında bütün verileri ayrıntılı olarak aktarmaya çalışmıştır.

Tutarlılık

Olay ve olguların değişkenliği kabul eden ve bu değişkenliği araştırmaya tutarlı bir biçimde yansıtabilen bir yaklaşım söz konusudur. Araştırmaya dışarıdan bir gözle bakılması ve araştırmacının baştan sona gerçekleştirdiği araştırma etkinliklerinde tutarlı davranıp

davranmadığını ortaya koymaktır (Yıldırımve Şimşek, 2011, s. 272). Araştırmada tutarlılığı yakalayabilmek için uzman görüşlerine yer verilmiştir. Elde edilen sonuçların tutarlılığı değerlendirilmiştir.

Teyit Edilebilirlik

Tam nesnelliğin mümkün olmadığı, araştırmacının etkisinin hiç olmadığı bir araştırmadan söz edilemeyeceği varsayılır. Bu kavram çerçevesinde nitel araştırmacıdan beklenen ulaştığı sonuçları topladığı verilerle sürekli olarak teyit etmesi, mantıklı bir açıklama sunabilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 272). Bu araştırmada veriler karşılaştırılarak teyit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma süresince iki uzman görüşe yer verilmiştir. Araştırmacının okulunda görev yapan diğer Her uygulamadan sonra çalışmalara bakılmış ve video kayıtları izlenmiştir. Uygulama hakkında yorumlar yapılmıştır. Yorumlar kayıt altına alınmıştır. Yapılan yorumlara göre bir sonraki dersin planları şekillendirilir. Nitel araştırma uzmanı Doç Dr. Ali Ersoy ile görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca uygulama ile ilgili tez danışmanı Doç Dr. Metin İnce ve DoçDr. Özlem Keser ile uygulama sonrasında haftalık toplantılar yapılmıştır. Çalışmalar değerlendirilmiştir. Verilerin uzman görüşü ile değerlendirmeleri yapılmıştır.

Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, uygulamasını kendi okulunda gerçekleştirmiştir. Okulda bir görsel sanatlar atölyesi bulunmaktadır. Atölyede faal bir şekilde kullanılan seramik fırını vardır. Okulda seramik çalışmalarının yapılması araştırmacının tez konusu seçiminde etkili olmuştur. Konu belirlendikten sonra araştırmacı alan yazın taraması yapmıştır. Konu hakkında birçok envantere ulaşmış ve okumuştur. Yaptığı araştırmalarda seramik eğitimi, eylem araştırması üzerine birçok tez ve dokümana ulaşmıştır. Ancak her iki konu üzerine bir çalışmaya rastlamamıştır.

Öğrenciler uygulamayı gönüllü bir şekilde kabul etmişlerdir. Eylem araştırması için seçilen öğrenciler, aynı zamanda görsel sanatlar dersini araştırmacıdan almaktadır. Sınıfın rehber öğretmeni olduğu için öğrenci ve veli ile de uyumlu bir şekilde süreci geçirmiştir. Süreç içerisindeki iletişim, haberleşme gibi durumları sınıf ortamında duyurularak gerçekleşmiştir. Araştırmacı öğrencilerin yaşı uygun olmadığı için internet, facebook, telefon gibi iletişim yolları kullanılmamıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere araştırma hakkında

bilgi verilmiştir. Öğrenci velilerinden gerekli izinler alınmıştır. Öğrencilerin gerçek isimleri yerine farklı isimler kullanılmıştır. Görsellerde öğrencilerin yüzü kapatılmıştır.

Öğrenciler çalışmalar hakkında herhangi bir araştırma yapmamıştır. Uygulama öncesinde gerekli bilgiler verilmiştir. Örnekler gösterilmiştir. Her uygulamadan sonra öğrencilere çalışma ile ilgili sorular verilmiş ve cevaplandırmaları istenmiştir. Odak öğrenciler ile uygulama sonrası yarı yapılandırılmış sorular cevaplandırılmıştır. Bunlarla ilgili bütün doküman fotoğraf, video, belgeler arşivlenmiştir.

Ortam

Araştırma 2014-2015 Eğitim öğretim yılı 18 Kasım - 08 Aralık 2014 tarihleri arasında İstanbul Ümraniye Türk Eğitim Vakfı Zahide Zehra Garring Ortaokulu'nda 5.sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı 2010 yılından beri bu okulda görev yapmaktadır. Okulun bulunduğu çevre İstanbul'un kozmopolit yapısını çok iyi göstermektedir. Okulun civarı yeni bir yapılanma içerisinde modern sitelerle çevrilidir. Mahalle bu gösterişli siteler arasında sıkışık kalmış gelir ve eğitim düzeyi düşük insanlardan oluşmaktadır. Bölgedeki halk daha çok hizmet ve tekstil sektöründe çalışmaktadır.

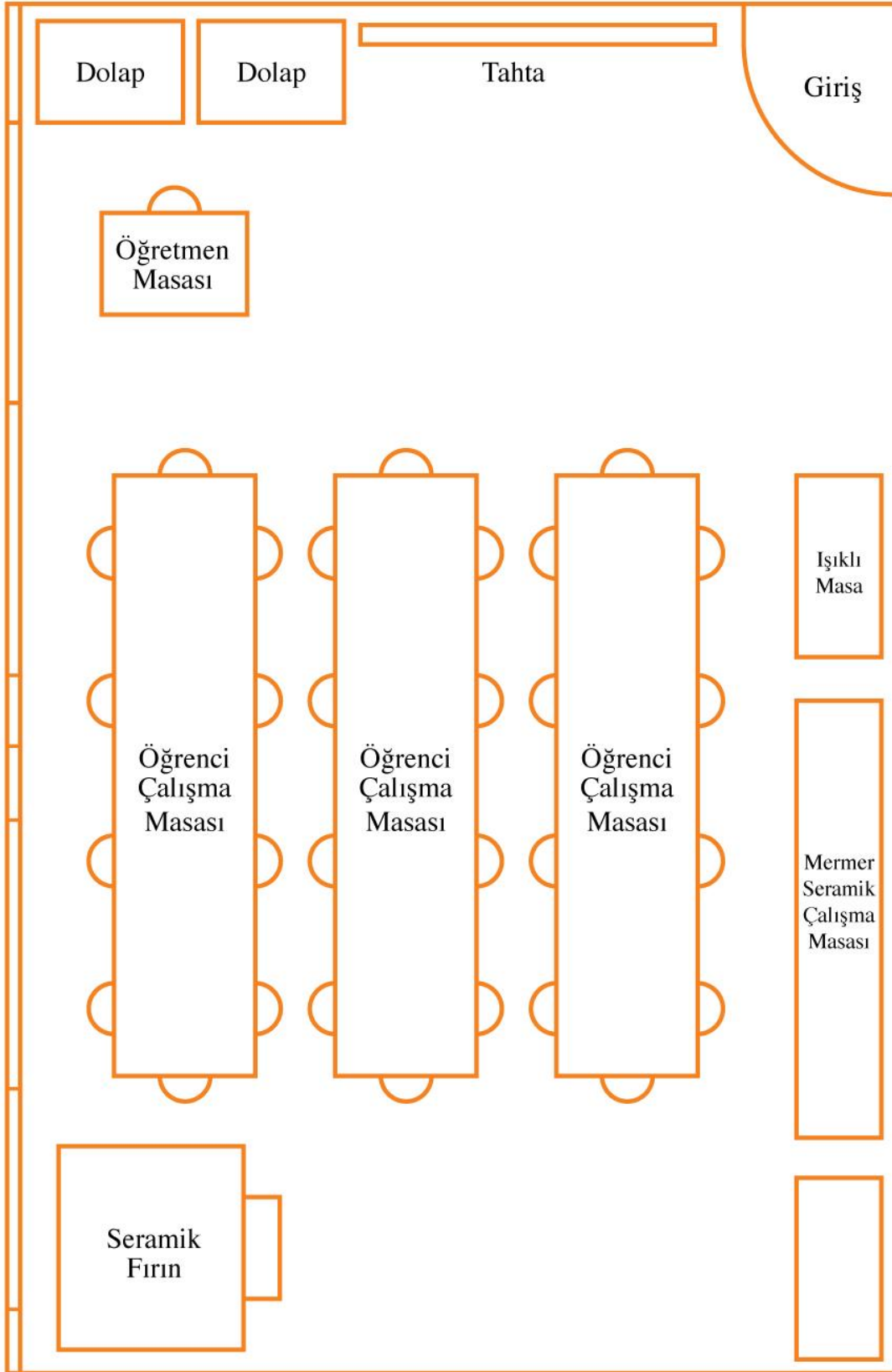
Okul, Danimarka' lı Garring Ailesinin kurduğu Garring Vakfı ve Türk Eğitim Vakfı aracılığı ile 1997 yılında yaptırılmıştır. 2011 yılında bu vakıf tarafından okula Görsel Sanatlar Atölyesi açılmıştır. Atölye oluşturulma süreci içerisinde seramik fırını alınmıştır. Her yıl düzenli olarak seramik malzemesi, çamur ve boya vakıf tarafından alınmaktadır. Araştırmacı dört yıldır seramik eğitiminin içinde yer aldığından araştırma konusu olarak tercih etmiştir.

Okul iki binadan oluşmaktadır. Atölye ikinci binanın, birinci katında yer almaktadır. Okulun açıldığı yıllarda atölye dil laboratuvarı olarak yapılmıştır. Bilgisayar ve internetin sınıflara girmesi ile yabancı dil laboratuvarına ihtiyaç kalmadığından kullanılmamıştır. Laboratuvarı değerlendirmek için Garring Vakfı, Türk Eğitim Vakfı ve okul idaresi bu sınıfın sanat atölyesine çevrilme kararını vermiştir. Atölyede seramik eğitimi için gerekli bir çok eksiklik bulunmasına karşın işlevini yerine getirmektedir. Atölyede lavabo ve çamur teknesinin bulunmaması büyük eksikliklerdir. Yine atölyenin zemini yumuşak bir malzeme ile kaplı olduğu için yere düşen çamurlar temizlik aşamasında zorluk çıkarmaktadır. Zaman içerisinde bu eksikliğin giderilmesi düşünülmektedir.

Görsel Sanatlar dersi atölyede yapılmaktadır. Atölye 40 öğrenci kapasitelidir. Okulun sınıf mevcudu ortalaması 35'dir. Atölyeden her sınıftan öğrenci faydalanabilmektedir. Ayrıca

öğleden sonraları resim kursları ve egzersiz saatlerinde öğrenci kullanımına açıktır. Atölye diğer sınıflarla aynı büyüklüktedir. Okulun karanlık kısmına baktığı için ilk başta sıkıcı bir etkisi bulunmaktadır. Bu özelliğinden dolayı öğrenci çalışma sırasında dışarı ile ilgilenmez, dikkati dağılmaz. Atölyenin giriş kısmında sol tarafta bir ışıklı masa bulunmaktadır. Atölye de 7 adet büyük masa vardır. 6 adedi üç sıra halinde yerleştirilmiştir. 40 adet tabure masaların çevresine dizilmiştir. Masalardan biri ışıklı masanın yanındaki duvara dayalı şekilde durmaktadır. Üzerinde büyük bir mermer parçası vardır. Bu bölüm seramik çamuru yoğurmak için kullanılmaktadır. Elektrikle çalışan seramik tornası bu bölümde durmaktadır. Atölyenin köşesinde pencerelere yakın bir şekilde seramik fırını bulunur. Elektrik tesisatı ve havalandırma fırına uygun yapılmıştır. Fırının yer aldığı bölümde dolaplar bulunmaktadır. Üst kısımlara ise raflar konulmuştur. Bu bölüm öğrenci çalışmalarının depolandığı yerdir. Bütün sınıflarda akıllı tahta kullanılmaktadır. Fakat görsel sanatlar atölyesinde kullanım kolaylığı için tebeşirli tahta bırakılmıştır. Atölyeye ait bilgisayar, projeksiyon ve internet bağlantısı bulunmaktadır. Ayrıca atölyede antik dönemlere ait heykel (büst,tors,ayak,el gibi) kopyaları bulunmaktadır. Heykeller öğrencilerin görebileceği şekilde öğretmen dolaplarının üzerinde yer almaktadır. Dolapların önünde ise öğretmen masası vardır. Görsel Sanatlar Atölyesine dair planlar çizim halinde gösterilmiştir.

Şekil 2. Tev Zahide Zehra Garring Ortaokulu Görsel Sanatlar Atölyesi Planı

Katılımcılar

Araştırma İstanbul ili Ümraniye İlçesi Türk Eğitim Vakfı Zahide Zehra Garring Ortaokulu beşinci sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. 2012 yılından beri eğitim öğretim sistemi değişmiştir. Daha önceki yıllarda dördüncü sınıftan itibaren görsel sanatlar dersine Görsel Sanatlar öğretmeni girerken; 4+4 eğitim sisteminden dolayı beşinci sınıftan itibaren derslere Görsel Sanatlar öğretmeni girmektedir. Ortaokul beşinci sınıfa gelen öğrenci ilk kez bir görsel sanatlar öğretmeninden resim dersini alır. Araştırmacının rehber öğretmenlik yaptığı sınıf olan 5E sınıfından random usulü öğrenciler belirlenmiştir. Araştırma çalışmalarına katılmak için gönüllü olanlara öncelik verilmiştir.

Araştırmanın amacı, kapsamı ve süreci hakkında öğrenci bilgilendirilmiştir. Öğrenciler gönüllü bir şekilde uygulamayı kabul etmişlerdir. Veliler için de izin belgesi düzenlenmiş ve velilerin onayları alınmıştır. Öğrencilerin yaşları gereği sosyal medyayı ve interneti sınırlı kullandıklarından iletişim sınıf içerisindeki duyurularla yapılmıştır. Veliler her çalışma öncesi haberdar edilmiştir. Öğrencileri tanımak için öğrenci bilgi formu hazırlanmış ve bu formları doldurmaları istenmiştir. Bilgi formuyla öğrenci ve aileleri hakkında genel bir bilgiye sahip olunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin hepsi uygulamaya katılmıştır. Uygulama sırasında çekilen video kayıtları, görüntüler, fotoğraflar, yarı yapılandırılmış sorular, ders içi soruları, ortaya çıkan ürünler, tüm olaylar bütün detayları ile değerlendirilmiştir. Araştırma içerisindeki etkinlikler tüm sınıf ile gerçekleştirilmiştir. Kavramsal sanat uygulamaları yolu ile gerçekleştirilen etkinliklerde, temsili video dökümü ve analizinde sınıfta gerçekleşen tüm olaylar değerlendirilmiştir. Ancak yarı-yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlükleri ve öğrenci ürünleri ile veri toplanmasında “iç örnekleme”den yararlanılmıştır. Araştırma için verileri önemli olabilecek öğrencilerin seçilmesine dikkat edilmiştir. İç örnekleme belirleme aşamasında ölçüt örnekleme yöntemine başvurulmuştur. “Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 112). Bu ölçütleri araştırmacı belirleyebileceği gibi önceden oluşturulmuş ölçütler listesi de kullanılabilir.

Bu araştırmada ölçütleri araştırmacının kendisi belirlemiştir. Ölçütleri belirlerken öğrencilerin ilkokul öğretmeni Nazan Hanım'dan destek alınmıştır. Öğrencilerin sanata karşı ilgili olmaları, ilk kez kille üç boyutlu çalışma yapmaları, verilen bir işi tamamlayabilmeleri, uyumlu olmaları, çalışma için hevesli olmaları konularında ilkokul öğretmenin ifadeleri

belirleyici olmuştur. Öğrencilerin dört yıl boyunca aynı öğretmenden eğitim almaları da bir ölçüttür. Ders başarıları, cinsiyetleri araştırmaya seçilirken baz alınmamıştır. Ölçüt belirlenirken öğrencilere doldurulan bilgi formlarımdan da yararlanılmıştır. Belirlenen ölçütler doğrultusunda 6 öğrenci odak olarak belirlenmiştir. Odak öğrencilerin uygulama aşamasında gerçek isimleri kullanılmamıştır. Farklı isimler verilmiştir.

Çizelge 1.e göre araştırmaya 13 öğrenci katılmıştır. 8'i kız 5'i erkektir. Katılımcıların annelerinin % 69.23 ü ilköğretim, %30.76 sı lise mezunudur. Babalarının %30.76 sı ilköğretim, %53.84'ü lise, %15.38'i ilköğretim mezunudur. Annelerin %84.61'i ev hanımıdır %15.84'ü serbest meslek sahibidir. Babaların hepsi serbest meslek sahibidir. Anne ve babanın eğitim durumu, meslek durumları öğrencilerin eğitimlerine verdikleri önemi görmek açısından yardımcı olacağı düşüncesi ile sorulmuştur. Katılımcıların hepsi Görsel sanatlar dersini sevmektedir. Hepsi farklı malzemelerle üç boyutlu çalışmalar yapmıştır, ilk defa seramik çamuru ile çalışacaklardır.

Çizelge 1.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel özellikler

Öğrenci özellikleri		f	%
Cinsiyet	Kız	8	61.53
	Erkek	5	38.46
Yaş	10	7	53.85
	11	6	46.16
Anne - Babanın eğitim durumu	Anne İlköğretim	9	69.23
	Lise	4	30.76
	Baba İlköğretim	4	30.76
	Lise	7	53.84
	Üniversite	2	15.38
Anne - Babanın mesleği	Anne Ev Hanımı	11	84.61
	Serbest Meslek	2	15.38
	Baba Serbest Meslek	13	100
Görsel Sanatlar dersini seviyor musunuz?	Evet	13	100
	Hayır	-	
Üç boyutlu olarak farklı malzemelerle çalıştınız mı?	Evet	13	100
	Hayır	-	
Seramik çamuru ile daha önce çalıştınız mı?	Evet	-	
	Hayır	13	100

Uygulamada veriler için uygun olabilecek verileri sağlayan öğrenciler odak öğrenci olarak seçilmişlerdir. Odak öğrencilerin kişisel bilgileri şöyledir:

TUĞÇE	
	11 Yaşında
	Resim yapar, kitap okur, hikaye yazar. Sinema ve tiyatroyu sever.
	"Köpek" en sevdiği hayvandır.
	Öğretmen olmak istemektedir.
	Seramik çamuru ile üç boyutlu çalışmayı ilk defa denemiştir.

Şekil 3. Tuğçe' ye ait kişisel özelliklerin şematik gösterimi

- **TUĞÇE:** 11 Yaşında. Ailesi Tuğçe' nin eğitimine büyük önem verir. Görsel Sanatlar dersini çok sevmektedir. Ailesi sanat eğitiminin önemini kavramıştır. Tuğçe' nin sanatla uğraşmasını destekleyen düşünceye sahiptir. Annesi ev hanımıdır. Babası serbest meslekle uğraşır. Tuğçe resim yapmayı, kitap okumayı, hikaye yazmayı sever. İnternet kullanımı gün içerisinde sınırlandırılmıştır. Sosyal bir çocuk olduğu için bütün sosyal faaliyetlerin içinde yer almaya çalışır. Yaşına uygun sinema ve tiyatroya gider. Çocukları çok sever. Bu yüzden gelecekte öğretmen olmak ister. Derslerinde de oldukça başarılı bir öğrenci. Ablası, üniversitede mimarlık eğitimi alır. Ablasının mimarlık dersleri için yaptığı maketlerden dolayı üç boyutlu çalışmalarını bilen bir öğrenci. Uygulamada seramik çamuru ile ilk defa çalışır. Çalışma sırasında arkadaşlarını sözlü olarak destekler. Çalışmanın başından sonuna ne yapacağından emin bir şekilde hareket eder. Uygulamanın en başarılı öğrencilerinden biridir.

MERT	
	11 Yaşında
	Resim yapar, kitap okur.
	"Aslan" en sevdiği hayvandır.
	Mimar ya da futbolcu olmak istemektedir.
	Seramik çamuru ile üç boyutlu çalışmayı ilk defa denemiştir.

Şekil 4. Mert'e ait kişisel özelliklerin şematik gösterimi

- **MERT:**11 Yaşında. Gelecekte mimar ya da futbolcu olmak istemektedir. Sanat derslerini çok sever. Resim yapmanın eğlenceli olduğunu hem de çok vakit ayırmak gerektiğini düşünmektedir. Resim yapmanın hayal dünyasını geliştirdiğini bilir. Macera kitapları okumayı tercih eder. Hayal dünyasını geliştiren her türlü kitabı okur.Fırsat buldukça futbol oynar. Sanatsal ve sportif faaliyetlerin her türlüünü sever. İnternet onun için çok önemli. Her gün bir saat internet kullanma hakkı var. Günlük internet kullanım sürecini bazen aşar. Uygulamanın en sessiz ve sakin öğrencisi olmuştur. Özellikle takıldığı noktalarda soru sormak yerine arkadaşlarını gözlemleyerek kendi kendine çözümler üretir. Gözlem yeteneği oldukça iyi. Üç boyutlu uygulama noktasında zorlansa da oldukça başarılı bir süreç yaşar.

İREM	
	11 Yaşında
	Resim yapar, kitap okur, müzik dinler. Sinema, tiyatro ve konsere gitmeyi sever.
	"Papağan" en sevdiği hayvandır.
	Psikolog olmak istemektedir.
	Seramik çamuru ile üç boyutlu çalışmayı ilk defa denemiştir.

Şekil 5. İrem'e ait kişisel özelliklerin şematik gösterimi

- **İREM:** 11 Yaşında. Resim konusunda oldukça yetenekli. Resim derslerini çok sever. Diğer derslerde de ödevleri ile ilgili görsel çalışmalar kullanır. Derslerinde başarılı bir öğrenci. Lider vasıfları yoğun olduğu için diğer arkadaşlarını yönlendirir. Bu özelliğiyle kendi sınıfının başkanlığını da yürütür. Yardımsever biri olarak insanlara yardım etmek ister. Özellikle iç dünyalarında. Başkalarının dertlerini paylaşmayı sever. Bu yüzden gelecekte psikolog olmak ister. İnterneti ödevleri için kullanır. Sanatsal faaliyetleri çok sever. Resim yapmak, hikaye yazmak, konsere, sinemaya gitmek, müzik dinlemek en sevdiği etkinliklerdir. Ailecek sanatın önemi kavradıkları için sanatsal her türlü faaliyete saygı duyarlar. Uygulamada başarılı bir iş çıkarır, kolayca uygulamaları gerçekleştirir.

BERK	
	11 Yaşında
	Resim yapar, sinema, tiyatroya gider. Kitap okur.
	"Kuş" en sevdiği hayvandır.
	İnşaat mühendisi olmak istemektedir.
	Seramik çamuru ile üç boyutlu çalışmayı ilk defa denemiştir.

Şekil 6. Berk'e ait kişisel özelliklerin şematik gösterimi

- **BERK:**11 Yaşında. Resim dersini çok sever. Anne babası da çok güzel resim yaptıkları için Berkay'da bu konuda oldukça başarılı. Sinema, tiyatro, müzik, resim gibi sanatsal faaliyetlerle ilgilenir. Özellikle tiyatro ile yakından ilgilidir. Tiyatroda oynamak ister. Gelecekte inşaat mühendisi olmayı düşünür. Sanat eğitiminin önemini kavradığı için sanat derslerinin saatinin arttırılmasını istemektedir. Boş zamanlarında resim yapar. Bilgisayar oyunlarını çok sevdiği için bilgisayar başında uzun zaman geçirir. Bazen hafta sonları süreç daha da çok artar. Uygulama sırasında oldukça başarılı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Uygulama sırasında yaptığı çalışmalarını beğenmemiştir. Daha iyisini yapabileceğini düşünür.

<i>ECE</i>	
	11 Yaşında
	Resim yapar, basketbol, voleybol oynar.
	"Balık" en sevdiği hayvandır.
	Veteriner olmak istemektedir.
	Seramik çamuru ile üç boyutlu çalışmayı ilk defa denemiştir.

Şekil 7. Ece'ye ait kişisel özelliklerin şematik gösterimi

- **ECE:** 11 Yaşında. Resim yapmayı sevdiği için her fırsatta resim yapmaktadır. Evin tek çocuğu olduğu için eğitimine büyük önem verilir. Anne ve baba özellikle sanat eğitimi konusunda destekler. Resim yapmanın cana yakınlık, güzellik ve iyilik olduğunu düşünür. Herkesin resim sanatıyla yakından ilgilenmesi gerektiğini ifade eder. Hayvanları çok sever. Bu yüzden veteriner olmayı planlar. Basketbol ve voleybol oynamayı sever. İnterneti kısıtlı kullanır. Uygulama konusu hayvanları çok sevmesinden dolayı çok beğenir. Bu yüzden çalışmasını kolayca ve ilgiyle yapar.

BARIŞ	
	11 Yaşında
	Resim yapar, sinemaya gider. Kitap okur. Futbol oynar.
	"Kuş" en sevdiği hayvandır.
	Futbolcu olmak istemektedir.
	Seramik çamuru ile üç boyutlu çalışmayı ilk defa denemiştir.

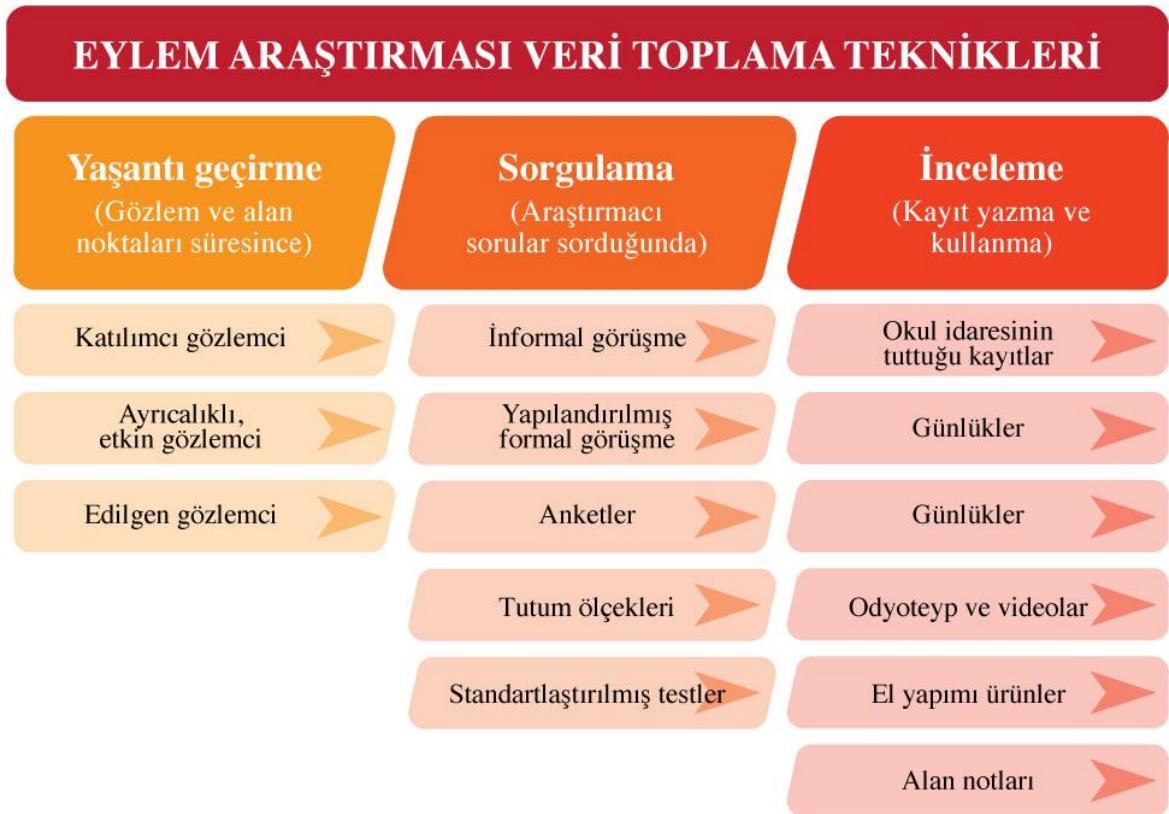
Şekil 8. Barış'a ait kişisel özelliklerin şematik gösterimi

- **BARIŞ:** 11 Yaşında. Sinema izlemeyi çok sever. Farklı dünyalara ekrandan ulaşabildiğini ve hayal dünyasının geliştirdiğini düşünür. Resim yapmayı malzemelerle vakit geçirmeyi sever. Ablasının resim konusunda yetenekli olması Barış'ın güzel resim yapmasında etken olduğunu düşünür. Kitap okumayı, futbol oynamayı çok sever. Futbol oynamayı çok sevdiği için ileride futbolcu olabilir. İnterneti kısıtlı olarak kullanmaktadır. En sevdiği bilgisayar oyunu futbolla ilgili olanlar. Resim yapmayı çok sevdiği için uygulamayı büyük bir zevkle sürdürmüştür. Üç boyutlu bölümde zorlansa da uygulamada başarılı olduğunu düşünür.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın uygun şartlara gelebilmesinde bir çok kaynak taranmıştır. Farklı kaynaklardan yapılan bu araştırmalar ile farklı veri kaynaklarından bilgiler toplanılmıştır. Araştırma süresince kullanılan veri toplama araçları şöyledir.

1. Kişisel bilgi formu
2. Video kayıtları
3. Yarı yapılandırılmış görüşme
4. Araştırma günlüğü
5. Öğrenci günlükleri
6. Doküman incelemesi

Şekil 9. Eylem Araştırması Veri Toplama Teknikleri

Kaynak: Mills, Geoffrey E. (2003). Action Research. A Guide Forthe Teacher Researcher. New Jersey: Person Education, Inc. s. 71'den uyarlanmıştır

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcılara ait kişisel bilgilerini, aile bilgileri, seramik ve sanat eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerini öğrenmek için oluşturulmuştur. Uygulamaların planlanılmasında kullanılmıştır.

Video Kayıtları: Her hafta uygulama sırasında video kayıtları yapılmıştır. Uygulama sırasında olan etkileşim, performans ve çeşitli olaylar kayıt altına alınmıştır. Kayıt sonrasında görüntüler araştırmacı tarafından tekrarlanarak izlenmiştir. Her hafta uzman kişilerle yapılan toplantılarda görüntülerden yararlanılmıştır. Araştırmacının uygulamalarının nesnel bir biçimde ele alınıp, somut bir şekilde ifade edilmesini sağlamıştır. Uygulama süresince 01:30:31 dakika video kaydı yapılmıştır. Çekimler bir öğrenci tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme: Her uygulama sonunda gerçekleştirilmiş ve kamera ile kayıt edilmiştir. Yarı yapılandırılmış sorularla uygulama sürecine ve sonuçlarına yönelik süreçler sorgulanmıştır. Bu teknikte araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren bir görüşme formu hazırlar. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine sahip olduğu belirli düzeydeki standartlığı ve aynı zamanda esnekliği nedeniyle eğitim bilim araştırmalarına daha uygun bir teknik görünümü vermektedir (Türnüklü, 2000,s.547).

Araştırmacı Günlüğü: Araştırmacı uygulama sırasında gerekli gördüğü yerleri günlüğüne kayıt etmiştir. Uygulama öncesi ve sonrasında kullandığı günlüğü araştırmayı kolaylaştırıcı

olmuştur. Araştırmacı bulguların aktarılmasında günlükten alıntılar yapmıştır. Tutulan günlükler sayesinde araştırmacı, gözlemlerini duygularını, olaylara verdiği tepkileri, yaptığı yorumları, hipotezlerini ve açıklamalarını kişisel olarak biriktirip bunları değerlendirme olanağı bulabilir. Böylece günlükler gerek araştırma sürecinin her adımını betimlemek, gerekse yazılan ifadelerden yararlanarak öncekilere benzer olaylar yaşandığında gerekli davranış biçimlerini düzenleyip yeniden kolaylıkla yapılandırabilmek amacıyla kullanılır (Elliott, 1991, s.77; Johnson, 2005, s. 63).

Öğrenci Günlükleri: Araştırmaya katılan öğrencilerden her hafta uygulama sırasında yaptıkları çalışmalarını, önemli buldukları noktaları günlüklerine geçirirler. Uygulama sonrasında öğrenci günlüklerinden de yararlanır.

Doküman İncelemesi: Dokümanlar, uygulama sürecinde öğrencilerin uygulamalara katılımlarını sağlamak için, çalışma kağıtları, haritalar oluşturma, resim ve fotoğraf gibi kendilerinden istenen görevlerin yazılı formlarını kapsar (Handricks, 2006, s.73).

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Uygulama Betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önce belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenleneceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen yada gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıtıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224). Uygulama süresince toplanan verilerin analizi yapılmıştır. Verilerden alıntılar gerekli görülen yerlere alıntılanmıştır. Araştırmada video kayıtları, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler uzman kişiler ile analizleri yapılarak bulgular aktarılmıştır.

Uygulama sonrasında elde edilen veriler geçerlik komitesi ile paylaşılmıştır. Geçerlik komitesi ile beraber belirlenen verilere uygun katılımcılar arasından 6 odak öğrenci belirlenmiştir. Uygulamalar her biri bir hafta toplamda dört hafta sürmüştür. Her hafta ölçüt örneklem yöntemi ile beraber belirlenmiş 6 odak öğrenci ile etkinlik planı ile uygulama yapılmıştır. Uygulamanın ardından yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Uygulama süresince video kayıtları yapılmıştır. Her uygulama sürecinin ardından video kayıtlarının genel bir dökümü yapılarak makro analizleri yapılmıştır. Bu veriler araştırmanın diğer verileriyle bir arada ele alınarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçları her hafta geçerlik

komitesine sunulmuş ve komite üyelerinin görüşleri alınmıştır. Geçerlik komitesinden çıkan kararlar doğrultusunda eylem planı gözden geçirilerek önerilen değişiklikleri yaparak uygulamaya koymuştur.

Uygulama Öncesi Süreç	Uygulama Süreci
Ders planlarının hazırlanması	I. Hafta: Pastel boya tekniği ile resimlenmesi Seramik çamur ile kabartma (rölyef) uygulama Seramik çamuru ile üç boyutlu uygulama
Odak öğrencilerin belirlenmesi	II. Hafta: I. Fırınlama
	III. Hafta: Sırlama ve II. Fırınlama
	VI. Hafta: Çalışmaların tamamlanması-Değerlendirme

Çizelge 2 . Uygulama öncesi ve sonrası süreç.

BULGULAR VE YORUMLAR

I.Hafta

"En sevdiğim hayvan" konulu pastel boya resim, kabartma resim ve üç boyutlu uygulaması:

İlk uygulama 18 Kasım 2014 Salı günü dört ders saatinde gerçekleştirilmiştir. İlk hafta uygulama üç aşamada yapılmıştır. İlk aşamada öğrencilerin beğeni ve ilgisini çekebileceği, uygulamada zorlanmayacakları düşünülen "En sevdiğim hayvan" konusu belirlenmiştir. Belirlenen konu öğrenciler tarafından da sevilmiştir. Atölyede bulunan projeksiyonla belirlenen hayvanların resimleri incelenmiştir. Bu yolla öğrencilerin sevdiği hayvanın imgesi zihinlerinde somutlaştırmaları sağlanmıştır. Öğrencilerden çalışmalarını resim dersinde çok kullandıkları pastel boya tekniğinden yararlanarak yapmaları istenmiştir. Çalışma sonunda öğrencinin görüşleri alınmıştır. Değerlendirme formu uygulanmıştır. İkinci aşamada ise ilk defa seramik çamuru ile tanışan öğrencilerden en sevdikleri hayvanın kabartma resim (rölyef) çalışması yapmaları istenmiştir. Öğrencinin bu konu hakkında bilgisinin olup olmadığı sorulmuştur. Daha önceki yapılan çalışmalar ve internette yapılan örneklerin gösterilmesi ile konu zihinlerinde somutlaştırılmıştır. Kullanılan malzeme ve çamur hakkında bilgilendirilen öğrenciler verilen kalıp ve çamurla kabartmayı yapmıştır. Çalışma sonunda öğrencinin görüşleri alınmıştır. Değerlendirme formu uygulanmıştır. Üçüncü aşamada ise öğrencilerden "En sevdiğim hayvan" konusunu üç boyutlu olarak şekillendirmeleri istenmiştir. Seramik

çamuru ve malzemesi hakkında bilgi verilmiş. Örneklerin gösterilmesinden sonra çalışma tamamlanmıştır. Öğrencinin uygulama hakkında görüşleri alınmıştır. Değerlendirme formu uygulanmıştır. Birinci hafta uygulamasında "En sevdiğim hayvan" etkinliğinde sürece ilişkin video kayıtları, gözlem verileri analiz edilirken uygulamanın gerçekçi bir biçimde yansıtılabilmesi için sınıf ortamındaki konuşmalardan, araştırmacı günlüğünden ve öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden alıntılar yapılmıştır. İlk gün yapılan uygulamanın işleyişi çizelgede verilmiştir.

“Ensevdiğim Hayvan” <i>I. HAFTA</i>
Tarih: 18 Kasım 2014 Salı 13:10 - 16:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencileri selamlama • Uygulama hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi • Kişisel bilgi formlarının doldurulması - Ara
İkinci Ders <i>(En sevdiğim hayvan konulu pastel boya tekniği ile resim çalışması)</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Konunun öğrencilere belirtilmesi • Katılımcıların önceki dönemlerde resim dersiyle ilgili deneyimleri tartışması <ul style="list-style-type: none"> • Resimlenecek konusunun tekniğinin belirtilmesi   • "En sevdiğim hayvan" nedir? sorusunun tartışılması <ul style="list-style-type: none"> • "En sevdiğim hayvan" konusunu resimleme <ul style="list-style-type: none"> • Resmin tamamlanması • Çalışma hakkında yorumlar   • Değerlendirme sorularının cevaplandırılması - Ara
Üçüncü Ders <i>(En sevdiğim hayvan konusunun seramik çamuru ile kabartma - rölyef uygulaması)</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Kullanılacak malzemelerin dağıtılması <ul style="list-style-type: none"> • Seramik çamuru ile tanışma   • Uygulama konusunun öğrencilere belirtilmesi <ul style="list-style-type: none"> • Uygulamanın nasıl yapılacağıın belirtilmesi   • Seramik çamuru ile kabartma(rölyef) uygulaması <ul style="list-style-type: none"> • Çalışma hakkında yorumlar   • Değerlendirme sorularının cevaplandırılması - Ara
Dördüncü Ders <i>(En sevdiğim hayvan konusunu seramik çamuru ile üç boyutlu çalışma)</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Uygulama konusunun belirtilmesi • Uygulamanın nasıl yapılacağıın belirtilmesi <ul style="list-style-type: none"> • Seramik çamuru ile üç boyutlu uygulama <ul style="list-style-type: none"> • Çalışma hakkında yorumlar   • Çalışmaların kurutma raflarına bırakılmaları • Değerlendirme sorularının cevaplandırılması <ul style="list-style-type: none"> • Dersi bitirme

Çizelge 3. "En sevdiğim hayvan" konulu etkinliğin I.hafta ders süreci

1. ve 2. Ders

Çizelgede belirtilen uygulama süreci şu şekilde gerçekleşmiştir. Araştırma öncesinde öğrenciler "kişisel bilgi formu" doldurmuştur. Araştırma hakkında öğrenciler bilgilendirilir. Uygulamanın ne kadar süreceği bu sürecin hangi aşamalardan oluştuğu belirtilir. I.Ders uygulamanın içeriğinden bahsedildiği için kısa sürer. Verilen aranın ardından II.derse geçilir. I.Derste doldurulan formda hayvanları seviyor musunuz? sorusuna katılımcılar %100 "evet" cevabını vermiştir. Bu çıkan sonuçtan katılımcıların bu çalışmayı severek yapacakları düşüncesi oluşur. Çalışma öncesinde öğrencilerin hangi hayvanları sevdikleri ve hangi özelliklerinden dolayı bu hayvanı resimlemeyi tercih ettiği sorulur. Resmi yapılacak hayvan belirlendikten sonra araştırmacı katılımcılara en sevdiği hayvanların düşünsel olarak somutlaşması açısından internet üzerinden fotoğraflarını gösterir. Hayvanların şekil, doku, çizgi,leke ve yapısal özellikleri incelenir. Hayvanlarla ilgili fotoğrafların gösterilmesi sırasında bütün öğrenciler ilgiyle fotoğraflara bakar. Her öğrenci seçtiği hayvan fotoğrafı ile ilgili yorumlar yapar. İrem ile şu diyaloglar geçer:

AÖ : (03:54) İrem en çok sevdiğin hayvan olan "papağan" fotoğrafını görüyoruz.

İrem : Evet öğretmenim Sultan papağanı çok seviyorum.

AÖ : Ne özellikleri varmış bu papağanın? Neden onu seçtin?

İrem : Çünkü benim papağanım. Kırmızı yanakları, sarı bir ibiği, rengarenk tüyleri var.

AÖ : Bir ismi var mı?

İrem : Evet. Adı Cabbar. Elime konduğunda elimi öpmesini seviyorum. (04:18) (DV,18 Kasım2014)

Resim1. İrem'e ait "En sevdiğim hayvan" konulu resim çalışması

Uygulama için seçilen hayvanlar genellikle evcil hayvanlardır. Odak öğrencilerin beslediği evcil hayvanı vardır. Evcil hayvan beslemeleri hangi hayvanı resimlemeleri konusunda kolaylık sağlamıştır. Birkaç öğrenci vahşi doğadan çalışmayı tercih eder. Çalışmayı kolaylaştırmak için internet üzerinden seçtikleri hayvanlara ait resimler gösterilir. En sevdikleri hayvanlarla ilgili görsellerden sonra çalışmanın boyama aşamasına geçilir. Araştırmacı öğrencilere pastel boya hakkında bazı sorular yöneltilir. Verilen cevaplara göre ilkokulda en çok kullandıkları boya malzemesinin olduğu ortaya çıkmıştır. Barış'ın pastel boya tekniği ile ilgili görüşleri şöyledir:

AÖ : (02:45) Pastel boya tekniğini biliyor musun?

Barış : Bilmez olur muyum öğretmenim. Anaokulundan beri en çok onu kullanıyoruz.

AÖ : Nasıl bir boya? Kullanımı nasıl bir malzeme?

Barış : Pastel boyayla resim yapmayı çok seviyorum. Fakat parmaklarıma bazen boya yapışıyor. Birde renkleri çok karıştırdığımızda siyahlaşıyor. (03:30) (DV, 18Kasım 2014)

Resim 2. Barış'a ait "En sevdiğim hayvan" konulu resim çalışması

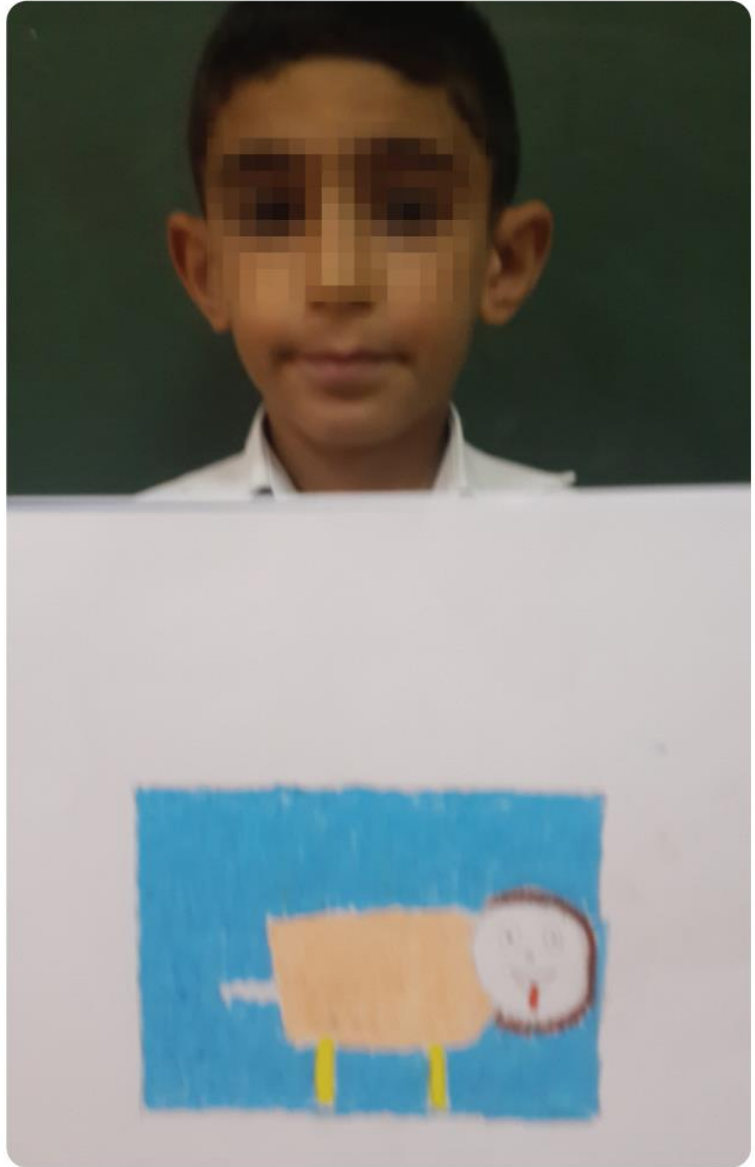
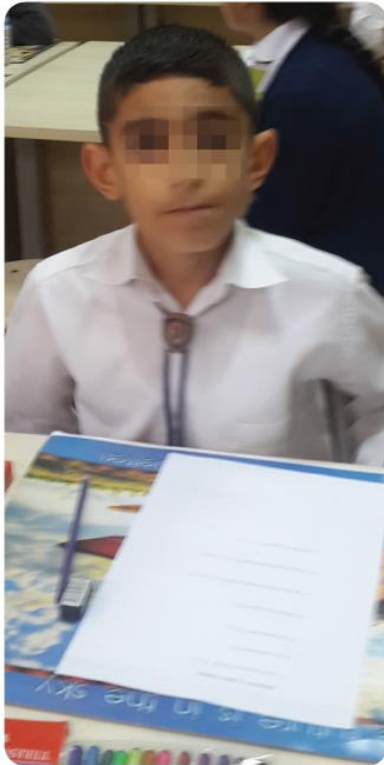
Araştırmacı pastel boyanın özelliklerinden, nasıl kullanılması gerektiğinden bahseder. Öğrenciler en sevdiğim hayvan çalışmasını pastel boya tekniği ile resimler. Öğrenciler büyük bir dikkatle çalışmasını tamamlar. Öğrenciler çalışma sırasında birbirlerinin resimleri hakkında yorumlar yapar. Malzeme konusunda birbirlerini destekler. Çalışma sırasında bazı

öğrencilerin hayvanların şeklini yapmada zorlandıkları görülür. Mert isimli öğrencinin görüşleri şöyledir:

AÖ : (03:35) Mert hangi hayvanı resimliyorsun? Resmini yaparken nerelerde zorlandın?

Mert : Zor bir hayvan seçmişim. Aslanın yüzünü ve yelelerini yapamadım. Özellikle yüzü yassı gibi olmuş.

AÖ : Yapabildiğin kadar Mert. Çocuklar resimlerinizi elinizden geldiği kadar tamamlayın lütfen. (04:05) (DV, 18 Kasım 2014)

Resim 3. Mert'e ait "En sevdiğim hayvan" konulu resim çalışması

Öğrenciler çalışmalarını tamamlar. Çalışma sırasında her bir öğrencinin kendi resmine yoğunlaştığını gözlenir. Zaman zaman birbirlerinin resimlerine bakıp yorumlarda ve

düzeltilmelerde bulunurlar. Uygulama sırasında öğrenciler çalışmalarını hakkında yorumlar yapar. Pastel boyalarında yer alan farklı renkleri değiştirirler. Çalışmaları resimden çok grafiksel bir resim izlenimi taşır. Çalışma sonunda öğrenciler "Değerlendirme formu" doldurur. İkinci dersin uygulamasına geçilir.

1. ve 2. Dersin Uygulanmasına Yönelik Yaşanan Sorunlar

"En sevdiğim hayvan" konulu resim çalışması uygulaması sırasında bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar 21 Kasım 2014 Cuma günü geçerlik komitesi toplantısında paylaşılmıştır.

Araştırmacı, çalışma sırasında katılımcıların hayvan figürü resimlerken ve boyarken bazı sıkıntıların ortaya çıktığını gözlemler. Araştırmacı bu çalışmaya yönelik görüşlerini şöyle belirtir:

AÖ: Resim çalışmasına başladıklarında figürleri benzetmekte epey zorlananlar oldu. Çizebilecekleri daha kolay bir hayvanı seçebileceklerini ve değiştirebileceklerini belirttim. Fikir değiştirip farklı hayvan resimleyen oldu. Buna rağmen çizimler sanki daha alt yaş grupların çizimlerine benziyordu. Bazı hayvanların yüzlerini insan yüzü gibi, hayvanın dört ayağını aynı sırada gösteren resimlerin yapanlar oldu. Pastel boyayı sadece yüzeyi doldurmak için kullanıyorlar. Farklı renkler kullanmaya çekindiler. Farklı renkler yerine az renk kullanmışlardır. Çalışmaları hakkında sürekli olmuş mu? soruları sorarak onay alma ihtiyacı duydular. İlkokul eğitimleri süresince sürekli pastel boya kullanmanın tek düzeliği resimlerine yansıdığını düşünüyorum. İlkokul öğretmenlerinin bu noktada farklı malzeme ile çalışmalar yaptırmasının önemlidir. Öğrenciler çalışma sırasında oldukça neşeli ve heyecanlı bir süreç yaşadılar.

Uygulama ürünleri ve video görüntülerini izleyen komite üyeleri araştırmacının ifade ettiği sorunlar hakkındaki yorumları şöyledir.

UG1: Resimlere baktığımda; grafiksel etkileri olan, genellikle tek rengin kullanıldığını görüyorum. Animasyon karakterleri gibi. Resimsel ifadeleri biraz yaşlarının altındaymış gibi görünüyor. Sanat eğitimlerinde bireysel ilgi, aileden ve ilkokuldan gelen alışkanlıkları olmayabilir. Bundan sonraki görsel sanatlar derslerinde daha ilgi gösterilerek bir şekilde istenilen seviyeye getirilebilirler.

UG2: Öğrenciler resimlerinde çok az renk kullanmışlar. Daha önceki boyama alışkanlıkları olabilir. Konuyu tam anlamamış da olabilirler. Ece isimli öğrenci sanki korkarak resimlemiş. Görüntülerden çalışma sırasında oldukça mutlu heyecanlı ve iletişim içinde çalıştıklarını görüyorum. Mert ve Barış isimli öğrenciler ise benzetme konusunda oldukça uğraşmışlar.

Uzman kişilerle yapılan Geçerlik Komite toplantısında ki görüşleri şöyledir: Videolarda ki görüntülere göre resim yapan öğrenciler o anda mutlu olmayı, kendilerini ifade edebilmeyi, bir şeyler yapmanın verdiği güven duygusunu yansıtıyor. Çocuklara anaokulu ve ilkokulda farklı malzeme ve tekniklerle çalışmalar sıkça yaptırılmalıdır. İlkokul öğretmenleri resim eğitimine daha çok önem vermelidir. Sanatın çocuğun kendini ifade etme anlamında çok iyi bir yöntem olduğu anlatılmalıdır. Sanat eğitimi alan bireylerde olumlu dönüşümler hemen görülmektedir. Bu yüzden sanat eğitimi oldukça önemlidir. İlkokulda, ortaokulda öğretmenlerin, ailelerin resim derslerine yeterince önem vermesi gerektiği vurgulanmıştır.

3. Ders

Pastel boya tekniği ile yapılan resim çalışmasından sonra ikinci uygulamaya geçilir. İkinci bölümde öğrenciler oldukça heyecanlıdır. Araştırmacı; öğrencilere sıradaki uygulamanın seramik çamuru ile yapacakları belirtilir. Öğrenciler arasında görev dağılımı yapılır, uygulama alanına seramik çamuru, ebaşuar (seramik kalemleri), ahşap kalıplar, strafor altlık dağıtmaları istenir. Malzemeler masalara yerleştirilir. Öğrencilerin, uygulama öncesinde malzemeyi tanıması sağlanır. Araştırmacı öğrencilerden çamuru ellerine almalarını ve çamurla oynamalarını ister. Öğrenciler çamurla oynayarak çamuru tanımaya çalışır.

AÖ : (06:54) İlk defa seramik çamuru ile tanışıyorsunuz. Oynayın, yoğurun. Ne hissedeceksiniz? Nasıl bir malzeme?

Barış : Çok yumuşak, sıktırınca parmaklarımın arasından çıkıyor.

Tuççe : İçinde minik minik taşlar var. Biraz elime batıyor.

Ece : Deniz gibi kokuyor.

Berk : Çok yumuşak, istediğim şekli verebiliyorum.

İrem : Parmağıma yapışan çamur, kuruyup, dökülüyor. (08:02) (DV, 18 Kasım 2014)

Öğrenciler çamurla iyice oynar. Ellerinde yoğurup, ezer. Araştırmacının seramik çamuru ile ilk defa tanışan öğrenciler hakkında günlüğüne şu yorumları yazmıştır:

(...)Katılımcılar ilk defa seramik çamuru ile karşılaşmalarına rağmen çok uzun zamandan beri bu malzeme ile çalıştıkları izlenimi veriyorlar. Küçük yaşlardan itibaren oyun hamuru ile oynamalarının bir etkisi olabilir. Seramik çamuru, katılımcılar üzerindeki olumlu etkisini gözlemlenebilir derecede hemen gösterdi. Yüz ve beden hareketlerinden keyifli bir süreç içerisinde oldukları gözlemleniyor. (AG, 18.11.2014)

Öğrencilerin seramik çamurunu tanıma aşamasından sonra uygulama kısmına geçilir. Araştırmacı rölyefin tanımını ve nasıl şekillendirileceğini anlatır. Rölyef ile ilgili örnekler gösterir. Öğrencilerin konuyu görsel olarak anlamaları sağlanır. Kullanacak malzemeler hakkında bilgi verir.

AÖ : (08:12) Bir önceki uygulamada "En sevdiğim hayvan" konulu bir resim çalışması yaptınız. Bu aşamada resim çalışmasının rölyef çalışmasını yani kabartma resmini yapacaksınız? Rölyef nedir?

Tuğçe : Dördüncü sınıfta öğretmenimiz koridorlarda bulunan çalışmaların rölyef olduğunu söylemişti. Üç boyutlu çalışmalar olarak hatırlıyorum. Yanlış hatırlamıyorsam. Ama hiç yapmadım.

AÖ : Doğru hatırlıyorsun Tuğçe. Okulumuzun duvarlarında yer alan çalışmalar arkadaşlarımızın yaptıkları rölyeflerdir. Duvarda yer alan çalışmalar seramik çamuru ile yapılmıştır. (08:30) (DV, 18 Kasım 2014)

Araştırmacı uygulamaya başlanılmasını belirtir. Araştırmacı çamurun küçük parçalar halinde koparılarak kalıp içerisine yerleştirilmesi yönergesini vererek çalışmayı başlatır. Kalıp içerisindeki çamurun kalıp içerisine düzgün ve eşit bir kalınlıkta yapılmasının önemli olduğunu vurgular.

AÖ : (08:40) Çamurları kalıba yerleştirirken küçük parçalar halinde koparıp kalıbın içine bastırmamız gerekir. İç içe geçmeyen çamurlar daha kuruma aşamasında kopmalar yapacaktır. Bu noktaya dikkat etmelisiniz.

Uygulama sırasında bir kaç öğrenci çamuru büyük parçalar halinde kalıba yerleştirmek istemiştir. Araştırmacı duruma müdahale eder ve bu noktada çamurdan bir parça alarak kalıbın içerisine nasıl yerleştirilmesi gerektiğini uygulamalı bir şekilde gösterir. Kalıptaki çamurun yüzeyinin düzgün ve pürüzsüz olması resmin çizilmesi noktasında kolaylık sağlayacağını belirtir. Çamur yüzeyleri düzeltmek için ebaşuardan yararlanılmasını belirtilmiştir. Öğrenciler çamurun kalıba yerleştirilmesi işlemini tamamlar.

AÖ : (09:45) Elimizdeki ahşap çubuklara ebeşuar diyoruz. Sizce bu ahşaplar neye benziyor? Ne için kullanılıyor olabilir?

Mert : Sanki kaleme benziyor. Şekilleri çizerken kullanabiliriz.

İrem : Çamura şekil vermek için kullanabiliriz.

AÖ : Seramik çamuru şekillendirirken kullanıyoruz. Resminizi çamur yüzeye çizerken bu çubuklardan yararlanabilirsiniz. Seramik kalemleri de diyebiliriz. (10:30) (DV, 18 Kasım 2014)

Resim 4. Çamurun kalıplara yerleştirilmesi ve şekillendirilmesi

(...) Bir kaç öğrenci seramik çamurunu kalıba tabaka halinde koymak isteyince müdahale ettim. Bir öğrencinin kalıbının küçük bir bölgesinde nasıl yapabileceklerine dair uygulamalı olarak gösterdim. Küçük parçalar halinde konulmadığı zaman çamur düzeltilirken zorlayacağı ve kalıp içinde boşlukların kalabileceğini, çamurun kuruma aşamasında ise kırılabileceğini belirttim. Bu sebeple çamuru küçük parçalar halinde kalıba doldurmalarını istedim. Kalıbın arkasından ve yanlarından taşan çamurları düzeltmede zorlandılar. Bir kaç öğrencinin kalıbı eşit kalınlıkta olmadı. Uygulama yapılırken epey bir güç sarf ettiler. Takıldıkları noktada arkadaşlarının çalışmalarını gözlemleyerek çalışmalarında uyguladılar. (AG, 18.11.2014)

Araştırmacı öğrencilere ebaşuarları bir kalem gibi kullanarak "en sevdiğim hayvan" konusunu çamur yüzeye çizebileceklerini belirtir. Öğrenciler resimlerine bakarak çizimlerini yüzeye aktarmaya başlar. Bir kaç öğrenci yüzeye derin çizikler açar. Araştırmacı rölyef çalışması için derin çizikler yapılmasına gerek olmadığını belirtir. Yüzeye hafifçe, ebaşuarı bastırmadan çizim yapılmasını ister.

AÖ : (10:41) Berk çalışmanın yüzeyini çok derin çizmişsin. Çamurun içine o kadar derin girmişsin dolayısıyla tabandaki altlığı görebiliyoruz. Bizim amacımız derin çukurluklar açmak değil. Şimdi bu çizgileri kapatıp sadece yüzeyde çizim yapmalısın.

Barış : Ben çok derin kazacağımı düşünmüştüm öğretmenim. Düzeltebilirim.

(...) Yüzeyde derin çizikler açmış uygulamaları düzelttirerek çizimlerini tekrar yapmalarını istedim. Kuruma ya da fırınlama aşamasında derin yarıkların, kırılma, kopma yapabileceğini belirttim. Çizgileri çamurun yüzeyine bastırmadan çizmelerini istedim.(AG, 18.11.2014)

Resim 5. Kalıplara yerleştirilen çamurun kabartılması - Rölyefin yapılması

Araştırmacı çizimler bittikten sonra küçük çamur parçaları ile çizim alanlarının içinin doldurularak yüzeyin kabartılacağını belirtir. Çizimi tamamlanmış bir kalıp üzerinde örnek yaparak uygulamalı bir şekilde gösterir. Öğrenciler araştırmacının gösterdiği uygulamayı dikkatli bir şekilde izlerler.Çalışmalarını bu doğrultuda tamamlamaya çalışırlar.

AÖ : (11:20) Çizimleri yapanlar kabartma resimlerine başlayabilirler. Okulumuz duvarlarındaki kabartmaları hatırlayarak nasıl bir şekil de yapmanız gerektiğini gözünüzde canlandırabilirsiniz. Sevdiğiniz hayvanın resminin çizgi içerisinde kalan kısımları çamur yığarak hafifçe yükseltmeliyiz. Çamurun diğer yüzeyi daha aşağıda düzgün kalmalıdır.

Tuğçe : Tıpkı bir merdiven gibi mi olmalı? Basamak gibi.

AÖ : Öyle diyebiliriz. Çamurun yüzeyinde yükseltileler olmalı.

İrem : Öğretmenim ben dediğinizi uyguluyorum fakat istediğim gibi yükseltiyorum. (13:40) (DV, 18Kasım 2014)

Araştırmacı, öğrencinin çalışmasında çamuru yüzeye ekleyip yükselteceğini anlatır ve yaparak gösterir. Öğrenciler araştırmacıyı dikkatle izler. Uygulama sırasında küçük çamur parçalarının yüzeyde bırakılmaması hatırlatılır. Bu parçalara çapak denildiği, fırınlandıktan sonra bu parçaların oldukça keskin olabileceği belirtilir. Öğrenciler, uygulamayı dikkatli bir şekilde tamamlarlar.

(...)Öğrenciler çamuru kabartarak yükseltme işlemini ilk başta kavrayamadılar. Çamuru ne kadar yığacaklarını ve nasıl eğim yapmalarını gerektiğini anlayamadılar. Bu yüzden göstererek yapma yöntemini tercih ettim. Yapararak gösterdikten sonra işin mantığı daha çabuk kavrandı. Bazı öğrencilere titiz ve dikkatli çalışmadıkları için yapılan çalışmalar düzensiz görüldü. Çalışma üzerinde çapakların olması iyi sonuç yaratmayacağını yineledim. Buna rağmen çalışma üzerinde çapaklar bırakıldı. Yüzeyleri düzeltmeleri için ek süre verdim. Bundan sonraki aşamalarda daha temiz çalışma yapmalarını ifade ettim. Genel olarak çıkan sonuçlar gayet iyiydi. Çalışma mantığını anladıklarından kısa bir süre de çalışmalarını tamamladılar.(AG.18.11.2014)

Araştırmacı çalışmanın yüzeyi kabartma işlemini tamamladıktan sonra kalıplardan çıkartılması yönergesini verdi. Bir kalıp üzerinde uygulamalı gösterir. Uygulamanın kalıptan çıkması için yavaşça kenarlarına vurur. Hafifçe sallanan kalıp kenarlarından ayrılır. Kalıptan çıkan çalışmanın kenarlarının düzeltilmesi gerektiğini belirtir. Öğrenciler kalıplarında uygularlar. Öğrenciler çalışmalarını kalıptan çıkartma işleminde oldukça zorlanırlar. Araştırmacı kalıpları çıkartılırken dikkatli olunması gerektiğini yoksa çalışmanın parçalanabileceğini belirtir.

AÖ : (14:03) Çocuklar, kalıbınızın kenarlarını yavaşça vurun. Çok hızlı vurduğunuzda çalışmanın kenarı sertçe ayrılır. Bu da çalışmanızın kırılmasına, şeklin bozulmasına sebep olabilir.(DV, 18Kasım 2014)

Kalıptan çıkartma işleminde; bazı öğrenciler çok hızlı ve sert bir şekilde çıkartır. Bu durum çalışmada şekil bozukluklarını yaratır.

Berk : (15:45) Öğretmenim benim çalışmam kalıptan çıktı fakat kenarları sanki yamuldu. Şekli bozulmuş.

AÖ : Kalıbı çıkartırken acele etmemiz gerektiğini vurgulamıştım. Kalıbınızı çıkartırken yavaşça hareket etmeliyiz. Berk'in çalışmasındaki sonuca ulaşmamak için dikkatli ve titiz davranmalıyız. (16:04) (DV, 18 Kasım 2014)

(...)Kalıptan çıkartma işlemini anlatarak; bir kalıp üzerinde nasıl çıkartılması gerektiğini gösterdim. Bu kısmın öğrencileri biraz zorlayacağını düşünüyorum. Uygulama sırasında kalıptan çıkartırken zorlananlar oldu. Kalıptan çıkan parçaların bazıları şekilsel olarak bozulmalar olduğu görüldü. Kalıptan çıkan parçaları düzeltmek durumunda kaldılar. Çalışmaları kurutma raflarına yerleştirdiler. (AG.18.11.2014)

Uygulamayı kalıptan çıkartma işlemi biter. Öğrenciler çalışmalarında bozulan kısımları düzeltir. Çalışmalarını kurutma raflarına yerleştirirler. Seramik plaka bir hafta kurumak üzere bekletileceği rafta bırakılır. Çalışma tamamlandıktan sonra öğrenciler değerlendirme sorularını cevaplar.

3. Dersin Uygulanmasına Yönelik Yaşanan Sorunlar

"En sevdiğim hayvan" konulu resim seramik çamurundan rölyef uygulaması sırasında bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar 21 Kasım 2014 Cuma günü geçerlik komitesi toplantısında paylaşılmıştır.

Araştırmacı, çalışma sırasında öğrencilerin seramik çamuru ile uygulama yaparken bazı sıkıntılarla karşılaşmıştır. Araştırmacı bu çalışmaya yönelik görüşlerini şöyle belirtir:

AÖ: İlk defa seramik çamuru ile böyle bir çalışma yapmaları kolay uygulanır olmasını engellemiştir. Katılımcıların önceki yıllarda oyun hamuru ile şekiller vermeleri işlemi yapıp bırakılacağını düşünmelerine sebep olmuştur. Çalışmanın sürdürülebilir olduğunu, aşamalardan meydana geldiğini deneyimledikçe algıladılar. Çalışmayı disipline etme konusunda da problemler yaşanmıştır. Öğrencilerin dağınık çalışması çamurun kuruduktan sonra veya piştikten sonra problem yaratacağı öğrenciler tarafından kavranamadı. Yönergeleri uygulamada zorlandılar. Yaşanılan bu sıkıntıların daha önce seramik çamuru ile çalışılmadığı için olduğunu düşünmekteyim. Yönergeleri dikkatli takip eden, titiz çalışan katılımcılar için oldukça kolay bir uygulama olduğunu düşünüyorum. Uygulama da başarılı sonuçlar için daha çok tekrar yapılması gerekmektedir.

Yapılan toplantıda uzman görüşlerinin yorumları şöyledir.

UG1: Uygulamada çıkan çalışmalara baktığımda bazı çalışmaların oldukça disiplinli ve düzenli bir şekilde tamamlandığını görüyorum. Fakat bazı çalışmalar seramik uygulamaları için oldukça dağınık. Kenarları oldukça parçalı ve keskin olmuş, çamurun çapakları yüzey üzerinde kalmış. Bu öğrencilerin çalışmaya olan yeteneği ve yetisi bu kadar olabilir.

UG2: Katılımcılar ilk kez böyle bir çalışma yapmaları biraz onları zorlamış. Bazı çalışmalarda şekil bozuklukları olması bunu gösteriyor. Yaşları gereği bu çalışmaların yapabileceğini de göstermişler.

4. Ders

Seramik çamuru ile uygulama işlemine üç boyutlu olarak bu bölümde yer verilir. Dördüncü dersin üçüncü uygulamasıdır. "En sevdiğim hayvan" çalışmasının resim ve rölyefinin ardından üç boyutlu olarak şekillendirilmesi sürecidir. Öğrenciler daha önce oyun hamuru ile uyguladıkları üç boyut kavramını seramik çamuru ile oluşturacaklardır. Bu kısımda atölyede daha önceki dönemlerde öğrencilerin yaptığı üç boyutlu örneklerden yararlanır. Bu uygulamalar örnek gösterilir. Öğrencilerin üç boyut ve üç boyutlu çalışmalarla ilgili görüşleri alınır.

AÖ : (18:10) "En sevdiğimiz hayvan" konusunun resmini yaptık. Sonrasında seramik çamuru ile kabartmasını yaptık. Bu bölümde seramik çamuru ile üç boyutlu çalışacağız. Üç boyut nedir? Üç boyut deyince ne anlıyorsunuz?

Berk : Heykeli ben biliyorum. Amerika'da bulunan elinde meşale olan bir heykel var. Etrafını görebildiğimiz her şekil üç boyutlu sayılır.

İrem : Atatürk heykelleri de üç boyutlu. (22:18) (DV, 18 Kasım 2014)

Araştırmacı öğrencilere daha önce atölyede yapılmış çalışmalarını örnek olarak gösterir. Öğrenciler dikkatli bir şekilde çalışmalarını inceler. Öğrencilerden "En sevdiğim hayvan" çalışmasını üç boyutlu olarak şekillendirilmelerini ister. Öğrenciler üç boyutlu modellemeye başlar. Seramik çamurunu ufak parçalar halinde ekleyerek objeyi inşa ederler. Öğrenciler çalışmanın başında zorlanır. Çalışmalar ilerledikçe rahatça uyguladıkları görülür. Araştırmacı çalışmalar uygulanırken çalışmanın bağlantı noktalarına dikkat edilmesi gerektiği belirtir. Bağlantı noktaları sağlamlaştırılmazsa kopmaların olacağı belirtir. Öğrencilerden biri hayvanın dört ayağını aynı hizada üç boyutlandırmaya çalışarak rölyef etkisini çalışmasına yansıtmıştır. Başka bir öğrenci ise hayvanın yüzünü dümdüz yaparak gövdesiyle birleştirmeye çalışır. Bazı öğrencilerin çalışmalarında bağlantı noktaları sağlam olmadığı için kopmalar meydana gelir. Araştırmacı yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini sağlamak için çalışma sırasında öğrencilerin işlerine müdahale etmemiştir. Öğrenciler çamurla şekil vermek üç boyutlu hale getirmek için uzun bir süre uğraşırlar. Bu uğraşı, sürecin biraz uzamasına sebep olmuştur. Araştırmacı uygulama sırasında öğrencileri yönergeler yoluyla yönlendirmiştir.

AÖ : (22:35) Çamuru kullanırken inceliği ve kalınlığı önemlidir. Bağlantı noktalarını dikkatli birleştirmeniz gerekir. Bağlantı noktalarında kurutma, fırınlama aşamasında çatlaklar ve kırılmalar meydana gelebilir. Evde kullandığımız seramik fincanlarını düşünelim. Kenarları ne kadar düzgün değil mi? Çalışmalarımızda bu noktalara dikkat edilmelidir.

Yapılan yönergeler yolu ile öğrenciler çalışmalarını üzerinde değişiklik yapar. Öğrenciler çalışmalarında düzeltme yapar. Öğrenciler bu uğraşlar sırasında farklı teknik ve yöntemlerde geliştirmişlerdir. Çubuk tekniğini, merdane ile çamur açmayı kullanmışlardır. Bu teknikler hakkında bilgi verilmediği halde öğrenci yaratıcı gücünü kullanarak seramik tekniklerini keşfeder. Öğrenciler yaratıcı zeka ile insanların çözümler üretebileceğini gösterir. Öğrenciler çözümleyemedikleri noktalarda araştırmacıya sorular yöneltmişlerdir.

Mert : (25:15) Çalışmam bitti gibi. Sanki eksik bir şeyler var. Neyi eksik bırakmış olabilirim?

AÖ : Aslan yapıyordun. Aslanın yeleleri olur. Senin de aslanın yelelerini yapman gerekir sanırım.

Mert : Yapmam gerek ama yelesini nasıl yapacağımı bilemiyorum. Ya koparsa?

AÖ : Arkadaşının biraz önce yaptığı çubuk yöntemini uygulayabilirsin. Çamuru hafifçe düz yüzeyde parmak ve avucunla çubuklar yap. Onları yele olması gereken yerlere yapıştır. (26:00),(DV,18 Kasım 2014)

Araştırmacı çalışmada çamur parçaları; yani çapaklar bırakılmamasını ifade eder. Çalışma esnasında bazen kuruyan çamuru ıslatmak gerekebileceğini, kuruma olduğunda az

miktarda ıslatılabileceğini belirtir. Çalışma şekil olarak ortaya çıktıktan sonra düzeltmeleri, detayları yapılması gerektiğini ifade eder. Bazı öğrenciler çalışmalarını kısa sürede tamamlar. Araştırmacı diğer öğrencilerden çalışmalarını tamamlamalarını ister. Uygulamayı ilk olarak Tuğçe isimli öğrenci tamamlamıştır. Öğrencilerin süreç hakkındaki yorumları şöyledir.

- AÖ : (27:52) Üç boyutlu süreç rölyefe göre daha kolay geldi sanırım. Bu süreç hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Ece : (28:49) Rölyef yaparken annemin kurabiyeleri gibi diye düşünmüştüm. Sanırım ben rölyef yapmayı daha çok sevdim.
- Tuğçe : (31:21) Ablam okulunda ödev olarak hep üç boyutlu bir şeyler ürettiği için çalışma bana daha kolay geldi. Alışık olduğum için zorlanmadım. Bu bölümü çok sevdim.

Öğrenciler biten üç boyutlu çalışmalarını tamamladıklarında birbirlerinin çalışmalarını incelerler. Çalışmaları hakkında şu yorumları yaparlar.

- AÖ :Çalışmalarınız hakkında nasıl yorum yaparsınız? Resim, rölyef, üç boyut bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Hangisi daha çok hoşunuza gitti?
- Berk : (27:52) Kanatları yapmak beni zorladı. Her ikisini de eşit yapmak için çok uğraştım. Tam eşit olmadı ama yine de oldu. Ayaklarında çok zorlandım. Ayakta tutabilmek için kalın yaptım. Sonra sizin dediğiniz gibi çamur yükseltinin üstüne yerleştirdim. Sanırım kabartma benim için daha kolaydı.
- Tuğçe : (28:56) Daha önceden oyun hamurları ile bu tarz çalışmalar yapmıştım. Oyun hamuru ile bu kadar rahat şekil verilemiyordu. Seramik çamurunda daha çabuk şekil veriliyor. Üstelik daha fazla detay yapılabilir. (DV, 18 Kasım 2014)
- İrem : (30:20) Resim kolaydı. Kabartmada zorlanmadım. Kalıbın üzerine çizerken biraz zorlandım. İşi kavrayınca çok kolay geldi. Üç boyutluda ayrı ayrı çalıştım. Sonra bağlantı yerlerinden birleştirdim. Kafa ve gövdeyi birleştirirken küçük çamur parçalarından yararlandım. Üç boyutluda çok kolaydı. Çok sevdim.

Öğrenciler çalışmalarını kurutma raflarına yerleştirir. Çalışmalar bir hafta kurumak üzere rafa bırakılır. Çalışma tamamlandıktan sonra öğrenciler uygulama sorularını cevaplar. Bir hafta sonra atölyede bir sonraki aşama için toplanmak üzere uygulama tamamlanır.

Resim 6. Üç boyutlu uygulama ve çalışmaların kurutma aşaması

4. Dersin Uygulanmasına Yönelik Yaşanan Sorunlar

"En sevdiğim hayvan" konulu seramik çamurundan üç boyutlu uygulama sırasında bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. 21 Kasım 2014 Cuma tarihinde uzman kişilerle yapılan toplantı ile öğrencilerin yaptığı "En sevdiğim hayvan" konulu üç boyutlu çalışmalarını ve video görüntülerini incelenmiştir.

Araştırmacı, çalışma sırasında öğrencilerin seramik çamuru ile üç boyutlu uygulama yaparken bazı sıkıntılarla karşılaşmıştır. Araştırmacı bu çalışmaya yönelik görüşlerini şöyle belirtir:

AÖ : Üç boyutlu çalışmanın başlangıç aşamasında bir zorlanma gözlemledim. Çamur inşa edildikçe bağlantı noktalarını birleştirmede sıkıntılar yaşanmıştır. Çamur kurduğunda ve ya fırınlandığında parçalanmalar meydana gelebileceğini belirttim. Bu yüzden öğrenciler bağlantı noktalarında düzeltmeye gitmişlerdir. Bazı hayvanların fiziksel özelliklerine dair şekillendirmeler yapılırken de zorlanmalar meydana gelmiştir. Rölyef çalışmasına göre üç boyut uygulama süreci daha uğraştırıcı geçtiğini gözlemledim. Uygulama tekniği anlaşıldığı noktada süreç hızlanmıştır. Bazı öğrenciler uygulamada oldukça başarılı bir süreç geçirmişlerdir.

UG1: İki boyutlu çalışmalara göre oldukça başarılılar. Oyuncaklarından dolayı üç boyutu tanımalarının katkısı olabilir. Bağlantı noktalarının iyi yapılmaması, belirtilen hayvanların yerine farklı hayvanların yapılması yaşları küçük olan öğrencilerin yaşayabileceği problemler. Videolardan izlediğim kadarıyla ellerinden gelenin en iyisini yapmışlar. Problem yaşadıkları noktalar da çözüm üretmişler. Arkadaşlarından destek almışlar. Fikir alışverişi gerçekleşmiş. Böyle bir grubun içerisinde öğrencilerin birbirlerini desteklemeleri güzel bir davranış.

UG2: Videolardan da izlediğim kadarıyla seramik çamuru çocuklarda eğlenceli bir süreci yaşıyor. Keşke bütün çocuklar seramik çamuru ile çalışabilse. Oldukça başarılı buldum çalışmalarını. Çalışmalara baktığımda çok iyi çalışmaların yanında bir kaçının biçimsel olarak yeterince iyi olmadığını gördüm. Sanırım bu da çok büyük bir problem değildir. İlk defa uygulama yapanlar için normal. Bundan sonraki uygulamalarda onlarda başarılı olacaktır.

II.Hafta

25 Kasım 2014 Salı günü 4. ders saatinde araştırma uygulaması yapılır. Bir hafta bekleyen ve kuruyan çalışmaların fırınlanma aşamasında öğrenciler görsel sanatlar atölyesinde belirtilen ders saatinde hazır bulunur.

“Ensevdüğüm Hayvan” <i>II. HAFTA</i>
Tarih: 25 Kasım 2014 Salı 10:00 - 10:40
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none">
• Öğrencileri selamlama
• Uygulama hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi
• Kuruyan çalışmaların incelenip - yorumlanması<ul style="list-style-type: none">
• Çalışmaların fırına yerleştirilmesi
• Fırının çalıştırılması
• Değerlendirme sorularının cevaplandırılması
• Dersin sona erdirilmesi

Çizelge 4. "En sevdiğim hayvan" konulu etkinliğin II.hafta ders süreci

Kuruyan seramik çalışmaları görevlendirilen öğrenciler tarafından masalara yerleştirilir. Öğrenciler çalışmaları büyük bir dikkatle inceler. Çalışmalardan bazılarının kurduğunda parçalandığı, koptuğu görülür. Çalışmaları parçalanan öğrenciler şaşırır ve üzülür. Öğrencilerin birbirleri çalışmaları hakkında yorumda bulunur.

Araştırmacı ve öğrenciler arasında şu diyaloglar geçmiştir.

AÖ : (34:38) Çocuklar seramikleriniz kurudu. Nasıl buldunuz çalışmalarınızı? Kurumuş halleri nasıl olmuş? Çalışmalarınızı yaparken dikkat etmeniz gereken noktaları belirtmiştim. Bazılarınızın çalışmalarında kopmalar meydana gelmiş.

Berk :Benim çalışmamda kopmalar var. Şu haliyle kurumuş toprak gibi.

Ece :(35:16) Kurumadan önce şekilsiz bir şeylere benziyordu. Şimdi daha iyi oldu. Daha çok beğendim.

Tuğçe :Taş gibi sert olmuş.

Öğrenciler çalışmalarında var olan kırılma, kopmaları belirler. Araştırmacı öğretmen yaptıkları çalışmaları fırınlayacaklarını, fırında çalışmaların pişeceğini belirtir. Öğrencilere neden fırında pişirilmesi gerektiği sorulur. Öğrenciler "boyaması kolay olduğu için, kalıcı olması için, sertleşmesi ve kırılmaması için" cevaplarını verir.

AÖ :(37:40) Çalışmalarınızı çamur hali ile bırakırsak günlük hayatımızda kullanmamız zorlaşır. Örneğin seramik çamurundan yaptığımız bir fincanı pişirmeden kullanamayız. Çünkü kuruyan çamur, çabucak ıslanıp fincan parçalara ayrılacaktır. Sağlamlaşması, uzun ömürlü olabilmesi için pişiriyoruz. Atölyemizde köşede dolap gibi duran malzeme bir seramik fırınıdır. Daha önceden bu fırından gören olmadığını biliyorum. Çalışmalarınızı bu fırının içerisine yerleştireceğiz. Sonra tıpkı bir yemek fırınındaki gibi dereceyi açıp çalışmalarınızı fırında pişireceğiz. Annelerinizin fırınlarına benzemiyor sanırım. Çalışmalarınızı böylece çamur halinden, kullanılır bir hale getireceğiz. Pişirme işlemi ne kadar sıcaklıkta yapılabilir?

Öğrenciler: 180, 1000, 850, 300 derece olabilir cevapları verirler.

AÖ :Evdeki fırın 300 derece de pişirir. Seramik fırınımız ise 800 ila 1080 derece arasında pişirir. Çalışmalarınızın daha sağlam olması için. Çalışmalarınızı rafların üzerine yerleştirin. Daha küçük ince parçalara bisküvi hamurları denir. Pişirimine de bisküvi pişirimi denir. Çamur pişiriminde çalışmaları üst üste dizebilirsiniz. Bunda sakınca yoktur. Bir kaç arkadaşınızın çalışmasını yerleştireceğim. Sizlerde sırayla gelerek çalışmalarınızı raflara yerleştireceksiniz. (43:30) (DV,25 Kasım 2014)

Araştırmacı öğrencilere seramikleri fırınlayarak pişirilmesinin gerektiğini yoksa çalışmaların kolayca kırılacağını belirtir. Kırılan, kopan parçaların pişirildikten sonra tamir edilebileceğini ifade eder. Öğrencilere çalışmalarını fırına dizmeleri belirtilir. Fırına ilk kez konulan objelerin pişirilmesine "bisküvi pişirim" olduğunu belirtir. Bisküvi pişirimi öğrenciler tarafından beğenilir. Gülüşmelere sebep olur. Bu pişirimde çalışmaları üst üste kırılmayacak şekilde konabilir. Pişirimin bu şekilde olacağı belirtilir. Öğrenciler çalışmalarını sırayla düzenli bir şekilde fırına yerleştirir. Araştırmacı çalışmalar fırına dizilirken kontrol eder. Fırına uygun yerleştirilmeyen çalışmalar düzeltilir. Tamamlanan yerleştirme işleminden

sonra fırının kapağı sıkıca kapatılır. Araştırmacı tarafından gerekli dereceler programlanarak fırın çalıştırılır.

Araştırmacı fırının çalıştırılmasından sonra öğrencilerle şöyle bir diyalog yaşar:

AÖ : (43:40) Fırını çalıştırdık. Fırın ne kadar sürede ve kaç derecede çalışacaktır?

Tuğçe : Ne kadar süreceğini bilmiyorum ama yüksek derecede olduğunu biliyorum. 1000 derece gibi.

Berk : 300 derece de 1 günde mi?

AÖ : Çalışmalarınız için bisküvi pişirimi yapılır. Fırın 980 dereceye ayarlanır. Fırın bu sıcaklığa hemen ulaşmaz. Kademeli bir geçiş vardır. Belli bir sıcaklığa gelir bekler. Sonra tekrar ederek sıcaklık artar. Bu işlem yaklaşık olarak 12 saati bulur. Sonrasında fırının otomatik olarak ısı artması durur. Fırın soğumaya başlar. Soğuduğu için otomatik sıcaklık düşmeye başlar. Bu süreçte yaklaşık 12 saat sürer. Fırının kapağını açmamız için yaklaşık bir günün geçmesi gerekmektedir. (45:56) (DV,25 Kasım 2014)

Resim 7. Çalışmaları I. pişirim için fırına yerleştirme

Resim 8. Çalışmalar I. pişirim için fırına yerleştirilmiş hali - Fırını çalıştırma

İkinci hafta çalışmaların fırınlanması ile son bulmuştur. Ertesi hafta aynı gün ve saatte üçüncü haftanın uygulaması olacağı belirtilir. Uygulama sonrası değerlendirme soruları cevaplanır. Uygulama sona erdirilir.

III. Hafta

Üçüncü hafta 2 Aralık 2014 Salı gününde araştırmaya katılan öğrencilerin atölyede hazır bulunması ile başlar. Uygulama iki aşamada gerçekleşir. Birinci aşamada bisküvi pişirimlerin fırından çıkartılır ve boyanır, ikinci aşama ise boyanmış çalışmalar ikinci pişirim için fırınlanır. Uygulama süresi iki ders saatidir.

“Ensevdığım Hayvan” <i>III. HAFTA</i>
Tarih: 02 Aralık 2014 Salı 13:10 - 15:00
Birinci Ders <i>(Seramik çalışmalarının boyanması - Sırlama)</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Öğrencileri selamlama
• Uygulama hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi
• I.Pişirim fırından çıkan çalışmaların incelenmesi
• Seramik çalışmalarının boyanması hakkında konuşulması
• Seramik çalışmalarının seramik boyası ile boyanması - Ara
İkinci Ders <i>(Boyanan çalışmaların II.pişirimleri için fırınlanması)</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Konunun öğrencilere belirtilmesi
• I.Pişirimde çalışmaların II.pişirim arasındaki farkların belirtilmesi
• Fırına çalışmaların nasıl yerleştirildiğinden bahsedilmesi
• Çalışmaların fırına yerleştirilmesi
• Fırının programlanarak çalıştırılması
• Değerlendirme sorularının cevaplandırılması
• Dersin sona erdirilmesi.

Çizelge 5. "En sevdiğim hayvan" konulu etkinliğin III.hafta ders süreci

Araştırmacının görevlendirdiği öğrenciler pişmiş çalışmalarını fırından çıkartır. Öğrencilerin şaşırma ve sevinç çığlıkları arasında çalışmalar sahiplerine dağıtılır. Öğrenciler çalışmalarını dikkatli bir şekilde inceler. Araştırmacı ve öğrenciler arasında şu diyalog geçer;

AÖ : (48:30) Çalışmalarınızı nasıl buldunuz?

İrem : Evdeki vazomuza benzemiş. Çok sağlam gözüküyorlar.

Tuğçe : Daha da küçülmüş gibi. Kaya gibi sert olmuş.

Barış : Çok sertleşmiş. (49:22) (DV,02 Aralık 2014)

Araştırmacı çalışmaların fırınlandığı için daha da sertleştiğini belirtir. Öğrenciler çalışmalarına ufak darbeler vurarak çalışmaların sertliklerini kontrol eder. Araştırmacı alışmalar üzerinde kalan çapakların sertleşerek yarattığı etkiye dikkat çeker. Çalışma yüzeyinde yer alan çapaklar çok sert ve keskin hale gelmişlerdir. Seramik amuru ile tekrar bir çalışma yapıldığında bu noktaya dikkat edilmesi gerektiğini ifade eder. Araştırmacı fırınlanmış çalışmaların çok sert bir darbe ile kırılacağını belirtir. Seramik objelerin pişirilmezse çamur halde kırılabilir olduğunu, çalışmaların fırınlandığında kalıcılığının arttığını. Binlerce yıl önce kullanılmış seramik vazolar günümüze kadar bu yolla ulaştığını, bu kadar uzun süre var olabildikleri için seramik insanlar tarafından sıklıkla tercih edildiğini ifade eder.

Öğrenciler tarafından çalışmaların incelenmesinden sonra boyama aşamasına geçilir. Araştırmacı boyanmış, fırınlanmış seramik örnekleri gösterir. Öğrenciler bu aşamaya geçişte sorular yöneltir.

AÖ : (47:28) Seramik objeler hangi boya ile boyanmıştır?

Ece : Yağlıboya

Barış : Guaj boyada olabilir.

AÖ : Seramik çalışmalarınızı seramik boya ile boyayacaksınız sonra fırınlanacaktır. Yüksek ateşte renkleri değişen boyalardır. Seramik alışmalarınızı I.fırınlamada yaptığımız gibi yüksek ateşte pişireceğiz.

Seramik objelerin boyanması konusunda katılımcılar bilgilendirilir. Boyama yapılırken dikkat edilmesi gereken noktalar ifade edilir. Katılımcılar kavanozlar içinde verilen boya renklerine gelmesi için karıştırır. Fırçalar yardımıyla çalışmalarını boyamaya başlar. Çalışma sırasında boyanın kıvamını tutturmak için uğraşırlar. Kimi yüzeylerde boyayı kat kat sürerler. İki kattan fazla boya sürülmesinin olumsuz sonuç çıkaracağı ifade edilir. Boyama işlemi sırasında şu diyalog geçer:

AÖ : (50:30) İnsanoğlu seramik çamurunu kullanmaya başladığı tarihten itibaren bir çok teknik kullanmıştır. Farklı teknikler yanında farklı boya yöntemleri kullanmışlardır. Sırlanmış, boyanmış çalışmalarınızın fırından çıkmış hallerini görmeniz farkı anlamamanızı kolaylaştıracaktır. Çok uzun yıllar insanlar seramik sanatında kullanılan renklerin sırrını özememişlerdir. Sır olarak kalmış. Bu yüzden seramik boya renklerine "sır" denilmiştir. Zaman geçtikçe teknoloji ilerledikçe seramik sanatı daha anlaşılır ve öğrenilir hale geldi. Bugün çalışmalarınızı yaklaşık 1030 derece de pişireceğiz. Bisküvi pişirimlerinden biraz daha yüksek ısıda olacaktır. Bunun sebebi kullandığımız sırların pişirme ısısı budur. Fırından çıkmış haliyle sonuçlarını hep beraber göreceğiz. Boyama işlemini; fırçalarınızı boyaya batırıp yüzeye vuracaksınız. Fıranızın üzerindeki boya bittiğinde tekrar boyaya batırınız. Bir renkten diğer

renge geçmeden fırçanızı yıkayın. Temiz hali ile diğer boyayı kullanın. Farklı renkleri üst üste boyamayın. Üst üste boyalar kullanılabilir. Fakat siz bu işi ilk defa yaptığımız için şimdilik boyaları karıştırmayın. İlerleyen tarihlerde boyamayı öğrendikçe değişik renkleri karıştırabilirsiniz.

Araştırmacı öğrencilerin boyama işlemini daha iyi anlayabilmeleri için bir çalışma üzerinde boyama yaparak tekniği gösterir.

AÖ : (55:00) Sorusu olan var mı?

Tuğçe : Çalışmaların altını da boyayacak mıyız?

AÖ : Çok güzel bir soru. Çalışmalarınızın altını boyamayın. Bunun sebebi seramik boyası yüksek ısıda eriyip bulunduğu yüzeye yapışacaktır. Dolayısıyla çalışmanızda tablaya yapışacaktır. Tablaya zarar vermemek için. Ve çalışmanızı kırmadan yüzeyden çıkartmak için lütfen altlarını boyamayın.

Ece :Boya iyi karışmamış. İyi boyayamıyorum.

AÖ :Boyamaya başlamadan iyice karıştırabilirdin. Başka bir boya kullanabilirdin.

İrem :Bence boyamak çok güzel. Çabucak kuruyor. Bitti bile. İkinci kata geçebilirim.

Barış :Boyamak çok zevkli. Fakat çukur yerlere boya sürülürken zor oluyor.

Mert :Ben altları boyamıyorum. Pürüzlü yerleri boyaması zor oluyor. Boya bu yüzeyleri dümdüz yapıyor. Fırından sonra bu yüzeyler böyle dümdüz mü görünecek?

AÖ :Boyadan dolayı dümdüz gözükiyor. Yüksek ateşte derin yerler boya ile dolar. Keskin yüzeyler kapanır. Dokular yumuşak bir şekilde görünür. Bazı arkadaşlarımızın çalışmaları kuruma aşamasında kopmuşlardı. Onlarda çalışmalarını birleşme noktalarını boyayarak ikinci parçanın üzerine koyarak pişirebilirler. Böylece onların çalışmaları da fırından yapılmış bir halde bütün olarak çıkar. Kabartma çalışmasını boyadıktan sonra üç boyutluyu boyamaya geçebilirsiniz. (59:30) (DV, 02 Aralık 2014)

Resim 9. Pişirimi yapılmış seramik çalışmaların sırlanması

Öğrenciler kavanozlar içinde verilen boyaları kıvamına gelmesi için karıştırır. Fırçalar yardımıyla çalışmalarını boyarlar. Çalışma sırasında boyanın kıvamını tutturmak için uğraşırlar. Kimi yüzeylerde boyayı kat kat sürerler. Araştırmacı iki kattan fazla boya sürülmenin olumsuz sonuç çıkarabileceği ifade eder. Çalışmaların alt kısmı boyanmaması gerektiği uyarısını yapar. Buna rağmen çalışmanın alt kısmını boyayan öğrenci olur. Öğrenci boyama işlemini dikkatli bir şekilde tamamlanmaya çalışılır. Uygulama, boyanan çalışmaların fırınlanması kısmı ile devam eder. Fırının ilk rafına boyanan rölyefler tek sıra halinde, birbirine değmeyecek şekilde dizilir. Üst katlara üç boyutlu çalışmalar yerleştirilir. Fırının

çalıştırılması ile üçüncü hafta çalışması tamamlanır. Değerlendirme soruları cevaplandırılır. Ertesi hafta aynı gün ve saatte atölyede olunacağı hatırlatılarak çalışma tamamlanır.

III.Hafta Çalışmaya Yönelik Sorunlar

Üçüncü haftanın uygulaması seramik fırınında pişirilmiş çalışmaların çıkartılması ve seramik sır boya ile boyanıp ikinci fırınlamanın yapılmasını içerir. Fırından çıkan çalışmaların bir kısmı çapak parçaları yüzünden keskin sert köşeler oluşturmuş. Üç öğrencinin çalışması parçalanmıştır. Çalışması parçalanan öğrenciler bu duruma üzölmüşlerdir. Parçalanan çalışmalar boyama sırasında yapıştırılmaya çalışılmıştır. Bir çalışma çok küçük parçalara bölündüğü için birleştirilememiştir. Boyama aşamasına geçildiğinde öğrenciler boyama konusunda araştırmacı tarafından uyarılmışlardır. Boyanın kalın katmanlar halinde sürölmemesi hatırlatılmıştır. Öğrenciler boyanın kıvamını tutturmak konusunda zorlanmışlardır. Çalışmaların altı kısımları fırına yapışmaması için boyanmamıştır. Bir kaç öğrenci bu uyarıyı dikkate almadıkları için boyama işlemini gerçekleştirmemişlerdir. Bu çalışmaların tabanı ıslak süngerle temizlenmiştir. Boyanan çalışmalar fırına konması sırasında bisküvi pişirimi gibi üst üste dizilmek istenmiştir. Araştırmacının uyarısı ile çalışmalar bir birine değmeyecek şekilde düzenli bir şekilde fırına yerleştirilmiştir. Fırının çalıştırılması ile üçüncü hafta son bulmuştur. 9 Aralık 2014 tarihinde yapılan toplantı komitesi ile şu görüşmeler çıkmıştır.

Uygulamada yaşanan sorunları araştırmacı ve uzman görüşleri şu şekilde ifade edilmiştir.

AÖ: Öğrenciler Seramik boyaları diğerkullandıkları boya şeklinde düşündüler. Kıvamını tutturmakta zorlandılar. Boyama sırasında homojen bir şekilde sürmeyi yapamadılar. Öğrencilerden birkaçı objelerinin altını boyadı. Sonrasında alt kısımları silmek durumunda kaldılar. Pişirme sırasında parçaları kopan çalışmaları boyamada problem yaşandı. Kopan parçalar ufak olduğu için yapıştırma işlemi yapılamamıştır.

Yapılan toplantıda uzman görüşleri şöyledir.

UG1: Öğrenciler için oldukça verimli geçmiş bir süreç. Hayatımızın her alanında yer alan seramiklerin nasıl bir süreçten geçtiğini uygulayarak öğreniyorlar. Ufak tefek boyama konusunda eksiklikler var fakat olabilir. Çalışmalarını genelini başarılı buldum.

UG2: Boyama konusunda zorlandıklarını gördüm. Parçalanan kısımlar problem yaratmış gibi duruyor. Başarılı olduklarını düşünüyorum.

IV. Hafta

Dördüncü hafta 8 Aralık 2014 Salı günü araştırmaya katılan öğrencilerin atölyede hazır bulunması ile başlar. Uygulamanın bu bölümünde sırlanan seramik objelerin fırından çıkarılması işlemi vardır. Öğrenciler çalışmalarının son hallerini görüp değerlendirecektir. Bu uygulamanın son safhasıdır.

“Ensevdüğüm Hayvan” <i>VI. HAFTA (Çalışmaların fırından çıkarılması)</i>
Tarih: 08 Aralık 2014 Salı 13:10 - 14:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none">
• Öğrencileri selamlama
• Fırının kapağının açılması ve çalışmaların dağıtılması<ul style="list-style-type: none">
• Öğrencilerin çalışma hakkındaki yorumları
• Öğrencilerin seramik sanatı hakkında yorumları
• Değerlendirme sorularının cevaplandırılması
• Dersin ve uygulamanın sona erdirilmesi.

Çizelge 6. "En sevdiğim hayvan" konulu etkinliğin IV.hafta ders süreci

Seramik fırınının kapağı açılarak uygulamanın son aşamasına başlanır. Fırının kapağı araştırmacı tarafından açıldığında; içerideki çalışmalar görüldüğünde bütün öğrenciler sevinç çığlıkları atar, sevinçten havaya sıçrar. Çalışmalar sırayla öğrencilere dağıtılır. Öğrenciler çalışmalarını şaşkınlık ve sevinç içerisinde inceler.

AÖ : (01:07:12) Nasıl buldunuz çalışmalarınızı?

Ece : Fırından matlaşarak çıkacak demiştim. Tam tersi parlayarak çıkmışlar. Sanki biz boyadık fırına koyduk. Fırında başka biri tekrar boyamış gibi olmuş.

Tuğçe : Ben çok beğendim. Paketinden çıkmış şeker gibi duruyor.

İrem : Ben bütün renkleri rastgele boyamıştım. Tesadüf iki çalışmamda aynı renk çıkmış.

Barış : Kırmızı boyadım. Kahverengi gibi bir renk çıktı. Renkleri çok değişmiş.

AÖ : Çalışmalarınıza baktığımızda renklerin canlı ve parlak oluşu çok güzel olmuş. Sizlere fırınlamadan önce bahsetmiştim. Seramik boyalara sır boyalar dediğimizi. Umarım çıkan sonuçlarla ne demek istediğimi anlamışsınızdır. (01:08:10) (DV,08 Aralık 2014)

Resim 10. Seramik fırınından çıkan çalışmalar

Öğrenciler fırından çıkan son halinden oldukça etkilenmişlerdir. Çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan ürün öğrencileri çok şaşırtmıştır. Öğrenciler beklemedikleri bu güzel sonuç için çok mutlu oldukları gözlenmiştir. Fırınlanma esnasında bir çalışmadan kopan parça diğer bir çalışmaya yapışmıştır. Araştırmacı bu çalışmayı öğrencilerine gösterir. Fırınlamadan önce böyle sonuçlar çıkabileceğini, çalışmalar fırınlarken dikkatli olunması gerektiğini ifade ettiğini hatırlatır. I. Pişirim sırasında kopan parçalar seramik boyası ile birleştirilerek fırından bütün halde çıkması sağlanmıştır. Parçaları birleşmeyen çalışmaların yapıştırıcı ile birleştirileceği belirtilir. Öğrenciler süreç ve seramik hakkındaki görüşlerine yer verilir.

Araştırmacı ve öğrencilerin süreç değerlendirmeleri şöyledir:

AÖ : (01:23:00) Bugün itibariyle çalışmamızın sonuna geldik. Çok önemli ve farklı bir süreç geçirdiniz. Seramik hayatınızın her alanında yer aldı. Banyodan mutfığa, yaşam alanlarımızdan neredeyse bir çok yerde seramik var. Seramik sürecinin nasıl olacağını yaşayarak uygulayarak deneyimlediniz. Fincanın, tabağın, yer karolarının nasıl son haline gelip yaşam alanlarınıza geldiğini öğrendiniz. Yaşadığınız bu süreci özetler misiniz? Neler yaşadınız? Siz de ne gibi değişiklikler yarattı. Tekrar böyle bir çalışma yaparsanız nasıl bir çalışma yaparsınız?

Tuğçe : Resim ve rölyefteyken daha sınırlı bir alana sahiptik. Daha soyut çalışmalardı. Fakat üç boyutlu olanı sınırsız hem de daha somut elimize alıp çalışmamızın her yanına dokunabiliriz.

Sürecin başında kafamda canlandırdığım çalışmadan çok farklı bir şekilde çalıştık. Hiç bu kadar çok uzun süre çalışacağımızı düşünmemiştim. Ben resim, oyun hamuru gibi hemen kolayca yapılacağını düşünmüştüm. Zor ama çok eğlenceli bir çalışma. Bu süreç daha çok çalışmanın önemini gösterdi.

- İrem : Bence bu iş çok büyük bir sabır gerektiriyor. Haftalarca sürdü. Seramik çamuru ile bundan sonrada çalışmalar yapacağımı biliyorum. Kesinlikle çok sevdim.
- AÖ : Güzel bir noktaya değindin. Bu iş gerçekten sabır işi. Resmin konusunu belirledikten sonra çizip boyanır. Daha çabuk sürede sonucu görebilirsin. Seramikte çamuru şekillendirip, kurutup, fırınlanır. Boyayıp tekrar fırınlarsın. Epey uzun bir süreci gerektirir.
- Barış : (01:24:30) Bende heyecan uyandırdı. Çok aceleciyim normalde. Sanırım biraz daha sabırlı olursam daha iyi olunacağını gördüm.
- AÖ : Bende çok heyecanlı ve mutluyum. Haftalardır uğraştığımız çalışmalar ellerinizde. Hepsini çok güzel olmuşlar. İlk defa çalıştığımız bu çalışma ile harika sonuçlar aldınız. Bence bu süreç zihinsel süreçte de bir adım öteye götürdü sizi. Bu çalışmalar sizde ne gibi değişiklikler yarattı? Sanata karşı bakış açınızı değiştirdi mi?
- İrem : Sabrımı ve hayal gücümü geliştirdiğini düşünüyorum. Oyun hamuruna göre seramik çamuru daha kolay şekil alabiliyor. Boyanınca cam gibi olmuş. Uzay mekiği yapmayı da isterim seramik çamuru ile.
- AÖ : Hepinizin gözlerinde "bunu ben yaptım" sevinci var. Bu beni çok mutlu etti.
- Ece : (01:27:00) Sürecin başında tecrübeli değildim. Artık kendi başıma daha da tecrübeli olabiliyim. Şekli oluşturduktan sonra daha detaylı çalışabilirim. Bağlantı noktalarını bundan sonra daha bilerek yapabiliyim. Daha güvenli bir iş yapabileceğimi biliyorum. Çalışmanın boyanmamış hali tuğlaya benziyordu. Çok sertti. Elimizi sürttüğümüzde çizebiliyordu. Bundan sonra insan figürü yapmak isterim. Fırsat verilirse resim derslerinde de seramik çalışmak isterim.
- Berk : (01:27:45) Daha becerikli olmamı sağladı. Seramik çamuru ile daha hızlı çalışabildiğimi fark ettim. Boyanmadan önce girintili çıkıntılıydı. Şimdi daha düz olmuş. Pürüzsüz olmuşlar. Bundan sonra tekrar kuş yapmak isterim. Çünkü çalışmamın detayları boyayınca kaybolmuş. Daha detaylı bir çalışma yapmak isterim. Ben derslerde de seramik çalışmak isterim. Çamurun kokusu doğayı hatırlatıyor bana.
- Mert : Biraz zorlayıcı oldu. Üç boyutluda biraz zorlandım. Bundan sonraki çalışmamda daha düzenli çalışırım. Gemi çalışmayı istiyorum. (01:29:28) (DV,08 Aralık 2014)

Uygulama sonunda katılımcılar seramik çalışmasını sevdiklerini, yaratıcı çalışmalar yapabileceklerini ifade ettiler. Süreci öğrendiklerini bundan sonraki uygulamayı kolayca yapabileceklerini ifade ederler. Değerlendirme sorularını cevaplandırır. Araştırmacı katılımcılara teşekkür ederek uygulamayı sona erdirir.

Resim 11. Berk, Barış ve Mert'e ait çalışmalar

Resim 12. Tuğçe , İrem ve Ece'ye ait çalışmalar

IV. Hafta Çalışmaya Yönelik Sorunlar

11 Aralık 2014 Cuma günü toplantı komitesi çalışmayı değerlendirmiştir. Toplantıda çıkan sonuç şöyledir:

AG: Uygulamanın başından sonuna kadar öğrenciler ellerinden gelenin fazlasını yaptılar. Sürecin ilk başladığı andan itibaren bu işi severek gerçekleştirdiler. Uygulama sonunda "Seramik nedir?", "Seramik çalışma süreci nasıldır?" süreci yaşayarak deneyimlediler. Günlük hayatımızda her alanda yer alan seramik sürecinin nasıl olduğunu öğrendiler. İlk kez böyle bir uygulama içinde yer aldıklarından bazı noktalarda problem yaşadılar. Deneyimledikleri bu süreç tekrarlandığında çok daha farklı bir süreç yaşacaklardır.

UG1: Çalışmaları oldukça güzel boyamışlar. Çıkan sonuçlar çok güzel. Öğrencilerin bir kaçının işleri parçalanmış. Kiminin boyası tam olmamış. Fakat ona rağmen hepsinde bu işi başarmanın verdiği güveni görüyorum. Özellikle bu çalışmadan sonra her türlü sanatsal çalışmayı yapabilirim düşünceleri çok güzel. Sanatın önemini kavramaları ve bunları yapabilmelerine olan inançları tartışılmaz.

UG2: Bir kaç çalışma haricinde hepsi başarılı. Bunlarda her zaman küçük aksaklıklar olabilir. Geneline baktığımızda çalışmalar çok iyi olmuş. Öğrencilerin ilk defa yapmış oldukları bu işte bu kadar başarılı olmaları mutluluk verici. Bu yaştaki bireyler için uzun ve zorlayıcı bir süreç. Öğrencilerinde belirttiği gibi insanın sabrını deneyen bir süreç. Belki çamur hali daha da zevkli bir süreç. Bu süreci oyun haline getirmişler. Kurutma, fırınlama, sırlama ve tekrar fırınlama süreçleri beklemeyi gerektiriyor. Bu noktada katılımcıların yaşı düşünüldüğünde sabretme konusunda hak vermek gerekir. Yine de uzun bir süreç olsa bile seramik eğitimi bütün öğrencilerin eğitim hayatlarının bir bölümünde öğrenmeleri gerekir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Araştırmada Görsel Sanatlar dersinde ve atölye etkinliklerinde uygulanan seramik (kil) çamuru ile uygulama kapsamında toplam 4 haftada 8 etkinlik gerçekleştirilmiştir. Sonuç bölümünde dört başlık altında bu süreç incelenecektir. Araştırma sonuçlarına ulaşabilmek için öğrenci bilgi formları, öğrenci günlükleri, araştırmacı günlükleri, ders kamera kayıtları, yarı-yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle ortaya çıkarılmış ve yorumlanmıştır. Araştırmada "En sevdiğim hayvan" konulu uygulamanın aşamaları incelenmiştir. Araştırma sonuçları, araştırma sorularına bağlı olarak gerçekleştirilen bu etkinlikler baz alınarak ortaya koyulmuştur.

"En Sevdiğim Hayvan" Konulu Pastel Boya ile Resim Etkinliğine Yönelik Sorunlar:

Bu bölümde belirlenen konunun pastel boya ile resimlenmesi süreci yer alır. Öğrencinin sanat eğitimi derslerinde en çok kullandığı malzeme olan pastel boya tercih edilmiştir.

- **Yapılan etkinlik sırasında:** Pastel boya tekniği ile yapılan resimlerin teknik ve renk bakımından kısıtlı olduğu görülmüştür. Çalışmalar tamamlandığında birbirine benzemektedir. Bu sebepten çalışmalarda orjinallik ve yaratıcılıktan uzak olduğu görülmüştür.
- **Öğrenci günlüklerinde:** Pastel boya tekniğini çok fazla kullandıkları için zorlanmadan, kolayca boyadıklarını, çalışmayı severek gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmede:** Pastel Boya resim yaparken zorlanmadıklarını, fakat hayvanların detay kısımlarını nasıl yapacaklarını bilemediklerini ifade etmişlerdir. Sonraki aşamaları merak ettiklerini belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğü:** Resim çalışmasının istenilen düzeyde olmayışı diğer çalışmalarda da aynı sonuçlar elde edilir kaygısı yarattığı ifade edilmiş ve sonucu etkileyeceği düşünülmüştür. Öğrenciler genel olarak çalışmadan memnun oldukları belirtilmiştir.
- **Öğrencilerin sorun bulmaları ve çözmeleri:** Öğrenciler çalışmayı uygularken arkadaşları ile malzeme değişimleri yapmışlardır. Hayvanların detayları hakkında birbirlerine fikir beyan etmişlerdir. Bu durumda öğrenciler bir problem ile karşılaştıklarında yardımlaşarak bir işi çözümlenecekleri belirlenmiştir.

Genel olarak ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin görsel sanatlar eğitimi dersinde yaptıkları çalışmaların çoğunlukla iki boyutlu çalışmaları kapsadığı söylenebilir. Bu dönemdeki çocuklar, resimde gerçekçi bir betimleme ihtiyacı duymaktadırlar. Fakat bazı öğrenciler kendilerini gerçekçi betimlemede başarısız bulmaktadırlar (Çapar, 2008, s. 32). Pastel boya ile "En sevdiğim hayvan" resim uygulamasında öğrencilerin çalışmalarında birbirlerinden kolayca etkilendikleri ve benzer çalışmalar ortaya çıkarttıkları görülmüştür. Bunun bir çok sebebi olabilir. Öğrenciler çalışmalarını seçtikleri hayvana benzetmeye çalışmışlar ve yapamayacağı korkusu ile birbirlerinin çalışmalarından etkilenmiş olabilirler. Özellikle ilkokuldan getirdikleri alışkanlıkları öğrencilerin özgür çalışmalarını engellemiş olabilir. İlkokulda resim dersleri için yaratıcı faaliyetler ve teknikler çeşitlendirilebilir. Bu öğrenciler ortaokulda Görsel Sanatlar dersi öğretmeni ile beraber yaratıcı çalışmalar yaparak cesaretlendirilmelidir. Böylece özgüveni gelişir ve çocuk daha yaratıcı işler yapabilir.

"En Sevdiğim Hayvan" Konulu Seramik Çamuru (Kil) ile Kabartma (Rölyef)

Etkinliğine Yönelik Sorunlar:

Bu bölümde belirlenen konunun seramik çamuru ile kabartma (rölyef) süreci yer alır. Seramik çamuru (kil) ve uygulama gerçekleştirilmiştir.

- **Yapılan etkinlik sırasında:** Seramik çamuru malzemesi ile ilk kez tanışan öğrenci nasıl bir yöntem izleyeceğini şaşırır. Öğrenci çamurla ilk temasında değişik duygular içerisine girmiş ve alışma sürecine ihtiyaç duymuştur. Seramik çamuruna alıştıkça çamurla şekil yapmayı bir oyun haline getirir. İki boyutlu yaptığı bir resmi, çamurla üç boyuta geçirmek öğrenciyi zorlar. Malzemeyi ve tekniği nasıl kullanacağına dair zorluklar yaşar. Bu zorlukları aşan öğrenci üç boyutlu bir çalışma yaptığında resim yaparken harcadığı zamandan daha kısa sürede çalışmasını tamamlar. Çapar'ın (2008) belirttiği gibi "Üç boyutlu çalışmalar, resim yapmaya ilgisi azalan ve bu konuda kendisini başarısız hisseden çocukların iki boyutlu çalışmalarda harcadıkları enerji ve zamanın daha etkili kullanılmasını sağlar." Öğrenciler çamurla kabartma çalışmasını severek yapar.
- **Öğrenci günlüklerinde:** Öğrenciler çalışmanın başında zorlandıklarını, ilk kez böyle bir çalışma yaptıkları için ne yapacaklarını bilemediklerini belirtirler. Çalışmanın nasıl olacağını anladıklarında işi kolayca tamamladıklarını, şimdiye kadar yaptıkları çalışmalardan farklı ve eğlenceli olduğunu ifade ederler.

- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmede:** Kabartma çalışmasını ilk başlarda anlamadıklarını, çalışma ortaya çıktıkça ne yapmaları gerektiğini anladıklarını ifade ederler. Kabartma yapmanın eğlenceli olduğunu belirtirler. Seramik kalemini kullanmak yerine ellerini ve parmakları kullanmayı tercih ettiklerini ifade ederler. Çalışmada seramik kalemi şekli çizerken daha çok işe yaradığını belirtirler.
- **Araştırmacı günlüğü:** Araştırmacı, öğrenciler yeni bir malzeme ve teknikle çalışmanın tedirginliğini yaşadıklarını, öğrencinin çamurla ilk temasında olumlu bir görüntü sergilediğini, öğrencilerin çamuru sevdiğini ve bunun her hallerinden belli olduğunu, resim çalışmasından daha başarılı bir süreç ortaya çıktığını belirtir.
- **Öğrencilerin sorun bulmaları ve çözmeleri:** Öğrenciler çamura ilk kez dokunmaları, çamuru tanımaları sürecini çok hızlı gerçekleştirir. Sanki çok uzun yıllardır çamurla çalışıyor izlenimi verirler. Çamurun kalıba yerleştirilmesi, düzeltilmesi ve şekillendirilmesi süreçlerinde zorluklar yaşar. Her aşama bir sonraki aşamanın zemini oluşturduğu için öğrenme süreci içerisine yayılmıştır. Malzeme ve tekniğin nasıl olduğunu kavrayan öğrenci çalışmasını tamamlar ve bir diğer arkadaşına yardım eder. Böylece öğrenme sürecine öğrencinin kendisi de dahil olur.

"En Sevdiğim Hayvan" Konulu Seramik (Kil) Çamuru ile Üç Boyutlu Etkinliğine Yönelik Sorunlar:

Bu bölümde belirlenen konunun seramik çamuru ile üç boyutlu olarak şekillendirilme sürecini içerir. Seramik çamuru ve seramik malzemeleri ile uygulama gerçekleştirilmiştir.

- **Yapılan etkinlik sırasında:** Öğrenci "En sevdiğim hayvan" çalışmasını seramik çamuruyla üç boyutlu olarak şekillendirir. Çapar'ın (2008) belirttiği gibi "Çocuk doğumundan itibaren üç boyutlu bir dünyada nesnelere ve biçimlere karşı doğrudan doğruya bir "el" deneyimi kazandığından, üç boyutlu biçimlemelere karşı daha yatkındır." Bu yatkınlık çalışmanın başladığı andan itibaren kendini gösterir. Öğrencilerin bir çoğu zorlanmadan üç boyutu gerçekleştirmiştir. Bazı öğrenciler bu aşamada kabartma çalışmasının etkisinde kalarak çalışmalarını kabartma şeklinde yapmaya çalışmışlardır. Bu öğrenciler yapılan uyarı ve diğer çalışmaları gözlemlene sonucunda düzeltmeye gitmişlerdir.
- **Öğrenci günlüklerinde:** Bazı öğrenciler çalışmaya hayvanların ayak kısmından başladıklarını belirtmişlerdir. İlk denemelerinde hayvanların ayaklarını zayıf yaptıkları için ayakta durduramadıklarını, ancak ikinci denemede

durdurabildiklerinden bahsederler. Bir kısım öğrenci gövdeden yola çıkarak hayvan figürünü oluşturmaya çalıştığını ve bağlantı noktalarında zorlandıklarını ifade ederler. Çalışmayı eğlenceli ve kolay bulduklarını belirtirler.

- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmede:** Kabartma çalışmasından daha kolay bir şekilde üç boyutlu çalışmayı yaptıklarını ifade etmişlerdir. Üç boyutlu çalışmanın eğlenceli bir süreç olduğunu belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğü:** Uygulama sırasında öğrencilerin çalışmaya yoğunlaştığını, sürecin kendiliğinden geliştiğini, özgüvenlerinin arttığını, uygulama sırasında yaratıcı teknikler ortaya çıktığını, malzemeleri kendi yöntemlerine göre de kullandıklarını ifade etmiştir.
- **Öğrencilerin sorun bulmaları ve çözmeleri:** Üç boyutlu çalışmanın inşasında problemler yaşamışlardır. Çalışmayı ikinci kez inşa eden olmuştur. Kalem, cetvel, pergel gibi malzemelerini kullanarak daha tanıdık malzemelerle çalışmayı tercih etmişlerdir. Böylece daha çabuk şekillendirme yapabilmişlerdir. Hiç görmedikleri seramik tekniklerini yaratıcı yönleriyle keşfetmişlerdir.

Araştırmacı seramik atölyesi bulunan nadir devlet okullarından biridir. Üç boyutlu eğitimin faydalarını birebir gözlemleyerek yaşamaktadır. Ülkemizde sanat eğitiminde üç boyutlu Çapar (2008) şu şekilde yorumlamıştır; " Yaratıcı üç boyutlu tasarıma yönelik eğitimin uygulanmasındaki en önemli sorun, araç-gereç bakımından yeterli özel dersliklerin bulunmaması, sınıflardaki öğrenci sayısının fazlalığı ve bu yüzden bütün öğrencilerle yeterince ilgilenilmemesidir. Ayrıca üç boyutlu çalışmaların sınıfta çok yer kaplaması çalışmaların muhafaza edilmesinin zor olması ve üç boyutlu çalışmanın tamamlanmasının uzun zaman alması görsel sanatlar eğitimi derslerinde üç boyutlu çalışmaların iki boyutlu çalışmalara göre daha az yapılmasına neden olmaktadır. Çoğunluğu iki boyutlu çalışmalara yönelik öğrenim görmüş Görsel Sanatlar dersi öğretmenlerinin, yaratıcı üç boyutlu çalışmaları uygulatabilme donanımına sahip olmaması da önemli bir sorundur. Yaratıcılığa yönelik üç boyutlu çalışmalar, yaratıcılığın yeterince algılanmaması nedeniyle yalnızca el becerisini geliştirmeye yönelik uygulamalara dönüşmüştür. Üç boyutlu çalışmalara, okul öncesinden, temel eğitimin sonuna kadar yer verilmelidir." Toplum olarak geleceğin dünyasında yer alabilmek için bazı imkanların ortamları hazırlanmalıdır. Türk Milli Eğitimi'nde sanat eğitimi üç boyutlu çalışmalara yer verilmeli ve bu çalışmaların yapılacağı ortamlar hazırlanmalıdır.

"En Sevdiğim Hayvan" Konulu Çalışmanın Seramik Uygulamasını I.Fırınlama - Boyama (Sırlama) - II.Fırınlama Etkinliğine Yönelik Sorunlar:

Bu bölümde çalışmanın I.ve II.Fırınlama ve boyama süreçlerini içerir. Kuruyan çalışmaların fırının çalıştırılması bisküvi pişirimi, fırından çıkan çalışmaların boyanması ve ikinci kez fırınlanması süreçlerinde yaşanan sorunlar ifade edilir.

- **Yapılan etkinlik sırasında:** Öğrenciler, çalışmaların neden fırınlanması gerektiğini kavrayamamışlardır. Seramik fırını mutfak fırınları ile karıştırılmıştır. Çalışmaların yüksek ısıda pişirilmesinin sonuçları fırınlamadan sonra anlaşılmıştır. I.Fırınlamada çalışmalar üst üste konularak pişirilmiştir. II. Fırınlamada çalışmalar tek tek dizilmiştir. Bu süreç uygulama ile daha iyi anlaşılmıştır. Boyama tekniği gösterilmesine rağmen uygulamada zorluk çekilmiştir. Kimi çalışmalarda yüzeye az boya sürülmüş, kimi yüzeylerde ise fazla boya sürülmüştür. Boyama kullanımı tekniklerindeki aksaklıklar fırınlama sonrasında daha iyi anlaşılmıştır.
- **Öğrenci günlüklerinde:** Çalışmalar kuruduktan sonra suluboya ya da guaj boyayla boyanacaklarını sandıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmaların sağlamaştırılmak için fırınlandığını, çalışmaların boyandığında parlak renklerin ortaya çıktığını görmek için fırınlandığını öğrendiklerini belirtmişlerdir. Boyama konusunda sorunlar yaşadıklarını, bundan sonraki çalışmalarda daha iyi boyamalar yapıp, iyi sonuçlar elde edebileceklerini ifade etmişlerdir.
- **Odak öğrencilerle yapılan görüşmede:** Çalışmaları kurumuş yüzeye guaj boya ile boyayarak, yemek fırınında pişireceklerini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu aşamaları görerek ve yaparak anlayabildiklerini belirtmişlerdir.
- **Araştırmacı günlüğü:** I.Fırınlama, boyama ve II.fırınlama aşamaları uygulamalı olarak daha iyi anlaşıldığını ifade etmiştir. Bu durum eğitimde uygulama yapmanın ne kadar önemli olduğunu bu süreç ortaya çıktığını belirtmiştir.
- **Öğrencilerin sorun bulmaları ve çözmeleri:** Bu bölümde öğrenciler bazı noktalarda yapılması gereken işleri yönergeler doğrultusunda yapmamışlardır. Bu yüzden boyama işlemini deneme yanılma yöntemiyle yapmaya çalışarak sorunu aşmayı denemişlerdir.

Uygulama sonucunda aşağıdaki genel sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Birinci hafta öğrencilerin yaptığı resim çalışmasında tekniğın ve malzemenin kullanımında bir takım eksiklikler görölmüşür. Sürecin bu şekilde gelişmesinde bir çok etken olabilir. Bu eksikliklerin giderilmesi için sanat eğitimcilerine büyük görev düşmektedir.
2. "En sevdiğim hayvan" konusu öğrenciler tarafından sevilerek uygulanmıştır. Öğrencilerin bildikleri bir konuda çalışmaları işlerini kolaylaştırmıştır.
3. Öğrenciler seramik çamuru ile ilk kez tanışmalarına rağmen malzeme ile kolayca bütünleşmişlerdir. Çamurun kokusu ve içindeki şamot parçaları ilk etapta bir kaç öğrenciyi rahatsız etse de sonrasında problem yaşanmamıştır. Malzeme doğal olduğu için her yaş grubu için tercih edilebilir.
4. Kabartma (rölyef) çalışması öğrenciler için zor geldiğı gözlenmiştir. Çalışma ilerledikçe ve yönergelere göre hareket eden öğrenci, çalışmayı kolaylıkla tamamlamıştır.
5. Öğrenciler seramik çamuru ile üç boyutlu çalışmayı, rölyefe göre daha kısa sürede tamamlamışlardır. Resim ve rölyef çalışmasından farkı çıkan sonucun dokunulabilir olmasıdır. Bu yaş grubu üç boyutlu çalışmayı severek yapabilir. Bu özelliğı sayesinde seramik çamuru ortaokulda rahatlıkla kullanılabilir.
6. Seramik çamuru ile üç boyutlu çalışma uzunca bir süreci gerektirir. Sürecin uzun olması öğrenciler tarafından sıkıcı gelebilir. Fakat bu sürecin sonunda çıkan sonuçtan büyük haz alabilir.
7. Okullarda seramik eğitimi verebilmek için bir atölye oluşturulması gereklidir. Seramik çamuru sınıf içerisinde çalışması zor bir malzemedir. Atölye oluşturmak hem zahmetli hem de ekonomik olarak zor olabilir. Ayrıca eğitim için seramik işinde uzman kişiler olmalıdır. Görsel Sanatlar öğretmenleri de bu işi gerçekleştirebilir. Gerekli ortam ve şartlar oluşturulduktan sonra sanat eğitimi adına olumlu süreçler yaşanabilir.
8. Öğrenciler fırınlama aşamasını büyük bir heyecanla bekler . Seramik boyalarının sır boyalarının yüksek ateşte farklı renkler oluşturması öğrenciler için ilginç bir deneyim yaratır. Günlük hayatımızın her alanında yer alan seramiklerin nasıl oluştuğunu yaşayarak öğrenir.
9. Seramik çamurunun kolay bulunur ve kolay çalışılır olması bütün yaş gruplarında tercih edilmesini sağlar.

10. Seramik çamuruyla üç boyutlu çalışmalar yapmak; çocukların gelecekte hangi mesleği seçeceğine dair düşüncelerin oluşmasında etkili olabilir.
11. Çocuğun yaşadığı süreçte karşısına çıkan problemleri çözme becerisi gelişir. Pratik zekası gelişir, olaylara farklı bakmayı öğrenir ve çözüm üretir.
12. Eylem araştırması yapısı itibariyle araştırma sırasında olaylara müdahale etme durumu yaratır. Öğretmen, öğrenciyi destekler. Bu yaklaşım sürecin daha uygun geçmesine etken olduğu söylenebilir.
13. Öğrenci süreç içerisinde kendini rahatça ifade edebilmiştir. Öğrencinin rahat olması süreçten eğlenerek öğrenmesine etkili olmuştur.
14. Araştırmacı uygulamayı kendi çalıştığı okulda yapması öğrencilerle iletişimi kolay kılmıştır. Öğrenciler uygulama ile ilgili sorularında araştırmacıya kolayca ulaşabilmişlerdir.
15. Uygulamaya katılan öğrencilerin üç boyut kavramına yeni bir bakış açısı getirerek yaratıcı çalışmalara katkı sağlayabilir.

ÖNERİLER

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Araştırma farklı yaş grubu, farklı konu ve tekniklerle başka araştırmacılar tarafından tekrar edilebilir. Farklı sonuçlar çıkmasına sebep olabilir.
2. Resimden üç boyuta seramik çamuru ile yapılan uygulama daha önceki yapılan çalışmalardan farklı sonuçlara ulaşıldığı için farklı bir çalışma ile de başka sonuçlar elde edilebilir.
3. En sevdiğim hayvan konusu ile sınırlandırılan çalışma başka konularla da uygulanabilir.
4. Dört hafta süren çalışma farklı yaş grupları ile farklı sürelerde tekrarlanabilir.
5. Araştırma seramiğin başka teknikleri ile de uygulanabilir.
6. Sanat eğitimi ile ilgili programlar yeniden gözden geçirilmeli, üç boyutlu eğitim müfredat içerisine alınabilir. Gerekli ortamın hazırlanması için imkanlar yaratılabilir.
7. İlkokul öğretmenleri sanat eğitimi derslerine daha çok eğilmelidir. Farklı malzemeler ile öğrencilerin üç boyutlu çalışmalar yapmalarını teşvik edilebilir.

Araştırmaya yönelik neriler

1. Görsel Sanatlar dersinde  boyutlu seramik uygulamaları ile ilgili nitel araştırmalar farklı sınıf düzeyinde yapılabilir.
2. Görsel Sanat derslerinde  boyutlu seramik uygulamaları etkinlik olarak yaptırılabilir.

EKLER

EK I - İSTANBUL İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİN BELGESİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411/44/223994
Konu : Şadan SAYGI

16/01/2014

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi :a) 25/12/2013 tarih ve 1300253708 Sayılı Yazınız,
b) Valilik Makamının 14/01/2014 tarih ve 44/191494 Sayılı Onayı,

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Öğretmenliği Öğrencisi Şadan SAYGI' nin "Görsel Sanatlar Dersinde Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Resimden Üç Boyuta Geçiş Algısı " konulu anket çalışmasını ilimiz Ümraniye İlçesi TEV Zahide Zehra Garing Ortaokulu 5. Sınıf Öğrencilerine uygulama isteği hakkındaki ilgi (a) yazınız, ilgi (b) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür,

Bilgilerinizi ve ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

M. Nurettin ARAS
Müdür a.
Şube Müdürü

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 8edd-979a-33e1-a881-6421 kodu ile yapılabilir.

NOT. Verilecek cevapta tarih, sayı yazılması gerekmektedir.

STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ.
ADRES. İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cd. N0:13 Çağaloğlu
Tel: (0 212) 455 04 00 Dahili. 239
e-posta: sgb34@meb.gov.tr

Faks: (0 212) 455 06 52

EK II. İZİN FORMU

Sayın Veli,

TEV Zahide Zehra Garring Ortaokulu Görsel Sanatlar Dersi öğretmeniyim. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapmakta olduğum yüksek lisans eğitimim kapsamında “Görsel Sanatlar Eğitiminde 5.Sınıf öğrencilerinin resimlerini seramik çalışmalarıyla üç boyutlu şekillendirme süreci” konulu tez çalışmam için İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü’nün izniyle bir uygulama gerçekleştirmekteyim. Bu uygulama için 5-E sınıfta velisi bulunduğunuz öğrencilerle egzersiz programında 3saat olmak üzere 5 hafta tezim kapsamındaki etkinlikler doğrultusunda işleyeceğim.

Uygulamalar, 3 etkinliği içermektedir. Görsel Sanatlar dersi konusuyla uyumlu olup, pastel boya, kuru boya, suluboya, keçeli kalemler, seramik çamuru ve malzemeleri kullanılarak çeşitli tekniklerde çalışılacaktır.5 hafta sürecek çalışmada video kamera, fotoğraf çekimi olup, ayrıca öğrencilerle görüşmeler yapılacaktır. Araştırma verilerinin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak, görüşme sırasındaki olası kesintileri önleyebilmek amacıyla bu görüşmelerin ses kaydı yapılacaktır. Görüşmenin ses kayıtları ile sınıf uygulamalarında çekilen video kayıtları,yalnızca bilimsel veri olarak kullanılacak gizli kalacaktır.

Tüm bu çalışmaların gerçekleştirilmesi sırasında, öğrencilerle çalışmalarımı yürütebilmek için sizin izninize gereksinim duymaktayım.İzniniz dahilinde öğrencilerin velilerine, eğer istenire çalışmanın tüm video ve ses kayıtları da teslim edilebilecektir. Lütfen, velisi olduğunuz öğrencinin çalışma kapsamına alınması ya da alınmaması konusundaki görüşünüzü aşağıda lütfen belirtiniz. İlginiz için teşekkür ederim.

İzin Veriyorum	
İzin Vermiyorum	

Araştırmacı:

Şadan SAYGI

Veli Adı Soyadı:

İmza :

EK III - I.HAFTA - 1.UYGULAMA

I.HAFTA UYGULAMASI ÖĞRENCİ TANIMA FORMU

1. Kaç yaşındasınız?
  - a. 9
  - b. 10
  - c. 11
  - d. 12
2. Cinsiyetiniz nedir?
  - a. Kız
  - b. Erkek
3. Babanız ne iş yapıyor?
  - a. Memur
  - b. Serbest
  - c. Diğer : .....
4. Babanızın eğitim durumu nedir?
  - a. Üniversite
  - b. Lise
  - c. Ortaokul-İlkokul
5. Annenizin eğitim durumu nedir?
  - a. Üniversite
  - b. Lise
  - c. Ortaokul-İlkokul
6. Anneniz ne iş yapıyor?
  - a. Memur
  - b. Serbest
  - c. Diğer : .....

EK IV

I.HAFTA - I. UYGULAMA

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. En sevdiğiniz hayvan hangisidir? En önemli özelliği nedir?
2. En sevdiğiniz hayvanı nasıl resimlerdiniz?
3. Pastel boya tekniğini nasıl uygularsınız?
4. Pastel boya tekniğinin özellikleri nelerdir?

I.HAFTA - II. UYGULAMA

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Seramik nedir? Nasıl yapılır? Seramik örnekleri verebilir misiniz?
2. Seramik çamurunun hammaddesi nedir? Nasıl yapılır?
3. Rölyef (kabartma resim) nedir?
4. Seramik çamuru ile çalışırken nasıl malzemeler kullanabiliriz?
5. Çamurla oynarken neler hissediyorsunuz?
6. Çalışmanın sizce sonucu nasıl ?

I.HAFTA - III.UYGULAMA

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Resim ile kabartma resim arasındaki farklar neler olabilir?
2. Bugünkü çalışma hakkında fikriniz var mı?
3. Üç boyut nedir?
4. Heykel nedir? Heykel nasıl çalışılabilir?
5. Çamuru şekillendirirken nelere dikkat etmeliyiz?
6. Rölyefle heykel arasında farklılıklar neler olabilir?

EK IV (DEVAMI)

II.HAFTA

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Çalışmalarınız fırınlanınca neden küçülmüş olabilir?
2. Çalışmalar çamur halde kururken şekilleri bozulmuş mu?
3. Çalışmalar fırında neden kırılmış olabilir?
4. Çalışmaları neden fırınlarsınız?
5. Seramik fırını kaç derecede çalışır?

III.HAFTA

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Çalışmalarınızın fırından çıkmış hali nasıl olmuş?
2. Çalışmalar neden bu kadar sert?
3. Fırınlanmış çalışmalar neden kırılmaz?
4. Seramik boyası nasıl bir boyadır?
5. Çalışmalar seramik boyası ile nasıl boyanır?
6. Boyanmış çalışmalar kaç derecelik fırında pişirilir?
7. Çalışmaların boyalı halleri nasıl olmuş?

IV.HAFTA

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Sırlanan çalışmaların fırından çıkan halleri nasıldır?
2. Fırından çıkan çalışmaların renkleri nasıl olmuş?
3. Çalışmaların bu şekilde parlak olacağını düşündünüz mü?
4. Üç boyutlu çalışmak sizin için ne ifade etti?

KAYNAKÇA

- Abacı, O. (2004). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Görsel Sanat Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayıncılık
- Altaş, Ş. (2014). *Sosyal Paylaşım Sitesi Facebook Aracılığı İle Gerçekleştirilen Görsel Kültür Çalışmalarının Ortaokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Resimsel Anlatımlarına Yansımaları*.Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Altunışık, R. Coşkun, R. Bayraktaroğlu, S. Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulmalı (6.Baskı)*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Artut, K. (2009). *Sanat eğitimi-Kuralları ve Yöntemleri (Genişletilmiş altıncı baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Avcı, E. (2013). *Dijital Sanat Bağlamında Dijital Teknolojilerin Güzel Sanatlar Eğitimine Entegrasyonu: Bir Eylem Araştırması*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Ayancı, Y. (2006). *3-6 Yaş Okul Öncesi Çocuklarında Seramik Eğitiminin Yeri ve Önemi ile Yeterliliği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Seramik Eğitimi Bilim Dalı
- Ayda, D.(2001).*Seramik Tasarımı*.İstanbul: Ya-pa
- Aykut, A. (2006). *Günümüzde Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılan Yöntemler*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 21, 33-42
- Barnard, M. (2010). *Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür*. (G.Korkmaz. Çev.)(1.bs.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Bajardi, A.(2014). *Building Identities in Arts-Based Educational Research Construyendo Identidades en la Investigación Educativa Basada en las Artes*. Universidad de Granada
- Coşkun, N. (2014). *Tarihteki Ünlü Kişilerin Tuvaldeki İzleri. Traces of Famous Historical Persons on Canvas*. Route Educational and Social Science Journal Volume 1-3

- Çapar, M. (2008). *İlköğretim İkinci Kademe Görsel Sanatlar Eğitimi Dersinde Üç Boyutlu Çalışmaların Önemi*. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3- 35
(Online):<http://egitim.cü.edu.tr/efdergi/download/2008.3.35.110.pdf> 12 Aralık 2014 tarihinde
- Çevik, N. (2014).*Öğretmen Görüşlerine Göre Orta Öğretim Kurumlarındaki Seramik Derslerinde Uygulanan Öğretim Yöntem ve Teknikleri İle Araç- Gereç ve Malzeme Kullanımının İncelenmesi*. Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi. S:33, 159-169.
Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Erbay, M. (2013). *Sanat Eğitimi Üzerine* (2.Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ.
- Erinç, S. (1995). *Kültür Sanat, Sanat Kültür* (2.Baskı). Ankara: Ütopya Yayınları
- Erişti, S. D. (2010). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Görsel Anlatımlarında Geleceğin Dünyasına ve Teknolojisine İlişkin Algıları*. Türk Üstün Zeka ve Eğitim Dergisi Sayı 2,102-117
- Erişti, S. D. ve Akbulut, T. A.S. (2014). *Anadolu Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu Moda Tasarımı Bölüm Öğrencileri Örneğinde Sanatsal Tasarım Ürünlerine Dayalı Kültür Algısı*. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education. 2(1). 9-37. (Online): www.enadonline.com.doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.2s1m
- Erman, Deniz O. (2012).*Türk Seramik Sanatının Gelişimi: Toprağın Ateşle Dansı*. Acta Turcica, Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi. Sayı:1, 18-33
- Ersoy, A. ve Türkkkan, B. (2009). *İlköğretim Öğrencilerinin Resimlerinde İnternet Algısı*. İlköğretim Online. Sayı: 8, 57-73
- Ersoy, F.A. ve Türkkkan, B. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Çizdikleri Karikatürlere Yansıtıkları Sosyal ve Çevresel Sorunların İncelenmesi*. Eğitim ve Bilim, 35-156
- Etike, S.(2001). *Cumhuriyet Dönemi Sanat Eğitimi (1923-1950)*. Ankara: Güldikeni Yayınları
- Eurydice,(2009) *Avrupa'da Okullarda Kültür ve Sanat Eğitimi*.Avrupa Eğitim Bilgi Ağı.
Ankara: EAO.Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Birimi
- Gençaydın, Z.ve Eripek,S.(1993). *Sanat Eğitimi*. Eskisehir: Anadolu Üniversitesi
- Greenwood, J.(2012). *Arts-Based Research: Weaving Magic and Meaning*.International Journal of Education & the Arts. 13, 1-20 .University of Canterbury, New Zealand.

- Johnson, A. P. (2014). *Eylem Araştırması El Kitabı*. (Y. Uzuner, ve M. Özten Anay, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık
- Kaçar, B. (2010). *İlköğretim Okullarına Yönelik Seramik Eğitimi Program Önerisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı
- Kırıçoğlu, O.T. (2005). *Sanatta Eğitim-Görmek, Öğrenmek, Yaratmak (Üçüncü Baskı)*. Ankara: Pegem AYayıncılık
- Kırıçoğlu, O.T. (2009). *Sanat Kültür Yaratıcılık. Görsel Sanatlar ve Kültür Eğitimi-Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Klose, K.E. (2014). *Görsel Sanatlar Öğretmeni Yetiştirmede Görsel Kültür Eğitimine Yönelik Bir Eylem Araştırması*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Köse, E. (2005). *Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocukların Gelişimine Seramik Eğitiminin Etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara :Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Anabilim Dalı Seramik Eğitimi Bilim Dalı
- Lanpir, K. C. (2010). *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersinde Küçük Grup Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- Mamur, N. (2014). *Görsel Sanatlar Öğretmen Eğitiminde Görsel Kültür Öğretimi (Pensilvanya Eyalet Üniversitesi Örneği)*. Yirmi Birinci Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Sayı: 8, 103-120
- McNiff, S.(2009). *Art Based Research*. Jessica Kingsley Publishers London and Philadelphia
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *İlkokul ve Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Klavuzu (1-8.sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Özdemir, M. (2010). *Qualitative Data Analysis: A Study On Methodology Problem in Social Sciences*. Eskişehir : Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Özel, V. (2007). *Plastik Sanatlarda Disiplinlerarası Etkileşimler ve Seramik Sanatına Yansımaları*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir : Anadolu Üniversitesi

- Özen, A.(2002). *Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde Seramik Temel Sanat Eğitimi II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Özen, A.(2004). *Seramik Temel Eğitiminde Çamurla Oyun*.Anadolu Sanat Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Süreli Sanat ve Kültür Dergisi,15,89-94
- Özkan, S. (2011). *Sanatsal Zekanın Seramik Sanatı ve Eğitimine Etkisi*.Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Anabilim Dalı Seramik Eğitimi Bilim Dalı
- Özsoy, V. Şahan. M. (2009). *Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin İlköğretim 6.Sınıf Resim-İş Dersinde Öğrenci Tutumuna Etkisi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı:7, 205-227
- San,İ.(2008).*Sanat ve Eğitim, Yaratıcılık Temel Sanat Kuramları Sanat Eleştirisi Yaklaşımları*.(Dördüncü Baskı).Ankara: Ütopya Yayınevi
- Pamuklu, G.A. (2014). *Sanatsal & Bilimsel İllüstrasyonun Lisans Eğitimindeki Yeri ve Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Botanik İllüstrasyon alanındaki Görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir : Anadolu Üniversitesi.
- San, İ.(2010). *Sanat Eğitimi Kuramları*(Üçüncü baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi
- Sevim, Sibel S. ve Taçyıldız, E. (2008). *İlköğretim Okullarında Sanat Eğitimi ve Seramik Sanatı*, Anadolu Sanat, Sayı:19, 165-167
- Striker, S.(2005).*Çocuklarda Sanat Eğitimi*. İstanbul: Epsilon
- Tanyel, Ç.(2015).*Kavramsal Sanat Uygulamalarıyla Öğrencilerin Sanatsal İfade Biçimlerinin Geliştirilmesine İlişkin Eylem Araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi
- TC Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2013).*İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı* (1-8.sınıflar). Sayı:351, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/ilk_orta_gorselsanatlar.pdf
- Terwiel, Dizdar C. (2010). *Okul Öncesi Sanat Eğitiminde Malzeme olarak Kilin Yeri*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Yayınları

Türkcan, B. (2013). *Çocuk Resimlerinin Analizinde Göstergibilimsel Bir Yaklaşım*. S. 585 - 607. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.

Türkcan, B. ve Girmen, P. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Şiir ve Resimlerinin Gösterge Bilimsel Analizi*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı: 42, 241-263

Türkkan, B. (2008) *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi

Ünalın,T. ve Gültekin,M. Ve Erol, E. (2011). *Türkiye Kaynaklı Sanat Eğitiminde Makale Bibliyografisi(1996-2010)*. Ankara: Maya Akademi

Yavuzer, H. (1992). *Resimleriyle Çocuk-Resimleriyle Çocuğu Tanıma*. İstanbul: Remzi Kitapevi

Yıldırım, A. (1996). *Disiplinlerarası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar*. Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:12 89-94, Ankara: Hacettepe Üniversitesi,

Yılmaz, M. G. (2011). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. A.O.Alakuş. L. Mercin (Ed.). Görsel Sanatlar Eğitimi (s.13-34). Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Yılmaz, M.(2007). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.